

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

491.99-80

5-98

3628

ՀՄԱ

ՆԱՅ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

3
5
5
5
0
1

ՏԱՐԵՐԻՔ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ

Լ Ա Տ Ո Ր Գ .

Ե. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (ԲԱՐԵՓՈՒԵԱՆ)

ՎԱԻԵՐԱՑԵԱԼ ՅՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԿԵԳՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

معارف نظارت جلیه سنک ۵۱ نومرولی و فی ۵ تموز ۱۹۰۴
پارمخلو رخصتنامه سبله طبع اولتمندر

Կ. ՊՈՒԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

Կ Ա Լ Ա Ք Ա

1904

0194

15/12/29

2002

15/12/29

15/12/29

2010

11804

1-1 347

43.23 5-98 48

ՀՄԱՅԵԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

428
267ԷԷԲ

ՏԱՐԵՐՔ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱԲՊ

ԸՆԹԵՐՑՍՐԱՆ

ՀԱՆՈՐ Բ.

Ե. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (ԲԱՐԵՓՈՒԽԱԼ)

ՎԱՆԵՐՈՑԵԱՂ, ՏՈՒՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک ۵۱ بومروی و فی ۵ تموز ۳۱۹ تاریخلو
رخصتنامه سیله طبع اولتخند

Կ. ՊՈԼԻՍ

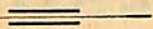
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱԵԱՆ
Կալաթա, Գուրգունլու խան, քիւ 7
1904

1002
8996

Վ Ա Ի Ե Ր Ա Գ Ի Ր

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հայ Ռուսցիյներէն՝ Պ. Բարսեղ Էփեռնեանի աշխատարարութեամբ պատրաստեալ «ՏԱՐԵՐԻ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ» դասագիրքին Ռուսմեանական Խորհուրդս ֆենեղով՝ օգտակար գտաւ զայն Հայոց մանկատան ղեկերգանութեան, եւ կ'արտօսէ նորա գործածութիւնը Հայոց վարժարանաց մէջ:

Ի դիմաց Ռուսմեանական Խորհրդոյ

Վ. ԱՏԵՆԱԴՊԻ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Ա. Յ. ԱՐԱՊԵԱՆ

Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Յ Ա Ռ Ա Չ Ա Բ Ա Ն

ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ մանկան դաստիարակութեան համար ՚ին ժամանակէն մինչեւ վերջին օրերս պարբերաբար ի գործ ածուած են այլ եւ այլ մատենաներ առաւել կամ նուազ օգտակար: Այժմ կուգամ օգտակար մատենից վրայ յաւելուլ զայս Տարբեր Աշխարհիկ լեզուի, որ արդէն լաւ ընդունելութիւն գտած է Հայոց վարժարանները շատ տարիներէ ի վեր: Սոյն գրքին մէջ հետեւած եմ նիւթոց զանազանութեան, այսինքն, ղուարթէն անցած եմ տխուրին, տխուրէն ղուարթին, պատմականէն՝ գիտնական նիւթոց:

Իւրաքանչիւր դաս կը սկսի նախ Դասախօսութեամբ մը, որ առաջին մասն է, յորում պիտի խօսի ուսուցիչը պարունակուած բառերուն՝ և իմաստից վրայ բացատրութիւններ տալով:

Դասախօսութեան կը յաջորդեն.

Բ. Բառեր. զորս աշակերտը պարտի սերտել անսխալ:

Գ. Ընթերցանութիւն. զորս աշակերտը պիտի ընթեռնու անսխալ, եւ կարգացածն ըմբռնելով:

Դ. Հարցմունք. որոց աշակերտը պիտի պատասխանէ, որք քաղուածք են ընթերցանութեան մասէն:

Իսկ ասոնց կը հետեւին.

Ա. Բացատրելի բառեր. զորս աշակերտը իր Հրահանգաց տետրին մէջ կ'օրինակէ աջ կողմը, և ձախ կողմը Ծ-Յ բառերով անոնց բացատրութիւնը կը գրէ իւր կողմանէ՝ ուսուցչէն նախապէս ուսանելով դասարանին մէջ:

Բ. Բաղդասելի բառեր. սոքա ալ պիտի օրինակէ աշակերտն իւր Հրահանգի տետրակին մէջ, եւ ասոր ի ստորեւ պիտի նշանակէ թէ՛ բաղդատութեան եզրերն որո՞նք են, և ի՞նչ բանի մէջ է տարբերութիւնն ին կամ նմանութիւնն ին:

Գ. Նմանութիւնք. նոյնպէս և զայս նշանակել պարտի աշակերտն իւր Հրահանգի տետրին մէջ և ցուցնել թէ՛ նմանութեան եզրերն որո՞նք են:

Գ. Կրթանկ. որք մտամարդական վարժութիւններ են, զորս աշակերտն իւր Հրահանգի տետրին մէջ կ'օրինակէ և պատասխանները կը նշանակէ ի ստորեւ :

Ե. Ուղղելիք. ուր թէ տառասխալներ և թէ բառից և գաղափարաց սխալներ կան, զորս աշակերտն ուղղելով իւր Հրահանգի տետրին մէջ կը վարժի ուղիղ խօսելու և ուղիղ գրելու :

Զ. Շուքասութիւնք. զորս աշակերտը միայն պիտի կարդայ, դժուարքն/թեւեղի և բաղաձայններով լի բառեր չուտ կարդալու վարժելու համար :

Է. Հակակիչք. զորս աշակերտը պիտի օրինակէ իւր Հրահանգի տետրին մէջ և աջ կողմն պիտի նշանակէ հոմանիշք :

Ը. Օրինակութիւնք. զորս իւր Օրինակութեան տետրին մէջ պիտի գրէ, և դասի միջոցին ուսուցիչն աշակերտաց Օրինակութեան տետրերն պիտի փոխանակէ անոնց, որք միմեանց գրածները պիտի սրբագրեն գրքին հետեւելով. այս ալ պիտի ծառայէ ուղղագրութեան և շարադրութեան վարժելու համար :

Թ. Քերականական վարժք. զորս իւր Հրահանգի տետրին մէջ պիտի գրէ և ի ստորեւ պիտի աւելցնէ իւր կողմանէ օրինակներ :

Պ. Ուղղագրութիւնք. յորս պիտի գտնէ պահանջուած բառերն և պիտի նշանակէ իւր Հրահանգի տետրին մէջ, ուղղագրութեան վարժելու համար :

ՊԵ. Լրանալի ասացումք. որոց պակաս մասերը պիտի լրացնէ իւր Հրահանգի տետրին մէջ :

ՊԲ. Շարադրութիւնք. յորս գրուած բառերը պիտի գրէ Հրահանգի տետրին մէջ և ի ստորեւ 5—6 բառերով փոքր նախադասութիւններ պիտի կազմէ շարադրութեան ընտելանալու համար :

ՊԳ. Բացատրութիւնք. զորս պիտի նշանակէ իւր Հրահանգի տետրին մէջ, և անոր համաձայն պատշաճ բառը պիտի գրէ աջ կողմը :

ՊԴ. Ուսումն ի քերակ. ոտանաւորները պիտի ուսանի ի բերան :

ՊԵ. Բերանացի պատմ. պատմական դասերը կարդալէ յետոյ կարդացածն պիտի հասկնայ և պիտի պատմէ խօսիլ վարժելու :

ՊԶ. Հաստատական և հարցական. սորա ևս աշակերտն պիտի գրէ իւր Հրահանգի տետրին մէջ և ի ստորեւ պիտի նշանակէ ճիշդը :

ՊԷ. Նամակագրութիւնք. պիտի օրինակէ Նամակագրութեան տետրին մէջ անոր վարժելու համար :

ՊԸ. Գրավարժութիւնք. ուր դասը պիտի գրէ իւր տետրի մէջ :

ՊԹ. Գաղափարաց բացատրութիւնք. նոյն գաղափարը այլ և այլ եղանակաւ պիտի բացատրէ :

Ուստի աշակերտը պէտք է ունենայ.

- 1. Ընդօրինակութեան տետր. 2. Հրահանգի տետր. 3. Նամակագրութեան տետր. 4. Գրավարժութեան տետր :

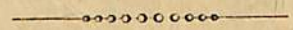
Ասոնցմէ զատ կան իրագրութեան բառեր, որք թուանշանով ցուցուած են. և մէկ և երկու աստղանիշերով բառեր, որոց առաջինք դիւրին բառեր են, որոց վրայ ուսուցիչը տեղեկութիւն կուտայ. իսկ երկաստղանիշերը, արդէն իրենց պատահած բառերն են :

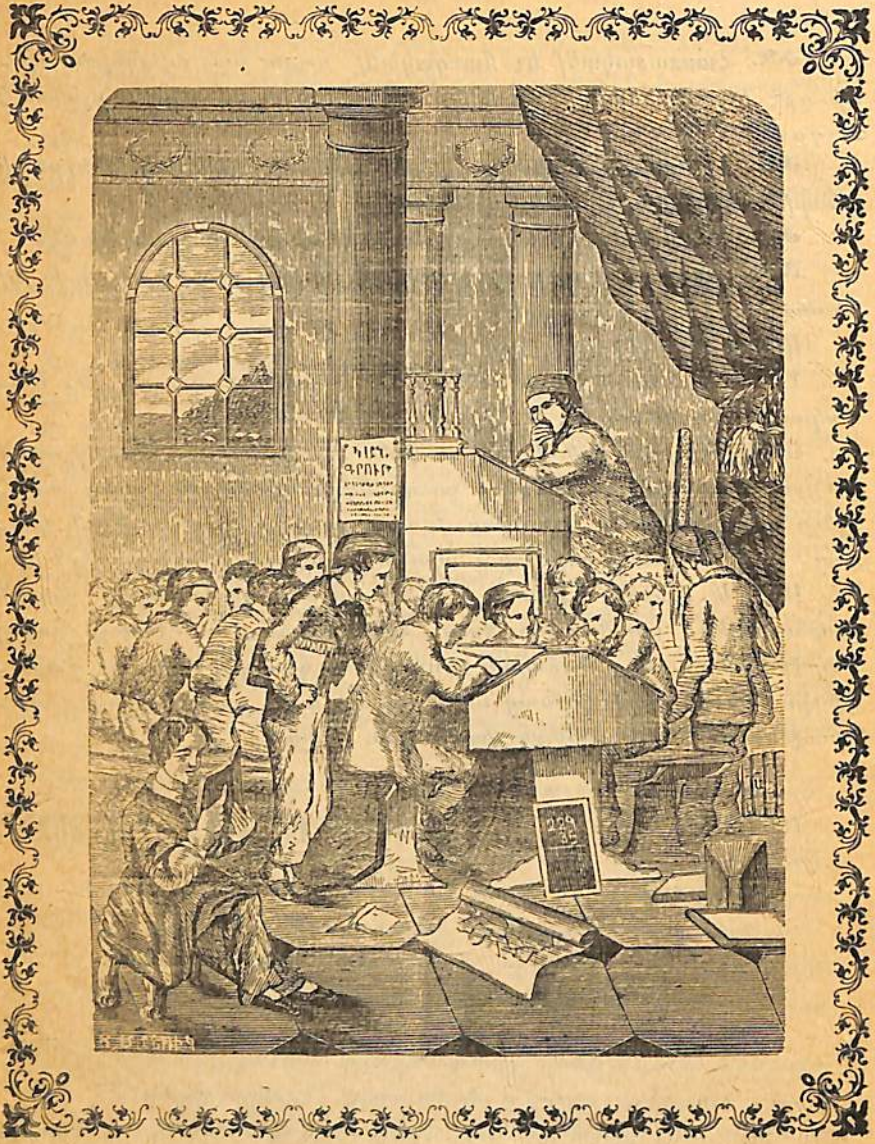
Սոյն Ե. Տպագրութեան առթիւ պարտք կը համարիմ խորին շնորհակալիքս յայանել առ Պատ. Հոգաբարձուս և Տեսուչս Հայոց վարժարանաց, որք հաճեցան քաջալերել զիս գործածելով զասագիրքս իրենց վարժարանաց մէջ, ոյր Ա. և Բ. հատորներուն տպագրութենէն 21,000 օրինակ սպառեցաւ ցարք :

1904 Յունիս 1

ՀՄԱՅՆԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

Իւսկիւսար

Դ.Ս.Ս.Ա.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՆ

Ջաղացցյան . — Ջաղացքի մէջ աշխատող :	Ստեղծել . — Չկայէն շինել :
Ս.մենուբեր . — Ս.բէն տեղ :	Պատուարել . — Պահպանել :
Խաւար . — Մութ .	Հիւան . — Կարասիք, տուն շինող :

Ազնիւ մանուկներս, երբ կ'անօթենաք, կերթաք ձեր մօր հաց՝ խնդրելու, այնպէս չէ՝ — Այո՛, մեր մօր կ'երթանք և կ'ըսենք անոր. մայիկ, անօթի ենք, հաց տուր : — Ո՛վ չինած է այն հացը, որ ձեր մայրը կուտայ ձեզի, գի-

տէ՞ք: — Հացագործը՝ — Հացագործն ի՞նչ բանով կը շինէ հացը: — Այլերով՝ և ջրով: — Բայց այլերը ո՞վ կուտայ: — Զաղացականը՝ — Ի՞նչ բանով կը շինէ զայն: — Յորենով՝ — Յորենը ո՞վ կը բուսցնէ, գիտէ՞ք. այս մասը չէք կրնար գիտնալ: — Զուրն ո՞վ կը պատրաստէ: — Զուրը կը գըտնուի աղբիւրներուն*, ծովերուն* և լիճերուն մէջ. բայց չը գիտենք թէ ո՞վ կը շինէ զայն: — Լաւ ուրեմն, թողէք այս մասն ալ:

2. Երբ անձրեւ* գայ. դուք կը պատրաստուիք երթալ ձեր բնակարանը. ո՞վ շինած է զայն. կրնա՞ք ըսել: Հիւսնը՝ — Ի՞նչ բանով շինած է: — Քարերով և փայտերով: — Բայց այդ քարերն ու փայտերն ո՞վ պատրաստած է. այս ալ չգիտէք: — Գիշերը, երբ խաւարը ծածկած է ամէն բան, մովթը կը տեսնէք. իսկ առաւօտուն, երբ արթըննաք, ընդհակառակը լոյսը՝ կը տեսնէք ամենուրեք. ըսէ՞ք. խաւարն և լոյսն ո՞վ ստեղծած է: — Կը տեսնենք որ ամէն բանի ստեղծող մը պէտք կըլլայ. բայց չենք գիտեր որ այդ ամէն բաներն ալ ո՞վ ստեղծած է:

3. Հիմա պիտի հասկնաք. ըսէ՞ք ինձ թէ կարելի՞ է որ շուրը, խաւարը, լոյսը, ցորենը, քարերը, փայտերն ինքնիրեննուն ստեղծուած լինին, մինչեւ որ զանոնք մէկը չստեղծէ. ի՞նչպէս կրնաք հաց ունենալ, մինչեւ որ հացագործը չշինէ, և կամ կրնա՞ք ձեր տան մէջ բնակիլ մինչեւ որ հիւսնը զայն չշինէ. կարելի՞ է ըսել որ տունը, հացն ինքնիրեննուն շինուած են: — Ո՛չ բնաւ:

4. Արդ ուշագրութեամբ մտիկ ըրէք. Աստուած կը կոչուի այն, որ ստեղծած է այս ամէնը: (*)

(*) Սոյն դասը օրինակէ մի անգամ օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Հարցմունք. — Ուսուցիչն ի՞նչպէս սկսաւ իր դասը: — Հացն ո՞վ կը շինէ: — Ի՞նչ բանով կը շինէ: — Զաղացական ի՞նչ կ'ընէ: — Հիւսնը ի՞նչ կ'ընէ: — Ո՞ր ժամանակ գիշեր կ'ըլլայ:

Գ Ա Ս Բ.

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵՍՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

ԳԱՍՍ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ-ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՆ

Կուռք. — Քարէ, փայտէ շինուած պատկեր:	Երգնուլ. — Երգում ընել:
Պատշաճ. — Վայելուչ:	Ատելի. — Զսիրուելու:
Գաղտնաբար. — Գաղտուկ:	Մեղանչել. — Մեղք գործել:
	Կը չըջինք. — Կը պտտինք:

1. Զբօսանքի ժամանակ էր, երբ ընկերներէս մէկը խաղի միջոցին Յովհաննէսին գնտիկը գաղտնաբար առաւ և ուզեց պահել իր գրպանը՝ Այդ ընկերս կը կոչուէր Վա-

ՀՐԱՀԱՆԻ. — Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ ք գիրը, և գրել Հրահանգի տետրին մէջ: Ուղղելիք. — զաղամար, պնագ, վարսագ, ցօրէն, քարի, ցայն, ցի, քապար, երգալ, հաճախ, ստեպիլին: Իրագիտութիւն. — Պատշոյլ. բամպակէ շինուած երկար հաստ թել մ'է, որ կը գրուի իւղի մէջ, որուն ծայրը եթէ վառեն, կը լուսաւորէ:

* Աստղանիշով ցուցուած բառից վրայ ուսուցիչը պիտի խօսի: ** Երկու աստղանիշով ցուցուած բառերն աշակերտին ծանօթ կամ պատահած բառերն են:

հան : Վաղեցի իւր քով և հարցուցի թէ որո՞ւնն էր այն գնտիկն որ աճապարանօք իր գրպանը կը դնէր : Վահան չուզեց պատասխանել . ես ալ բարկանալով բռնութեամբ իր ձեռքէն առի գնտիկը : Այս միջոցին ուսուցիչը վրայ հասաւ և ամէն բան իմանալէն վերջ ըսաւ Վահանին . « Դու Աստուծոյ մէկ պատուիրանաբլին դէմ գործած ես » : Յովհաննէս պարկեշտութեամբ հարցուց ուսուցիչն ըսելով թէ՞ Աստուած ի՞նչ պատուիրանք տուած է : Ուսուցիչը պատասխանեց . « Աստուած Մովսէս* մարգարէին* ձեռքով Սինա* լեռան վրայ երկու քարէ տախտակներով տասը պատուիրանք տուաւ , որք են . 1. Միայն դու զիս քու Աստուածդ ճանչցիր . 2. Կուռք մի՛ պաշտեր . 3. Աստուծոյ անունը պարապ տեղը բերանդ մի՛ առներ . 4. Շաբաթ օրը քու գործերուդ մի՛ աշխատիր (1) , միայն բարի և սուրբ գործեր ըրէ՛ . 5. Բու հայրդ ու մայրդ պատուէ՛ . 6. Սպաննութիւն մի՛ ըներ . 7. Գողութիւն մի՛ ըներ . 8. Գէշ ու ամօթ բաներ մի՛ խօսիր և մի՛ գործեր : 9. Սուտ մի՛ խօսիր . 10. Ուրիշին ունեցածին աչք մի՛ տնկեր : Ըսէք հիմա թէ Վահան այս պատուիրանքներէն որո՞ւնն դէմ մեղանչեր է . — « Գողութիւն մի՛ ըներ . » ին դէմ :

2. Կը յիշէ՞ք , դուք այս պատուիրանքներուն դէմ շատ անգամ մեղանչած* էք . — Այո՛ , շատին դէմ մեղանչած ենք , ինչպէս . շատ անգամ վշտացուցած ենք մեր հայրն ու մայրը , և անոնց չենք հնազանդած և պատշաճ պատիւը չենք տուած , պէտք չեղած ժամանակ Աստուծոյ անունը պարապ տեղ բերաննիս առած ենք , շատ անգամ սուտ երգումներ

[1] Հիմա Շաբաթի տեղ Կիրակի :

ըրած ենք , հայհոյութիւն ըրած ենք , որ կը խոստովանինք թէ պարկեշտ և Աստուածասէր տղու մը չեն վայլեր : Ասոնցմէ գուրս Կիրակի օրերը զինքը պաշտելու համար եկեղեցի չենք երթար , աղօթք չենք ըներ , բարոյական գիւրք մը կարդալու կամ մեր մօրը խրատները մտիկ ընելու հոգ չենք տանիր , փողոցները կը շրջինք և մեր ժամանակը պարապը կանցընենք , ուրիշին ունեցածին աչք տնկելով , կուզենք անոր տէր ըլլալ , գաղտուկ ուրիշին ունեցած բանը կառնենք . սուտ կը խօսինք մեզի անմեղ ցուցնելու համար :

Ահա շիտակ շիտակ ըսիք ձեր մեղքերը . հիմա կը ներբեմ ձեզի . բայց կ'ըսեմ նաեւ թէ պարկեշտ և ազնիւ աշակերտ մը բնաւ այդպիսի մեղքերու մէջ չգտնուիր . խրատ կուտամ ձեզի որ յետ այսօրիկ այդպիսի մեղքեր չգործէք : (1)

Հարցմունք . — Վահան ո՞րիկէ գողցաւ գնտիկը . — Ո՞վ ձեռքէն առաւ . — Ուսուցիչն ի՞նչ ըսաւ . — Տասն պատուիրանքներն որո՞նք են :

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Ուղղագրութիւն . — Գտնել քսան բառ որ է ունենայ իւր մէջը :

Ձուի գող , ձիու գող : Կը նշանակէ թէ՞ այն որ փոքր բաներ կը գողնայ նախ և առաջ , ապա օր մ'ալ մեծ բաներ կը գողնայ :

Լրանալիք . — Գրելով կը գրեն բայց տապարով . . . Գիրքօ՞վ . . . Ձմելիօ՞վ . . . եւայլն :

Ձքօսակ գրի փոփոխանալք . — Մաշել , հերել , գամել , սողալ , կրել , վախցնել , խզել : (Մաշել — տաշել եւայլն) :

(1) Սոյն դասը օրինակէ միանգամ օրինակութեան տեսրիդ մէջ :

Գ Ա Ս Գ.

ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ԴԱՍԱԿՕՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անկողին . — Պառկելու տեղ :	Դաստակ . — Պիլէկ :
Մեղփու . — Կախաց մը :	Այգորել . — Բարի լոյս ըսել :
Տարատ . — Անգրավարտիք :	Անդադար . — Միշտ :
Անխնամ . — Խնամ չտարուած :	Ամիտիէ . — Ժողովէ :
Խողանակ . — Ֆրչա :	Համեղ . — Համով :
Պայուսակ . — Չանթա :	Եղունգն . — Թրնախ :
Շքուիլ . — Չարդարուիլ :	Բաճկոնակ . — Ելէկ :

1. Երբ առաւօտուն ելնես անկողնէդ* ,
 Զգեստիդ ծածկոյ** մէկդի առ մեղմիւ ,
 Ծալլած տարատդ** , բաճկոնակդ** , մեկնոց** ,
 Զըլլայ որ հոս հոն նետես անխնամ** :

Ապա խողանակդ** փնտռել գընա' ,
 Թօթափել** փոշին* գլխարկիդ կարմիր .
 Եւ մարրելէ վերջ լաթերուդ հետ զայն ,
 Փութացիր հագուիլ , զարդարուիլ , շքուիլ :

2. Բայց մի' մուանար մասներուդ , ոտքիդ
 Ծայրերէն կտրել եղունգն** սրածայր** ,
 Լուալ պաղ ջուրով երեսդ ու դէմքդ ,
 Լուալ դաստակդ** , սանտրել գլխուդ մաղ :

Առաւօտուն միշտ աղօթքիդ ժամուն
 Աչքդ ու միտքդ Աստուծոյ դարձո՛ւր ,

Եւ անկէ քեզի օղնութիւն , շնորհ ,
 Եւ իմաստութիւն խնդրէ՛ անդադար :

3. Երբ այս ամենն ընես , կատարես ,
 Գընա՛ որջունել** մայրիկդ ու հայրիկ ,
 Կամ եթէ ունիս քուրիկ ու եղբայր ,
 Զանոնք ալ սիրով այգորել գընա՛ :

Հիմա նախաճաշ ընելու է ժամ .
 Շուտ ա՛ռ աթուակդ** , նստե՛ հանդարտիկ ,
 Մայրիկդ քեզ տայ միրգ ախորժահամ** ,
 Հաց , պանիր , ընկոյղ* կամ թէ կաթ* , հաւկիթ* :

Եւ երբ աւարտի նախաճաշդ համեղ ,
 Ա՛ռ պայուսակդ և կամ թէ ծրար ,
 Ամիտիէ գրքերդ , թուղթ , գրիչ , մեղան ,
 Եւ դէպ ի դպրոց խնդարով գնրա՛ : (1)

Հարցմունք.—Ծածկոցն որո՞ւ վրայ կը դրուի.—Խողանակով ի՞նչ կ'ընեն.—Առաւօտուն ելնելուն պէս ի՞նչ ընելու է :

ՀՐԱՀԱՆԳ.—Ուղղագրութիւն.—Գանել քսան բառ որ ե գիրն ունենայ իւր մէջ :

Բացասութիւն բառից.—Առարկայ մը , որ պողպատեայ բարակ գլանիկ մ'է , որուն մէկ ծայրը սուր ըլլալով կրնայ ծակել ամէն տեսակ կերպաններ . իսկ միւս ծայրը բութ է , և ունի ծակ մը , որմէ կ'անցունեն դերձանը.—Ի՞նչ է այն :

(1) Աոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսրիդ մէջ :

Ուղղելիք.—Աշկս կը ցաւի կոր: Ամէն իժիր փողոց կելլաւ: Չուն կուգայ կոր: Ասոր մարդը ես կը ճաշնամ: Եղբայր—որդիս շատ խելացի է: Աղբաներս սառեցաւ: Արդեւ կուգայ կոր: Երեք թերթի խըտար թուղթ ունիմ⁽¹⁾:

Զբօսանիք գրի մը կրճատեմ.—Վայտ, աթոռ, մատեան, բաղեղ, ուռի, ցաւար, մամուլ, մորթ, մանուշակ, նման, նաւազ, նպար, նօտար, ապարան, նահաւոր, ագահ, Ելար, Եոզի: (Վայտ—այտ եւայլն):

Սիրելի եղբայր իմ,

Երկուշաբթի առաւօտ գրավարժութեան դասին գրելչ խնդրեցի, սա պայմանաւ որ դասէն վերջը ձեզ վերագարձընեմ. բայց մոռացութեամբ մինչև հիմա չ'կրցայ կատարել խոստումս. ահա՛ այժմ կը զրկեմ զայն կրտսեր եղբօրս միջոցաւ և ձեր ներողութիւնը կը խնդրեմ:

Յայտնելով իմ մասնաւոր շնորհակալիքս,

1904 Յունիսար 1

Իւսկիւսար

Մնամ քոյրդ

ՀԱՅՍՏԱՆԻ ԳԵՂՈՐԳԵԱՆ

Գրեցէք եղբօր պատասխանը սոյն նամակին ի ստորեւ, ըսէք թէ ընդունած էք 1904 Յունիսար 1 ամսաթիւ նամակը, որ գրուած էր Իւսկիւսարէն, որով կը զրկէր գրելչ զոր մոռացմամբ չէր զրկած. ըսէք թէ գրելչ չունենալուն և մէկէ մ'ալ առնել չհամարձակելուն դասը չէր պատրաստած և իր մոռացումին հետեւանքն եղած էր իր պատժուիլը:

(1) Ասանց մէջէն որո՞նք սխալ են, զորս պիտի ուզուի:

Դ Ա Ս Դ.

Մ Ի Ա Մ Ի Տ Կ Ի Ն Ը

ԴԱՍԱՆՍՈՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անզգամ. — Չար:

Խաբեբայ. — Խաբող:

Ուտեստ. — Ուտելիք:

Հեծաւ. — Ձի նստաւ:

Հալածել. — Ետեւէն իյնալ:

Աճապարանօք. — Շուտով:

Սպրդեցաւ. — Կամաց մը մը տաւ:

Անծանօթ. — Չճանչցուած:

Հագուստ. — Չգեստ:

1. — Միամիտ* կնոջ մը տաան և վեց տարեկան որդին մեռնելով, մայրը ցաւի և սուգի մէջ թողած էր: Անզգամ** մարդ մը իմանալով մօրը միամտութիւնը, և որդւոյն վրայ ունեցած ցաւը, կերթայ անոր դուռը կը զարնէ: Կինն աճապարանօք* դուռը բանալէն վերջը, երբ անծանօթ** մարդ մը կը տեսնէ, կը հարցնէ թէ ո՞վ է ինք: Խաբեբայն առանց շուարելու կը պատասխանէ. «Անդիի աշխարհէն կուգամ, ձեր Ռուբէն որդւոյն գրացի եմ: Ռուբէն խիտ տառապեալ վիճակ մը ունի, և ոչ մէկ դրամ կայ վրան, ի՞նչ կրսեմ, հագուստ ալ չունի կանոնաւոր, բոլորն ալ պատրուտած** է. ցուրտէն, հովէն կը դողայ, անօթի և ծարաւ է. երբ տեսաւ թէ ես այս աշխարհս կը պատրաստուիմ գալ, աղաչեց ինձ որ իրեն մօրը հանդիպիմ**», և իրեն վիճակն յայտնելով, օգնութիւն խնդրեմ»: Այս բանն ինձի համար ծանր չէր. ուտի խոստացայ կատարել խնդիրը:

2. — Մայրը խաբեբային** այս խօսքերը լսելով դառնոյնս** սկսաւ լալ, և խիտ շնորհակալ եղաւ անոր որ իւր

որդւոյն վիճակն իմացուց. յետոյ ելաւ շատ մը զգեստներ, կտաւ, ոսկի և հաց տարով, աղաչեց որ իւր մեռած որդւոյն տանիւ: Խաբեբայն զանոնք առնելով մեկնեցաւ:

Երեկոյին երբ ամուսինն եկաւ, կինը ցերեկուան ընդունած լուրն* իմացուց, և ըսաւ թէ իր որդւոյն ուտեստ** և հագնելիք ու դրամ՝ զրկած է: Ամուսինը զայս լսելով, խիստ կատղեցաւ և բարկացաւ իր կնոջ դէմ՝ որ այսպէս խաբեբայութեան կը հաւատար. ուստի տեղեկանալէ վերջ թէ գողն ո՛ր կողմէն գացած էր, ձիուն վրայ հեծաւ և ձին մտրակեց որ անոր հասնի:

3. — Գողը գիտնալով որ ամուսինը զինքը պիտի հալածէր. անմիջապէս ջաղացքի մը մէջ սպրդեցաւ** և ծրարը ծածուկ տեղ մը դնելով, գործաւորներէն միոյն լաթերն հագաւ և ջաղացքին** դրան առջեւ կեցաւ: Կնոջ ամուսինն անկէ անցած միջոցին զայն տեսնելով, հարցուց անոր թէ արդեօր ձեռքը ծրարով** մարու մը անցնիլը տեսած էր: Գողը պատասխանեց. «Այո՛, անցած էր այդպիսի մարդ մը». և հեռու տեղեր տանող ճամբայ մը ցուցուց: Մարդն աղաչեց խաբեբային՝ որ քիչ մը ձիուն պահպանութիւն ընէ, ու ինք անցաւ դնաց հետիոտն:

4. — Խաբեբան անոր հեռանալէն յետոյ լաթերը փոխեց, ծրարն առաւ և ձին հեծնելով փախաւ:

Խեղճ ամուսինը երկար ատեն պտտելէ վերջ՝ վերագարձաւ ջաղացքը, և երբ ձին հոն չգտաւ, ալ հասկցաւ թէ գողը նոյն ինքն էր. ուստի աւելի բարկացած ուղղակի տուն գարձաւ:

Երբ կինն հարցուց ամուսնոյն թէ արդեօր գողը* գտա՞ւ:

թէ ոչ. այրը պատասխանեց այսպէս. «Որովհետեւ Ռոտըն լուր զրկեր էր այն մարդուն ձեռքով թէ՛ ձիու մ'ալ պէտք ունէր. ուստի ինքն ալ ձին զրկած էր, որպէս զի հանդիստ, ուրախ և զուարթ** ապրի»:⁽¹⁾

Հարցմունք. — Միամիտ կինն ո՞վ կորսնցուցած էր. — Խաբեբան ի՞նչ ըսաւ. — Ո՞ր աստիճանի միամիտ էր. — Ի՞նչ տուաւ խաբեբային. — Ամուսինը ի՞նչ ըսաւ. — Գողն ի՞նչպէս ամուսնոյն ձիուն ալ ձեռք զարկաւ. — Ամուսինն ի՞նչ պատասխան տուաւ կնոջ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ ունենայ իրեն մէջ:

Բացատրելի բառեր. — Քար, շուն, կատու, այծ, նաւակ, այգի, ծոյլ⁽²⁾:

Ֆերականակաւ վարժք. — Իր, անձ, սեղ ցուցնող բառերը գոյական են: Թռչուն. իր կը ցուցնէ. Սմբատ. անձ կը ցուցունէ. Կ. Պոլիս. սեղ կը ցուցունէ. ուստի գոյական են:

Օրինակ. — Որսորդ, կերակուր, երկիր, պարտեզ, դըպրոց, տուն, խոհանոց, լուցիկ, աշտանակ, թիկնաթոռ, խնձոր, հայր, ծառայ, Մովսէս, իշխան, փեսայ, Վան, Զմիւռնիա, Այսն, Պրուսա⁽³⁾:

Գաղափարաց բացատրութիւնք. — Գրիգոր շատ աշխա-

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսրից մէջ:

(2) Աշակերտը իր բացատրութեան տեսրին մէջ պիտի գրէ, ասոնց սահմանը տարով:

(3) Զատել իր, անձ, սեղ ցուցունող բառերը:

1002
9668

տասէր է. բայց անկիրթ է. — Կը հաւատամ թէ Գրիգոր կը սիրէ աշխատիլ. բայց կրթութիւն չունի. — Գրիգոր թէպէտ աշխատասիրութեանն համար գովելի է, բայց անկրթութեան համար պարսաւելի. — Գրիգոր ծոյլ չէ, բայց կրթեալ աըղայ մը չէ. — Ո՞վ կրնայ ուրանալ Գրիգորի աշխատասիրութիւնը, բայց ո՞վ կրնայ չհաստատել անոր անկրթութիւնը: Լրանալիք. — Գիրքս բացի, որպէս զի . . . : — Խնձոր մը առի, կեղեւեցի, որպէս զի . . . : — Հայրս գեղեցիկ գերբ մը տուաւ, որպէս զի . . . : (1)

Սիրելի Հօրեղբայր իմ,

Ինձ պատուիրած էիք կարդալ Ձեր զրկած դասագիրքը և մէջի խնդիրները լուծելով ներկայացնել Ձեզի: Կիւրակէ առաւօտ, կարդացի զայն: Անոր մէջ ի՞նչ հաճոյալի դասեր կային ինձ համար: Խնդիրները լուծեցի և ահա՛ ներփակեալ կը զրկեմ Ձեզի:

Մատուցանելով խորին շնորհակալիքս,

1904 Յունվար 1
Իւսկիւսար

Մնամ խորին յարգանք
Մ Ի Ն Ս Ս Վ Ա Հ Ա Ն Ե Ն

Մինասին պատասխան մը գրեցէք, ըսէք թէ ընդունած էք 1904 Յունվար 1 ամսաթիւ նամակն Իւսկիւսարէն գըրուած, խօսեցէք պզտիկ պատմութիւններէն առնուած բարոյականին օգտակարութեան վրայ, լուծուած խնդիրներուն վրայ Ձեր կարծիքը յայտնեցէք:

(1) Գիրքս բացի, որպէս զի կարդամ:

Դ Ա Ս Ե

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Ր Դ Ա Ր Է

ԴԱՍՍ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արդար. — Մեզք չունեցող:	Ուշադիր. — Միտ դնող:
Յանդիմանել. — Յանցանքը	չընող:
Երեսին դարնել:	Անհնազանդ. — Խօսք մտիկ
Վարձատրել. — Վարձք տալ:	Ստել. — Սուտ խօսիլ:
Շատակերութիւն. — Շատ	Ուսումնական. — Ուսմունք
ուսելն:	ունեցող:

Բարի ազաքս, երբ դուք խելօք կենաք, և ձեր մօր խօսքը մտիկ ընէք. նա ի՞նչ կ'ընէ ձեզի. — նա կը գրկէ զմեզ, իւր ծնոցաց վրայ կ'առնու, կը սիրէ, կը համբուրէ զմեզ: — Իսկ երբ խելօք չկենաք և անոր խրատները մտիկ չընէք. ի՞նչ կ'ընէ: — Այն ատեն զմեզ կը յանդիմանէ, կը պատժէ: — Ուրեմն արդար է ձեր մայրը. որովհետեւ կը վարձատրէ՝ երբ դուք բարի էք, կը պատժէ՝ երբ դուք չար էք. այդպէս չէ: — Այո՛, նա կը պատժէ չարը, և կը վարձատրէ բարին. — Իսկ ես ի՞նչ կ'ընեմ, երբ դուք խելօք կենաք. — Դուք մեզի փոքրիկ, գեղեցիկ պատմութիւններ կ'ընէք և սիրուն պատկերներ կ'ուտաք: — Բայց երբ խելօք չկենաք, ի՞նչ կ'ընեմ: — Այլ ևս չէք ուզեր մեզի գեղեցիկ պատմութիւններ ընել և չէք նուիրեր սիրուն պատկերներ: — Ես ալ արդար եմ ուրեմն: — Այո՛, արդար էք. որովհե-

տեւ կը վարձատրէք բարին և կը պատժէք չարը : — Բայց այս արդարութիւնը մեզի ուսուցանողը գիտէ՞ք, ո՞վ է . Աստուած է : Բարի՞ է շատակերութիւնը . ո՞չ . զի այն որ շատակէր է, ի՞նչ կ'ըլլայ . գիտէ՞ք . կը հիւանդանայ . ի՞նչ կ'ըլլայ այն փոքրիկ անհնազանդը , որ կրակին հետ կը խաղայ : — Կ'այրի : — Ի՞նչ կ'ըլլայ այն ծոյլ՝ աղան , որ բնաւ չ'աշխատիր : — Աղքատ : — Ի՞նչ կ'ըլլայ այն ստախօսը , որ միշտ կը ստէ : — Անհաւատարիմ , մէկը չհաւատար անոր : — Ի՞նչ կ'ըլլայ այն աշխատասէր աղան , որ միշտ կ'աշխատի իր գասերուն : — Ուսումնական : — Ի՞նչ կ'ընեն այն աղան , որ միշտ ճշմարիտը կը խօսի : — Ամէն մարդիկ միշտ կը յարգեն և կը սիրեն : (1)

Հարցմունք . — Ե՞րբ կը սիրէ ձեզի ձեր մայրը : — Ի՞նչ կը նշանակէ արդար : — Ինչո՞ւ համար ձեր մայրն արդար է : — Ինչո՞ւ համար վարժապետն ալ արդար է :

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Բացառութիւն թառից . — Բան մը որ երեք ոտք ունի , երկաթէ շինուած է , եռանկիւն է , կը գրուի կրակարանին մէջ , իր վրան կը դնեն կերակուրի սանը որ տաքնայ . ի՞նչ է այն :

Ուղղագրութիւն . — Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ Վ գիրն :

Ուղղելիք . — « Պաղչային » մէջէն մօրս « ծանը » լսեցի : — « Օտքս » կոտրեցաւ ձորին « տիպը » գացի : — « Էրկնքի » վրայ « ի՞նչ խօսար » լոյսեր կը վառին : — Լեռան « թէփէէն » վար կը թափէին խոշոր « ծուներ » :

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ :

Սիրելի Հայր իմ ,

Երբ կը մտածեմ թէ այսօր վերջին օրն է , վերջին գիշերն այն տարւոյն , որ պիտի անցնի , կը սարսուխմ , որովհետեւ կը զգամ թէ պարտաւոր եմ միամեայ գործերու հաշիւը տալ Ձեզի :

Գուք արդէն ամեն ատեն իմ համարս պահանջած էք և ես կարողացած եմ միշտ Ձեր գոհունակութեան արժանանալ : Պիտի ջանամ ներկայ տարւոյս մէջ ալ աշխատիլ և գոհացնել Ձեզի իմ վարքովս և բարքովս :

Յառաջիկայ տարւոյս մէջ ալ միշտ աշխատասիրութիւն , միշտ հնազանդութիւն և առաքինութիւն խոստանալով ,

Մնամ

1904 Յունիս 1
Եւսիւսար

Խոնարս դուստրդ
ԷՕԺԷՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Գրեցէք հօրը պատասխանը , հօրը խրատները ժամանակը օգտակար ընելու և առաքինի գործերով օրը անցնելու մասին :

Գ Ա Ս Ձ .

Տ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ո Ւ Յ Յ Մ Ա Ր Ն Ե Ր

Դ Ա Ս Ս և Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն — Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ձկնորսութիւն . — Ձուկ բլուսնին :	Խորամանկ . — Նենդաւոր :
Սքացի . — Ոտքով :	Որսալ . — Ձուկ բունել :
	Բանցի . — Գիւտնով :

Օր մը , երբ օգը գեղեցիկ էր , տասն երկու յիմար մարդիկ ձկնորսութեան գացին ծովուն եզերքը : Մինչեւ երեկոյ

ամենքն ալ աշխատեցան. բայց մէկ ձուկ անգամ չկրցան բռնել:

Մէջերնուն ամենէն խելացին՝ իրենց յոգնութեանց պարագն ելնելը տեսնելով, ըսաւ. «Այս ձուկերը շատ խորամանկ են եղեր, չըլլայ թէ մենք զիրենք որսալու տեղ անոնք մեզի որսան: Եկէք մեր թիւն համրենք, տեսնենք ամբողջ ենք»: Ամենքն ալ կարգաւ շարուեցան և ամենէն խելացին նախ համրեց, մէկ հատ պակաս գտաւ. միւսն ալ համրեց, ան ալ այնպէս. այս կերպով ամենքն ալ համրեցին և թիւն եղաւ տասն և մէկ. ուստի շատ տխրեցան, ինչ ընենին չէին գիտեր. այս ժամանակ գիւղացի մը անցաւ մօտէն և անոնց տխրութիւնը տեսնելով, մօտեցաւ իրենց, և տեղեկացաւ պատճառն և ըսաւ. «Եթէ ձեր կորսուած ընկերը գտնեմ, ինչ կ'ուտար ինձ». — «Մեր վրայ գտնուած ստակն ամէնն ալ քեզի կ'ուտանք». պատասխանեցին: Գիւղացին նախ և առաջ ստակները ժողովեց, և ապա կարգաւ շարեց յիմարները. յետոյ իւրաքանչիւրին կռնակին զարկաւ բռնցի ըսելով. «Մէկ, երկու, երեք, չորս, հինգ, վեց, եօթը, ութը, ինը, տասը, տասն և մէկ»:

Յիմարները երբ լսեցին տասն և մէկ թիւը, «Չեղաւ, գոչեցին, մենք տասն երկու թիւը կ'ուզենք». — «Ահա տասն երկու թիւը». ըսելով ամենէն ծայրը գտնուողին կռնակին արացի զարկաւ և թաւալեց գետինը:

Յիմարները շնորհակալ եղան անոր իրենց կորսուած ընկերը գտնելուն: Համրողները ներկայ եղողները թուած ատեննին զիրենք մէջը չէին առած: (1)

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տետրիդ մէջ:

Հարցմունք. — Որո՞նք ձկնորսութեան եղան: — Ամենէն խելացին ինչ ըսաւ: — Ինչո՞ւ համար մէկ հատը պակաս կ'ըլլար իրենց համրանքին մէջ: — Ո՞վ էր որ պակասը գըտաւ: — Յիմարները ինչ ըրին գիւղացիին:

Բացատրելի բառեր. — Խարխախ. հարուստ. աղքատ. քարայր. առիւծ, վերմակ. կանգուն. մարտի:

Ուղղելիք. — «Փախայ» և օձ մը «նշմարեցի»: — «Բընանալուն» պէս «պառկեցաւ»: — Գողը «կախուելուն» պէս «բռնուեցաւ». — Ծառը «չորցաւ», տերեւներ տուաւ և ծաղիկ բացաւ:

Հակասիւիք. — Ճերմակ—Սեւ: Բարէ—Չար: Ողորմած—Անողորմ: Հեռի—Մօտ: Ծեր—Երիտասարդ: Մեծ—Փոքր:

Սիրելի Հայր իմ,

Վարժապետս ինձ այսօր բարոյական գեղեցիկ պատմութիւն մը պատմեց. շատ զգածուեցայ և շատ սիրեցի զայն, ուստի միտքս գրի որ խնդրեմ ձեռնէ որպէս զի ինձ բարոյական գեղեցիկ պատմութեան գիրք մը առնէք, որոյ համար երախտապարտ և շնորհակալ պիտի ըլլամ յաւէտ:

Մատուցանելով որդիական յարգանքս,
Մնամ
1904 Յունվար 1
Իւսկիւսար
Խոնարհ որդիդ
ՄԱՏԹԷՈՍ ԳԱՐԱԳԱՇԵՍԱՆ

Գրեցէք հօրը պատասխանը. նամակին թուականը և տեղը, ուրկէ գրած է. յիշեցէք հօրը քաջալերութիւնը աղուն աշխատասիրութեան մասին, խնդրուած գրքին զրկուելը:

Դ Ա Ս Է.

ՔՐՏԻՆՔԻ ՎԱՍՏԱԿՆ Է ԱՐԴԱՐ ՎԱՍՏԱԿ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հանդիպեցան. — Իրարու դէմ ելան :	Մորթ. — Մարմնոյն պատ- եանը :
Աճապարել. — Շուտով գործել :	Ինչք. — Ստացուածք :

1. — Օր մը երկու գեղացի մարդիկ, մին խիստ բարե-
սէր, միւսը խիստ չարասէր, ճամբան իրարու հանդիպեցան,
և իրարու հետ տեսակցելով բարեկամութիւն* հաստատեցին:

Օր մ'ալ առաջինը իմացաւ որ իր ընկերը գողութիւն
մը ըրեր և հարստացեր է, ելաւ գնաց զինքը փնտռելու,
որպէս զի խրատէ այդպիսի մեղքի մէջ չգտնուելու համար.
գտաւ զինքը և հետը տեսակցելով ըսաւ. «Ի՞նչպէս էք, բա-
րեկամ: — Կարծեմ թէ գողութիւն** ընելս չէք լսեր: —
Ի՞նչ. գողութիւն ըսիք. ա՛յ, այդ ի՞նչ ծանր մեղք: — Բարե-
կամ, մեղքին հետ քանի մը հարիւր սակի վրայ ստացայ:— Այդ
քեզի աղէկ է, բայց ինձի համար խիստ գէշ լուր է: — Ո՛չ
ինձ համար ալ այնքան աղէկ չէ, բարեկամ, որովհետեւ այն
ստակով ոչխարներ առի, ոչխարներուս մէջ հիւանդու-
թիւն* պատահեցաւ և ամենքն ալ մեռան, և մէկ բարս
մը չմնաց: — Ա՛յ, տեսա՞ր, գողութեամբ վաստկուած
ստակը շուտով կը կորսուի. ահա գործդ լմնցած է հիմայ:

— Մի աճապարեր, ես ալ այդպէս գործս լմնցած կը կար-
ծէի. բայց երբ ոչխարներուն մորթը ծախեցի, կորուսած
ստակիս մէկ մասը նորէն ձեռք ձգեցի:

2. — Իբր բարեկամ, կը ցաւիմ վրադ. — Բարեկամ, այդ-
ալ շատ աղէկ չեղաւ, որովհետեւ այն ստակով տուն մը
առի, տունն ալ այրեցաւ, լմնցաւ: — Վա՛խ, կը ցաւիմ վրադ.
այդ ի՞նչ դժբաղդութեանց հանդիպեր ես. ես չէի՞ ըսեր
քեզի թէ՛ «Քրտինքի վաստակն է արդար վաստակ». վա՛խ,
խեղճ բարեկամ: — Ո՛չ, բարեկամ, մի ցաւիր՝ վրաս, այլ
ուրախացիր: — Ի՞նչ կըսես, ասկէց աւելի դժբաղդութիւն
կրնա՞յ ըլլալ. — Մտիկ ըրէ. վաստկած ամէն ինչքերս և
գողութեան ընաւորութիւնս տանը հետ մէջը այրեցան. հիմա
գո՛հ եմ և ուրախ: (1)

Հարցմունք. — Ինչո՞ւ համար բարեկամը գնաց ընկերին
հետ տեսնուելու: — Չարասիրտ ընկերն ի՞նչ ըրած էր: —
Ոչխարները ի՞նչ եղան: — Ինչո՞ւ համար գո՛հ էր չարասէր
ընկերը:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Բացասելի բառեր. — Արեւ, աղուէս,
վարդ, անտառ, ջրհոր, մշակ, ջրկիր, ժժմակ:

Ուղղագրութիւն. — Գանել քսան բառ որ իր մէջն ու-
նենայ s գիրը:

Բառագիտական. — Բառարան նայելով հետեւեալ բա-
ռերուն նշանակութիւնը գտնել և գրել.

Թուզ, պատաղիդ, ժուստ, բիժ, խիղբ, պարեխ,
մրկել, խարկել, խարոյկ, զնդան, փեճեկ, շիւ, քիւ:

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսիլի մէջ:

Համեստուհի քոյր իմ,

Երէկ առաւօտ շրջագայութեանս ժամանակ՝ երբ ինձմէ չաքար մը ուղեցիր, ես չտուի. բայց վերջը մտածելով որ ըրածս կոչտութիւն մ'էր, շատ ցաւեցայ և զղջացի:

Արդ այժմ կուգամ ներողութիւն խնդրել քեռէ և նուիրել փոքր տուփ մը չաքար, զոր նուիրած էր հայրիկս անուանս տարեգարձին օրը և ես պահած էի խնամօք:

Ընդունէ, սիրելի քոյր իմ, զայն, ինչպէս նաև եղբայրական սէրս:

1904 Յունիստ 4
Իւսկիւստ

Մնամ եղբայրդ
ՍՄԱՍՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Սմբատին գրած նամակին պատասխանը գրեցէք, դու վեցէք եղբոր զղումը խնդրուած չաքարին մերժումին համար. ըսէք թէ այդ զղումը աւելի սիրելի ըրած է զինքը, ինչպէս նաև այն նուէրը, զոր ընդունած էր հօրմէն, և որ հիմա կը նուիրէ քրոջ, բայց քոյրը կ'ուզէ հաւասարապէս բաժնել իրենց մէջ և ի միասին ուտել:

Գ Ա Ս Ը.

ՀԱՐՈՒՍՏԻ ՍԸ ՍՊԱՍԱԻՈՐԸ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

- Սփռոց. — Ծածկոց:
- Բժիշկ. — Հիւանդութիւն
- բժշկող:
- Շնչասպառ. — Շունչը՝ կտրած:
- Սնդութ. — Գութ չունեցող:
- Դեղագործ. — Դեղ չինող:
- Վիրաբուժ. — Վերք բժշկող:
- Դազաղ. — Մեռելի սնտուկ:

1. Հարուստ մարդ մը սպասաւոր մը կանչեց իր քով և ըստ. « Կուզե՞ս իմ քով ծառայութիւն ընել »: — Այո՛, սիրով, տէ՛ր իմ:՝ — Քանի տարեկան ես: — Մայրս մեռնելու ատենները կըսէր թէ տասը տարեկան եմ. այս հաշուով այժմ քսան տարեկան ըլլալու եմ: — Մօրդ մեռնելը քանի տարի է: — Կարծեմ թէ քսան տարի կայ մօրս մեռնելը: — Ուրեմն երեսուն տարեկան կ'ըլլաս չէ թէ քրսան: — Այդ հաշուով ըսածնիդ ուղիղ է, սակայն հայրս, որ խելացի մարդ մ'էր, կ'ըսէր. « Տղաս, ի՛նչ որ ըսես կամ լսես, տասը միշտ զեղչէ՛ » ուստի այսօր զեղչումի՞ հաշուով քրսան տարեկան կ'ըլլամ: — Շատ աղէկ, հիմա հասկցայ. դալով քու ծառայութեանդ. նախ խօսիմ թէ ի՛նչ կերպով պիտի ծառայեմ, երբ բան մը հրամայելու ըլլամ, անմիջապէս զայն մանրամասնութեամբ կատարելու ես: — Կազալեմ, տէ՛ր իմ, այդ մանրամասնութիւն ըրածդ ի՛նչ է: — Օրինակի համար. եթէ ըսեմ. սեղանը՞ պատրաստէ. դու շուտով մը պնակները, դգայները, պատառաքաղները, անձեռոցիկները, ջուրի շիշը, գաւաթը՞ բեր շարէ: — Եթէ այս է ձեր ըսածը, բան մը չէ:

2. — Մէկ քանի տարիներ տէր և ծառայ աղէկ տպրեւէն վերջը, յանկարծ տէրը հիւանդացաւ, և իր ծառային ըսաւ որ իր դրացի բժիշկը՝ երթայ կոչէ: Մառան անոր տունը գնաց, որոյ հեռաւորութիւնը իր տունէն երկու վայրկեան չէր տեսեր. բայց մէկ ժամ, երկու ժամ, երեք ժամ, չորս ժամ, հինգ ժամ անցաւ, և տակաւին ծառան երեսան չելաւ:

Գիշերը ծառան շնչասպառ եկաւ տիրոջը տունը, որ

բարկանալով ըսաւ. « Ո՞ւր մնացիր, անգո՛ւլթ մարդ, զիս պիտի մեռցնէի՞ր: — Կաղաչեմ, տէր իմ, մի՛ բարկանալ, ձեր հրամանը մանրամասնութեամբ կատարեցի. եթէր ժամէ ի վեր զիւղէ ի զիւղ, քաղաքէ ի քաղաք կը պարտիմ, որպէս զի բան մը չմտնամ. գիտէք որ հիւանդի մը համար խնամատար** կին մը պէտք է, գտայ զայն և հետո առնելով դեղագործ մը գտնելու ետեւէ եղայ. ուստի զիւղ գացի և զայն գտնելով, մտածեցի որ դեղագործին** ալ բըժիշկ մը պէտք էր, ուստի քաղաք իջայ հետո առնելով խընամակալ կինը և դեղագործը, բժիշկն ալ քաղաքէն գտնելով ունեցայ երեքհոգի: 2. — Մտածեցի որ բժիշկն ալ վերաբուժի պէտք կրնայ ունենալ, զիւղէն այն ալ բերի և ունեցայ չորս հոգի: Մտածեցի նաև որ քու մեռնելէդ վերջը քահանայի ալ պէտք պիտի ըլլայ, չորս հոգւովս եկեղեցի գացի և քահանայ մը առնելով ունեցայ հինգ մարդ. հիմա այս ամէնքը վարը կ'սպասեն: — Ալ ուրիշ մէկը չկանչեցի՞ր: — Այո՛, դա՛գաղ շինողը, դա՛գաղակիրները, մոմակալները. գերեզման փորող* ժամկոչը, ամենքն ալ վարը կ'սպասեն:

Ծերունին ծառային սոյն գործքին հաւնելով կտակ ըրաւ որ մեռնելէն վերջը հինգ հարիւր ոսկի տրուի անոր, սակայն դժբաղդարար ծառան տիրոջմէն առաջ մեռաւ: (1)

Հարցմունք. — Ծառան ի՞նչ հաշուով քսան տարեկան էր: — Տէրը ի՞նչ կուգէր որ ըներ ծառան: — Սպասաւորը ինչո՞ւ բժշկին գնաց: — Ինչո՞ւ ուշացաւ: — Տէրը ի՞նչ կտակեց:

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Ազնիւ Ընկեր իմ,

Ձեր ՏՍՐԵՐԻՔ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ դասագրքին խիստ պէտք ունիմ այսօր, որովհետեւ երկուշաբթի օրուան դասս պիտի պատրաստեմ, կը խնդրեմ որ գրաբերիս հետ ինձ զրկել հաճիք, և ընդունիք շնորհակալեացս հաւաստին:

Մատուցանելով յարգանացս հետ եղբայրական սէրս,
1904 Յունվար 1
Իւսկիւսար
Մնամ ընկերդ
ՂԱԶԱՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Ղաղարին սոյն նամակին պատասխանը գրեցէք, թուականը և տեղը, ուրի՛ք գրուած է, յիշեցէք նաև խնդրուած գրքին զրկուիլը:

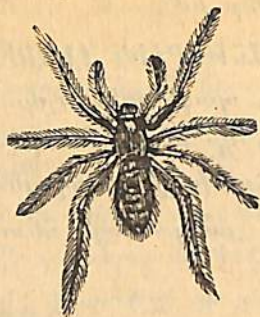
ՀՐԱՀԱՆԳ. — Ողղելիք. — Թաշնք. — Վարեկամ: — Թու. — Բլուխ. — հրքեհ. — դաշել. — հաւկիդ. — ցեղուն. — սերունք. — քանակ:

Ողղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ, որ իր մէջ ունենայ դ գիրը:

Զքօսանք գիրի մը յարեղևալք. — Աւազան, —արագ, —սոխ, —ուր, —անկ, —արդ, —նուշ, —որթ: (1)

Զքօսանք գիրի մը փոփոխաւալք, ինաստի նոյնութիւն. — ձկոյթ, ձկոյթ, բճիճ, բջիջ, գէճ, գէչ, գծուծ, գձուձ, ինձոր, ինձոր, թակարդ, թակարթ, սաղաւարդ, սաղաւարտ, գունդ, գունտ:

(1) Աւազան — գաւազան կուայն:

Գ Ա Ս Թ.

Ս Ա Ր Գ (Միկալ)

ԴԱՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Սարդ . — Մամուկ :	Միջատակերք . — Միջատ ուսողներ :
Գարշելի . — Պիղծ .	Դարանի կենալ . — Պահուըտիլ :
Ազտեղի . — Ազտոտ :	Կզակ . — Դունչ :
Այլանդակ . — Անճունի :	Թոյն . — Զէնիք :
Թունաւորք . — Թոյն ունեցողներ :	Մսան . — Մսոտ մաս , դնդեր :
Հարթ . — Շիտակ :	Փաղիթ . — Թունաւոր մամուկ :
Ճիրան . — Թաթ :	Որս . — Բունուած ճճի , միջատ :
Զրասուն . — Զրի մէջ ապրող :	Թեթեւընթաց . — Թեթեւ քաւող :
Փոքրափոր . — Ստորին որովայն :	Խրելով . — Մտցնելով :
Կը յարձակի . — Վրանին կը վազէ :	Ոստայն . — Էօրիւմճէք :
Գիշակեր . — Մեռած մարմին ուսող :	Պարկաւոր . — Պարկ ունեցող :
Ընդարմացունեն . — Թմրեցնեն :	Յանկարծ . — Մէկէն ի մէկ :

1. — Սարդը միջատ մ'է երկայն ոտքերով և այլանդակ մարմնով : Նա գարշելի է աղտեղի սովորութեամբը : Կայ տե-

ակ մը սարդ** , որոյ խածուածքը վտանգաւոր է , բայց մեր երկրին մէջ չկայ այն : Մեղ ծանօթ սարդերը , որոց մէջ կը գտնուին թունաւորք և միջակերտք** , դարանի կը կենան , և յանկարծ իրենց սրսին՝ ինչպէս ճանճին՝ վրայ յարձակելով կը խածնեն և թունաւորելով կ'ընդարմացնեն զայն , յետոյ կը ծծեն անոր արիւնը : Իրենց կղակները* թոյն կը պարունակեն , և ծայրերն՝ ասեղներով ծածկուած մասններ , որոնցմէ կ'ենէ տեսակ մը նիւթ , որով կը շինեն իրենց ոստայնը : Սարդերէն ոմանք ջրասուն են : 2. — Վնասակար է դաշտային սարդը կամ՝ փաղիթը , որ թունաւոր է : Անոր տեսակէն է պարկաւոր սարդը , որ թեթեւընթաց կը վազէ՝ կրելով իրեն փոքրափորին տակ իր հաւկիթները , որ պարունակուած են կանաչագոյն և հարթ բոժոժի** մը մէջ : Կայ նաեւ տեսակ մը սարդ՝ միկալ կոչուած . սա գիշակեր է , մարմինը սեւ՝ և կարծր մազերով ծածկուած , թաթերը շատ երկար են , ունի մազոտ ճիրաններ : Ակուաները թոյն կը պարունակեն և էրբեմն տղայոց վրայ կը յարձակի և անոնց մարմնոյն կը փակչի , ճիրանները մսին մէջ խրելով արիւնը կը ծծէ : Կը յարձակի թռչնոց բոյները , ազանոցները* և հաւնոցները , կը խեղդէ կենդանիներն և արիւննին կը խմէ : (1)

Հարցմունք . — Ի՞նչպէս կենդանի է սարդը : — Ի՞նչ տեսակ սարդեր կան : — Թունաւոր սարդն ի՞նչպէս արիւն կը ծծէ : — Միկալն ի՞նչ տեսակ սարդ է :

ՀԻԱՀԱՆԿ . — Ուղղագրութիւն . — Գտնել քսան բառ որ է գիրն ունենայ իր մէջ :

Զրօսանք գիրի փոփոխումը , իմաստի նոյնութիւն . — Թող , թողք , կաթսայ , կատսայ , դամնի , դարնի , թանկ , թանգ , մազիլ , մաքիլ , սարբինայ , սարբինայ :

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսութիւն մէջ :

Իրագիտ. — Հասկիք. Միջատներու և հաւերու այն բերքն է, որոց վրայ պատած է կեղեւը, և մէջը կան հեղուկ մարմիններ, որոց մին սպիտակ է և կը գտնուի կեղեւին անմիջապէս տակը, իսկ միւսը. դեղին և գնդաձեւ է, որ կը գլուխուի սպիտակ հեղուկ մարմնոյն տակ. այդ հաւկիթներէն յառաջ կուգան ձագեր, որ կը կոչուին ճուռածիւ. այսպէս են. հաւը, աքաղաղը, թռչունները և այլն:

Սիրելի Մայր իմ,

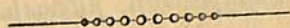
Դասերս լաւ պատրաստելուս համար ուսուցչէս գեղեցիկ պատկեր մը ընդունեցայ, զոր կը յանձնեմ քեզի: Ընկերս՝ Յակովբոս իր դասերը չէր պատրաստած, ուստի խտրել պատժուեցաւ և հրապարակաւ յանդիմանուեցաւ:

Մայր, ի՞նչ գէշ բան մ'է յանդիմանուիլն: Այսուհետեւ պիտի ջանամ ամէն առաւօտ կանուխ ելնել և լաւ մը սերտել դասերս:

1904 Յունիս 1
Իւսկիւսար

Մնամ հլու որդիդ
ՋԱՐՄԱՅԲ ԱԼԻԲՍՏՆԵՍՆ

Չարմայրի նամակին պատասխանը գրեցէք. ըսէք թէ մայրը ընդունած է իր նամակը. թուականը, տեղը, ուրկէ գրուած է, յիշեցէք. մայրը թող զգացնէ թէ ծոյլ աշակերտին և աշխատասէրին միջեւ ի՞նչ խտիր կայ. յորդորէ յարատեւ աշխատասիրութեան:

Գ Ա Ս Ժ.

Գ Ո Ղ Ս Ա Ր Գ Ի Ս Ը

ԳԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Յաճախել. — Շատ երթալ:	Անտառապահ. — Անտառի պահապան:
Մերժել. — Չընդունիլ:	Զրոհուլ. — Խաղալ:
Ծառատուն. — Պարտեզ մը, ուր շատ ծառեր կան:	Միրգ. — Պտուղ:
Սողոսկել. — Բռնելով վեր ելնել:	Նշանակել. — Հասկցնել:
նել:	Հրաւեր. — Կոչ:

1. — Իպրոցի մը մէջ Սարգիս անունով չար տղայ մը կար, Պետրոս անոր քով կը յաճախէր** մինչդեռ ծնողքն և ուսուցիչները կ'արգիլէին:

Չորեքշաբթի որ մը, երբ Պետրոս դուրս ելաւ, մայրը անոր ըսաւ. «Մի մտնար ինչ որ քեզի պատուիրեցի, եթէ Սարգիսին հանդիպելու ըլլաս, և եթէ քեզի կոչէ իրեն քով, մերժէ հրաւերը». — Իայց, մայրիկ, եթէ պատճառը հարցնելու ըլլայ, ի՞նչ ըսեմ. — Ըսէ անոր թէ մայրս արգիլած է քեզի հետ խաղալ:

2. — Իժբաղգարար նոյն օրը Պետրոս Սարգիսին հանդիպեցաւ. ի՞նչ մեծ տարբերութիւն* երկուքին մէջ: Պետրոս բարեկիրթ տղայ մը կ'երեւէր. իսկ Սարգիս խիստ չար անոր շապիկը պատռտած էր, և աղտոտ գլխարկը մինչեւ ականջներուն վրայ դրուած, և ձեռքերը երկու գրպանին մէջ էր, որ կ'ըսէր անոր. «Կուգա՞ս հետս, Պետրոս, երթանք

խաղանք: — Պետրոս չհամարձակեցաւ մերժել** և այդ անպիտան տղուն հետ ելաւ գնաց:

3. — Ծառաստանի* մը պատին վրայէն կ'երկնային ինձորենւոյ ճիւղեր, որոց վրայէն կախուած էին հասուն պտուղներ: Սարգիս զանոնք Պետրոսին ցուցուց և ըսաւ. «Ի՞նչ որ ուտել կուզե՞ս, առանց ստակի քեզի կերցնեմ»: — Ո՛չ, այդ բանը գողնալ կը նշանակէ. — Կորի՛ր, ապուշ, ո՞վ պիտի իմանայ, ահա դիտէ, պատին քարերուն մէջ ծակեր կան, ոտքերս և ձեռքերս հոն դնելուս պէս վեր կը սողսկիմ, և կը հասնիմ ինձորներուն:

4. — Սարգիս պատին վրայէն ճիւղերուն կը հասնի և ինձորները բրցնելով կ'ըսէ. «Օ՛ն, տեսնե՛ք, գլխարկդ պիտի բանա՞ս որ մէջը նետեմ»: Պետրոս կը վարանի տակաւին, կարծես թէ ըսել կուզէր. Ո՛չ, չեմ կրնար ընել այդ բանը: Սակայն մտերմական զգացումներ կը լռեցնէին զինքը. ուստի կը բանայ իր գլխարկը գողցուած պտուղները մէջը ընդունելու համար: Բայց վարը, ճամբուն միւս կողմը մէկը կը նշմարուի:

5. — Սա անտառապահն** է. Սարգիս զայն կը նշմարէ, պատէն վար կը ցատքէ: Երկուքն ալ կ'սկսին փախչիլ. բայց Պետրոսին սիրաբ* չեմ կրնար հասկցնել թէ ի՞նչպէս կը զարնէր: Կը վազեն, կը վազեն, մինչեւ որ շունչերնին կը կտրի. անտառապահը երկայն սրունքներով* կը հասնի անոնց ետեւէն և երկուքն ալ կը բռնէ:

6. — «Օ՛ն, նայի՛ք, կ'ըսէ անտառապահը, չարագործ տղաքներ, առջեւս ինկէք, բանտ պիտի տանիմ»: Երբ ետ կը գառնային, փողոցը մարդիկներով լեցուն էր, անտառա-

պահը Սարգիսին ականջէն կը բռնէր և խստութեամբ կը քաշէր, վասն զի քանի մը անգամ արդէն բռնած էր: Իսկ Պետրոսի հետ մեղմութեամբ* կը վարուէր, և կանցնէր զայն իրեն տանը առջեւէն: Մայրը նշմարեց Պետրոսը, դուռը վազեց և գոչեց. «Աստուած իմ, Պետրոսի՛կա, ի՞նչ ըրիր»: Անտառապահը Պետրոսը իր մօրը յանձնեց և գողութիւնը յայտնելով լաւ խրատ մը տուաւ անոր: Պետրոս երբէք չմոռցաւ այն օրը, երբ անհնազանդ** գտնուած էր իր ծնողաց: (1)

Հարցմունք. — Պետրոս որո՞ւ հետ ընկերացաւ: — Սարգիս ի՞նչ կուզէր գողնալ: — Անտառապահը ի՞նչ ըրաւ: — Երկու աղայոց մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ:

ՀՐԱՆԱՅԻՖ. — Ողղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ, որ իր մէջ ունենայ Ե գիրը:

Իրագիտ. — Ուսայն. — Մանր թելերով շինուած մամուկի բնակարանը կամ լարած որոգայթն է, որով ճանճ և ուրիշ միջատներ կ'որսայ և կուտէ:

Լրանայի՛ք. — Համրը կը տեսնէ, բայց չկրնար . . . : — Կաղը կը խօսի, բայց չկրնար . . . : — Զրոյ մէջ եփուած բանջարեղէններն իմ կերակուրներս . . . : — Օդին գէշութեան չը նայելով ճամբորդութիւնս . . . : — Հեռուէն զանգակի ձայն մը . . . : — Ընկերներս զիս իրենց բարեկամ . . . : — Դու անցեալ տարի այս տարուընէ աւելի . . . : — Նա մեր բացակայ եղած ատենը . . . : — Հանդէսը շատ երկար . . . : — Այս երկտասարդը իր հօր և մօր խրատները . . . :

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տետրիդ մէջ:

Գ Ա Ս Ժ Ա.

Պ Ո Ս Ֆ Ո Ր

ԴԱՍԱԵՈՍՈՒԹԻՒՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անտահան . —	Չափ չունեցող :	Ցցուած . —	Վեր տնկուած :
Կերթեւեկեն . —	Կ'երթան կու-	Շողեկառք . —	Շողիով գացող
գան :		կառք :	
Շողենաւ . —	Շողիով գացող	Ծաւալ . —	Տարածութիւն ջրոյ .
նաւ :		եւայլն :	
Նախորդ . —	Անցած :	Չանգուած . —	Շաղուած ,
Ահագին . —	Ահուելի , մեծ :	կոյս :	

1. Կոտտանդնուպոլսոյ կամ Պոսփորի նեղուցը իւր երկու եզերաց վրայ ունի բազմաթիւ գիւղեր, որոց մէջ նշանաւոր են Պէյֆօզ, Քանսիլլի, Գուկուսնուֆ, Իսկիւսար. իսկ անոր հանդիպակաց կողմը, Կ. Պոլիս, Կալաթա, Բերա, Պէճիկթաւ, Օրթագիւղ, Պէպէֆ, Թարապիս, Պէօլիսֆէրէ: Ոսկեղջիւրի երկու եզերաց վրայ կը գտնուին, Պալաթ, Էյուպ, Խապիւղ, Քէհասհանէ:

Սոյն գիւղերուն մէջ կը գտնուին Տէրութեան վարժարաններ, Հայ վարժարաններ ու եկեղեցիներ, ինչպէս նաև օտարազգեաց վարժարաններ և նշանաւոր շէնքեր** ու զբօսատեղիներ: Յիշատակելի են մէկ քանի լեռները, ինչպէս. Եուսա-Տաղը, Չամբնա, Պուկուրլու: Իսկ մզկիթներէն՝ Այա-Սօֆիա, Սուլթան-Ահմէտ, Եէնի-ձամի, Էւն. Կոթողներէն՝ Տիֆլի-Թաւ, Չէմպէրլի-Թաւ, Եանկըն-Քէօճիլ:

4. Պոլիս ունի մեծ շուկայ մը, ուր ամէն կողմանէ կը գեմեն մարդիկ առեւտուրի համար:

2. Պոսփորի [աշխարհացոյցին մէջ կը տեսնենք Մարմարա և Սեւ ծովերը, Նեղուց, ծովածոց, գլուխ, Եւայլն: Ասոնց վրայ համառօտ ծանօթութիւն մը տամ ձեզի: Երբ ջուրերու՝ ընդարձակ և անասման տարածութիւն մը տեսնէք, որուն վրայ կելթեւեկեն նաւեր, շողենաւներ**, նաւակներ, այդ ընդարձակ ջուրց ծաւալին կ'ըսենք ծով: Նոյն գիւղով ցամաքին ալ դաշտ: Սեպենք թէ ձեր շրջակայքը գտնուած լեռները, փողոցները կամ գիւղերը և կամ քաղաքները ջուրով ծածկուած ըլլան. ի՞նչ կանուանենք զայն:— Ծով:— Հիմա պիտի սովորէք թէ՛ ի՞նչ է կղզին. այդ ենթադրուած ծովին մէջ գտնուող առնկերը, լեռները, որ ջուրէն վեր բարձրացած ըլլան, կ'ըսուին կղզի. իսկ լե՞ռ՝ ցամաքին հաւասար բարձրութենէն դէպի վեր ցցուած ահագին հողոյ զանգուածին** կ'ըսուի: Եթէ այդ լեռը ջրով շրջապատուած* ըլլայ, կրնա՞ս ըսել, Էլիզ, ի՞նչպէս կը տեսնէիր զայն:— Այո՛, չորս կողմը ջրով ծածկուած կը տեսնէի և միայն լեռան գագաթը, որ ցամաք մ'է, ջուրէն վեր բարձրացած:

3. Ահաւասիկ ձեզ երկրորդ օրինակ մը. ենթադրենք որ ձեր փողոցը՝ և շրջակայքը* ծով մ'է. անոր մէջ գտնուած փոքր ու մեծ քարերը ի՞նչ կ'ըսուին. գիտէ՞ք:— Կղզիներ:— Բայց եթէ այդտեղ գտնուած կղզիները խիստ շատ ըլլան, զանոնք պարունակող ծովն ի՞նչ կ'ըսուի. Արշիպեղազոս: Հիմա պիտի բացատրեմ** լինը: Կը յիշէ՞ք, երբեմն զուարճանալու համար փոքրիկ, երբեմն ալ մեծ փոսեր կը բանայք և չորս կողմը հողով կը պատէք, կը ձեւփէք մէջն և

հոն կը լեցնէք ջուր և մէջը փոքրիկ փայտէ նաւեր** ձգելով կը քաշէք թելով մը հոս ու հոն. ահա լիճն ալ այդ ջրալից փոսին կը նմանի, թէև խիստ ընդարձակ է: Այդ լիճին և ծովուն մէջ կը թափին* գետեր. բայց գիտէ՞ք թէ ո՞ւր կէ կուգան այդ գետերուն ջուրերը: — Լեռներուն սափրանքը: — Ինչպէս ջուր կը ժողովուի* հոն: — Երբ անձրև գայ, անձրևին ջուրը կը ծծէ հողն և իւր տակը կը ժողվէ: Իսկ եթէ ձիւն գալու ըլլայ: — Արեւը ծագելուն պէս այդ ձիւնը ջուր կ'ըլլայ: — Լաւ ուրեմն, ձիւնն ի՞նչ բանէ շինուած է: — Զուրէն: — Հորին ջուրերն ո՞ւր կէ են: — Հողին ծծած ջուրերը՝ գետնին տակէն՝ գետեր, գետակներ կազմելով կ'անցնին, և հորին ջուրը կը մատակարարեն: (1)

Հարցմունք. Ի՞նչ կ'իմանաս ծով, կղզի, լեռ, լիճ, գետ և այլն ըսելով:

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Աղղղիլիլիլ. — Վեր իջնել. Վար ելնել. Հաց խմել. Զուր ուտել. Յամաքի վրայ լողալ. Հացով կտրել. Գանակով սրոցել. Սղայով տաշել. Մուրճով ծակել. Ճիրանով ծեծել. Ակնոցով փորել:

Նւնանոքիլիլիլ. — Գիշերուան պէս մութ: — Զիու պէս արաղընթաց: — Իշու պէս յամառ: — Վարդի նման անուշահոտ: — Ծանթի պէս արագ: — Մօր մը նման խնամատար:

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Դ Ա Ս Ժ Բ .

Հ Ե Ղ Ի Ն Է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հեծեց . — Լացաւ :	Զերծ . — Աղատ :
Սպեղանի . — Դեղ մը :	Գոռանք . — Սէր :
Միաթեւ . — Մէկ թեւով :	Ուշադիր . — Միտ դնող :
Անգոր . — Տկար :	Ներքեւ . — Բանի մը տակը :

1. — Հինգ տարեկան Մի աղջկան Մեքենայ** մի կտրեց տարաւ Աջ թեն. (Ինչ աղէտ սրտազրաւ) — Մանկիկն այնքան հեծեց, լացաւ, թափեց այնքան արցունք և ցաւ Որ հայրաբար Աստուածն արդար Գթութեան շող* մ'ուղղեց վրան, — Ամենարուժ սպեղանի. — Որ փոյթ գոցեց վէրջին բերան Եւ միաթեւ, այլ կենդանի Հատոյց իւր մօր Մանկիկն անգոր:

2. — Անցան օրեր, և Հեղինէ (Հեղինէ էր անունն, ըսի*.)

Այ զերծ* վէրքէ, դառնութենէ
 Ամէն առտու կ'երթար դասի,
 Եւ անդադար
 Գիրք կը կարդար:
 Եւ իր պարտուց խիստ ուշագիւր
 Չախտիս այնքան լաւ գրէր գիր
 Որ վարժատան յարկին ներքեւ
 Ինքն առնելով նիշ ու պարգեւ
 Միւս աղջկանց
 Գրգռէր նախանձ:

3. — Յանկարծ մի օր մեծ և բարի
 Կին մ' (ամուսին մեծ դեսպանի),
 Գիւղին մէջէն անցած ատեն
 Կանգ առաւ և գիւղապետէն
 Խնդրեց խկոյն
 Որ փոքրագոյն,
 Այլ խելացի, յառաջագէմ**
 Մի աշակերտ բերեն իր դէմ:
 — Մարդ զրկեցին և Հեղինէն
 Առին բերին վարժատունէն:

4. — Աղջիկն անվախ,
 Կազմ և ուրախ,
 Այլ թեւազուրկ երբ երեւցաւ,
 Ազնիւ տիկնոջ աչքը լեցաւ,
 Եւ գգուանօք քաղցրաձայն
 Իւր գրկաց մէջ առնելով զայն

Տուաւ պաշիկ
 Եւ «փոքրիկ աղջիկ,
 Ըսաւ, դո՛ւ եմ որ դու այդպէս
 «Աշխատասէր** և խոհեմ ես,
 Լաւ կը գրես», լաւ կը կարգաս
 Եւ կ'ուսնիս ինչ որ տան քեզ դաս»
 «Արդ փոխարէն
 «Առատօրէն
 «Քեզ վարձատրել* կ'ուզեմ այսօր»
 «Ըսէ՛, ի՞նչ տամ, գրքո՞յի մ'աղուոր»,
 «Հագո՞ւստ, պատկե՞ր թէ խաղալիկ,
 «Կ'ուզե՞ս չաքար կամ ուտելիք,
 «Կ'ուզե՞ս օղեր»
 «Մի՛, մի՛ վախեր,
 «Ըսէ շիտակ.» իսկ Հեղինէ,
 Հոգին լցուած ցնծութենէ,
 Բացաւ շրթունքն և խնդազին
 Գոչեց. «Թեւ մը տըւէ՛ք, տիկին» (1)

ԱՂԷՔՍՍՆԴԻ ՓՍՆՈՍԵԱՆ

Հարցմունք.—Աղջիկը ինչո՞ւ համար աջ թեւը կորսնցուցած է:—Հեղինէ ո՞ւր կ'երթար:—Ի՞նչու իր ընկերներուն նախանձ կը պատճառէր:—Որո՞ւ ներկայացաւ:—Հեղինէ ի՞նչ խնդրեց անկէ:

ՀՐԱՀԱՆԳ.—Լրանալիք.—Գիրքը կը շարեն . . . : Գրամը կը պահեն . . . : —Պատկները կը դնեն . . . : — Ուտելիքը կը դնեն . . . : —Ցորենը կը դնեն . . . :

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսարիւղ մէջ:

Ուղղեցիք. — Երկաթը ծանր է, անոր համար աս դիւ-
րաւ կը վերցուի: — Քոյրս խիստ բարեսիրտ է, անոր հա-
մար իմ պտուղներս յափշտակելով ինք կուտէ: — Այսօր օգը
պայծառ էր և գեղեցիկ, ուստի հովանոցս բացի եւ դուռ-
նէն դուրս ելայ:

Իրագիտ. — Սեղան. — Առտնին [տան վերաբերած] սպաս
մ'է. որուն վրայ կերակուրներ, պատառաքաղ, դգալ, ան-
ձեռոցիկ, սկաւառակ, ջուրի շիշ և գաւաթ կան, և շուրջը
կը նստին տան բնակիչք, եթէ հիւր ունենան, իրենց հիւ-
րերով:

Դ Ա Ս Ժ Դ

Զ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

ԴԱՍՍԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

- Գործունեայ. — Աշխատող: Արձակել. — Թողուլ:
- Դատարկ. — Պարապ: Զմերուկ. — Պտուղ մը:
- Լուսամուտ. — Պատուհան: Կը դասախօսէ. — Դաս կուտայ:
- Պաշարել. — Զորս կողմը առնել: Իոյն. — Թուշոց բնակարան:
- Անգլուխ. — Գլուխ չունեցող: Մըջլուն. — Միջատ մը:

1. Գ Ն Ա Ս Է Ր Գ Ա Ռ Ա Յ

Երբ տանուտէր մը տուն գալով իր ծառան ի քուն
գտաւ, «Ո՞րչափ ծոյլ ես, ըսաւ. ամէն ատեն տուն որ գամ
քեզի քնացած կը տեսնեմ»: «Տէ՛ր իմ, ծոյլ չեմ, այլ շատ

գործունեայ լինելու համար է որ դատարկ** մնալ չեմ սի-
րեր, զի քունն ալ ինձ համար աշխատութիւն մ'է». պա-
տասխան տուաւ ծառան:

2. Ա Ղ Գ Ս Տ Ի Գ Ո Ղ Ը

Գող մը գիշեր ատեն աղքատ մարդու մը տան լուսա-
մուտէն ներս մտաւ, և սկսաւ մութի մէջ ձեռքերն առգին
անդին երկնցնել, որպէս զի գողնալու բան մը գտնէ: Աղ-
քատը, որ գեռ քնացած չէր, ըսաւ անոր. «Բարեկամ, դուն
եկեր ես գիշերով բան մը փնտռել այն տեղ, ուր ես ցե-
րեկով բան մը չեմ կարող գտնել»:

3. Գ Ա Ն Ա Կ Ո Ր Ո Յ Մ Զ Ի Ն Ո Ւ Ո Ր Մ Ը

Զինուոր* մը պաշարեալ քաղաքի պարսպի մը վրայ քնա-
ցած ատեն, թնթանօթի գնտակ* մը գալով անոր գլուխը
տարաւ. ուրիշ զինուոր մը զայս տեսնելով «Վա՛շ, պտուաց,
ի՛նչպէս պիտի զարմանայ սղորմելին՝ երբ արթննայ և տեսնէ
թէ անգլուխ է»:

4. Մ Ր Ա Մ Ի Տ Գ Ի Ի Ղ Ա Յ Ի Ն

Գիւղացի** մը իր էջով ճամբայ երած ատեն թեթեւա-
լիկին մէկը խեղճը ծողրելու համար սկսաւ ետեւէն կանչել.
«Ո՞ւր բարով երկուքնիդ մէկտեղ»: Գիւղացին դարձաւ և
ըսաւ. «Երեքիս համար խոտ փնտռելու»:

5. Մ Ի Ա Մ Ի Տ Տ Ղ Ա Ն

Պարտիզպան մը իր աղսքներէն մէկուն երկու հատ ըն-
տիր թուղ* կուտայ որ իր բարեկամին նուէր տանի. ճամ-
բան խեղճ տղան թուղերուն գեղեցկութեանը չդիմանալով

մէկ հատը կ'ուտէ: Բարեկամը ընծայարերին** թուղթէն իմանալով թէ երկու հատ պէտք է լինին թուղբը, կը հարցընէ ծառային թէ՛ «Ո՞ւր է միւս թուղբը». «Միւսը կերայ, պատասխանեց բարեմիտ ծառան»: «Ի՞նչպէս», կ'ըսէ տիրոջ բարեկամը զարմանալով: Այն ատեն միամիտը միւս թուղբն ալ բերանը կը նետէ, և «Այսպէս կերայ, պարո՞ն». ըսելով այն ալ կուտէ:

6. ՉՄԵՐՈՒԿԻ ԳՈՂ

Պարտիզպան** մը իր ձմերուկանոցը** մանող գող մը բռնելով՝ երբ «Դու այդ տեղ ի՞նչ գործ ունիս». հարցուց, գողը պատասխանեց. «Վերէն անցնելու ատենս՝ քամին* զիս այս տեղ գլորեց»: — «Հապա ինչո՞ւ ձմերուկը բռներ էիր»: — «Քամին այս տեղէն ալ զիս վերցնել ուզեց. ուստի զիս ուրիշ տեղ մ'ալ չտանելու համար՝ ձմերուկին փաթթուեցայ»: Պարտիզպանը այն ժամանակ գողին պարկը** հետադռտելով հարցուց. «Հապա այս պարկին մէջի ձմերուկները ի՞նչ են»: — Գողը պատասխան տուաւ. «Ես ալ այդ բանին վրայ կը մտածէի, երբ գուն վրայ հասար»: (1)

Հարցմունք. — Քնասէր ծառան ի՞նչ պատասխան տուաւ. — Աղքատը ի՞նչ պատասխանեց գողին: — Զինուորը ի՞նչ ըսաւ անգլուխ զինուորին համար: — Գիւղացին ի՞նչպէս նախատեց իր ծաղրածուները: — Միամիտ տղան ինչո՞ւ կերաւ երկրորդ թուղբ: — Գողը ի՞նչ պատասխանեց պարտիզպանին:

ՀԲԱՀԱՆԳ. — Ուղղագրութիւն. Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ վի գիրը:

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրից մէջ:

Լրանալիք. — Զգուշացէր որ չաղտոտէր մերանով. . . : — Մօրուքը կ'ածիլեն. . . : — Գլուխը կը սանարեն. . . : — Գրիչը կը կտրեն. . . : — Մարդ կը սնանի. . . :

Իրագիտ. — Նարիւց. — Նարինջը պտուղ մ'է որ կը սիրէ տաք երկիրներու մէջ աճիլ. այս պտուղը կտր է և վրան ծակոտ կեղեւ ունի. մէջն ալ թթու, անուշ մտտ և ջրոտ մարմին մը կայ. զայն հեռաւոր երկիրներէ կը բերեն: Իր ծառը կը կոչուի Նարնջենի:

Հետեւեալները քառասունը նայելով նշանակութիւնը գրել. — Բերդ, փերդ, գալարս, գաւարս, շաղախ, շողաղ, նըոյր, նգոյր, ներգեւ, ներքեւ, ապուր, ապուռ, խաղախ, խաղաղ, թուռ, դուռ:

Գ Ա Ս Ժ Գ

Գ Ո Ղ Ի Մ Ը Տ Ղ Ա Ն

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Սովոր էր. — Սովորութիւն	Մնաց. — Կեցաւ:
ըրած էր:	Դարձաւ. — Ետեւը դարձաւ:
Գողնալ. — Գողութիւն ընել:	Աստուածավախ. — Աստուծալարձեւ. — Հաւատալ:
Կարծել. — Հաւատալ:	մէ վախցոյց:

1. — Մարդուն մէկը սովոր էր դրացւոյն արար երթալ ցորեն գողնալու: Օր մը ութ տարեկան տղան հետն առաւ և պարկն անոր ձեռքը տալով արտ մը մտաւ և ասդին ան-

դին նայեցաւ դիտնալու համար թէ արդեօք տեսնող մը կա՞յ։ Աղէկ մը նայելէն ետքը, երբ տեսաւ որ մարդ չկայ, պարկը տղուն ձեռքէն առնելով սկսաւ իր գործը յառաջ տանիլ։

2. — «Հա՛յր, ըսաւ տղան, տեղ մ'ալ մնաց, ուր նայելու մտցար»։ Մարդը վախնալով պարկը գետինը դրաւ ու ըսաւ. «Ո՞ր կողմը, տղաս»։ Կարծելով թէ զինքը դիտող մէկը կայ։ Տղան պատասխանեց. «Իէպ ի երկինք նայելու մտցար, որպէս զի իմանայիր թէ Աստուած զքեզ կը տեսնէ»։

3. — Այս Աստուածավախ տղուն յանդիմանական խօսքն այնպէս ազդեց հօրը որ անմիջապէս տուն դարձաւ, և մէյ մ'ալ գողութեան չգնաց, միտքը պահելով իր որդւոյն այս ճշմարտութիւնը թէ Աստուծոյ ամենատես* աչքը զմեզ միշտ կը տեսնէ։⁽¹⁾

Հարցմունք. — Մարդուն մէկն ի՞նչ ընելու սովոր էր։ — Օր մը հեար ո՞վ առաւ և ի՞նչ տուաւ անոր։ — Յետոյ ի՞նչ ըրաւ։ — Տղան ի՞նչ ըսաւ։ — Հայրն ի՞նչ ըրաւ։

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Ողորդիք. — Բզում, յանիլ, մտնալ, բառաւոր, փուղացի, քնել, ձուցնել, գլուղ, նաչապետ։

Զբօսանք գրի փոփոխանալք, ինասի փոփոխութիւն. — սուրճ, քարտէզ, սակաւ, ճահիճ, լերկ, լսեք, լինդ, կապիկ։⁽²⁾

Բացատրելի բառեր. — Աղանիկ կամ գառնուկի պէս անմեղ։ — Փայլակի պէս փայլող։ — Մտուերի պէս անցնիլ։ — Մրջիւնի պէս ժրաջան։ — Սոխակի պէս երգել։ — Տերեւի պէս դողալ։

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ։

(2) Սուրճ — մուրճ, քարտէզ — պարտէզ եւայլն։

Կ Ա Ս Ժ Ե .

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Ոսկեգոյն . — Ոսկիի գոյն :	Կանթեղ . — Լամպար :
Զմրուխթ . — Զիւմրիւտ :	Շքեղ . — Փառաւոր :
Գոհար . — Պատուական քար :	Փայլիլին . — Կը փայլին :
Անբաւ . — Շատ :	Անհամար . — Թիւ չունեցող :
Գունաւոր . — Գոյն ունեցող :	Լուսագեղ . — Լուսի նման
Թեւեւ . — Թուշին :	գեղեցիկ :

1. — Մա՛յրիկ, նայէ՛, ի՞նչպէս սիրուն էն այս ծաղիկներ, Կարմիր, ճերմակ և ոսկեգոյն, Դաչտն է լեփ լեցուն։ Ի՞նչ ալ անուշ հոտ ունին, մայր . Սիրեմ ես զանոնք . Մին է զմիտխտ, միւր գօհար, Գոյն ունին վառվառ։ Մա՛յր, ո՞վ արդեօք զանոնք ըրաւ, Ո՞վ ցանեց այսպէս։ — Աստուած, տըղաս, նա, որ տըւաւ Մեզ բարիք անբաւ։

2. — Մա՛յրիկ, նայէ՛, ի՞նչպէս աղուոր էն այս թռչուններ, Ունին փափուկ թեւ գունաւոր, Հանդերձ փառաւոր։

Ճիւղէ ի ճիւղ կը թռչրտին .
 Անտառն է բռնեք
 Իրենց ճիւղ ճիւղ, ու երբ կամին ,
 կը թեւեն յերկին :
 Մայր, ս՛վ արգեօք զանոնք ըրաւ
 Այսպէս գեղեցիկ :
 — Աստուած , տըղաս , Նա՛ , որ տըլաւ
 Մեզ բարիք անբաւ :

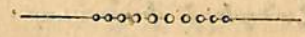
3. — Մա՛յրիկ , նոյէ՛ , ի՛նչպէս պայծառ
 Են այս լուսիկներ .
 կը փայլելին յերկնից կամար ,
 Ու են անհամար :
 Մին քան զմիւսն է լուսագեղ ,
 Եւ մըթութեան մէջ
 Իբրեւ մէյմէկ վառին կանթեղ .
 Քանի՛ են չըքեղ ,
 Մա՛յր, ս՛վ արգեօք զանոնք ըրաւ ,
 Ո՛վ վառեց այսպէս :
 — Աստուած , տըղաս , Նա՛ , որ տըլաւ
 Մեզ բարիք անբաւ :⁽¹⁾

ՌԷԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Հարցնումք . — Մօրը հետ ս՛վ կը խօսէր : — Մայրն ի՛նչ
 պատասխան տուաւ : — Ի՛նչ բանի վրայ կը խօսէին :

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Ուղղագրութիւն . — Գտնել բառն որ
 իր մէջ ունենայ ն գիրը :

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ :

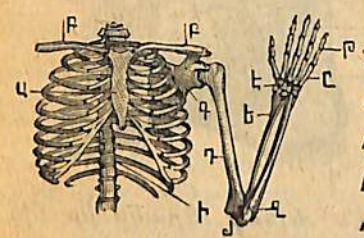

Դ Ա Ս ԺԶ .

Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն Ք

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

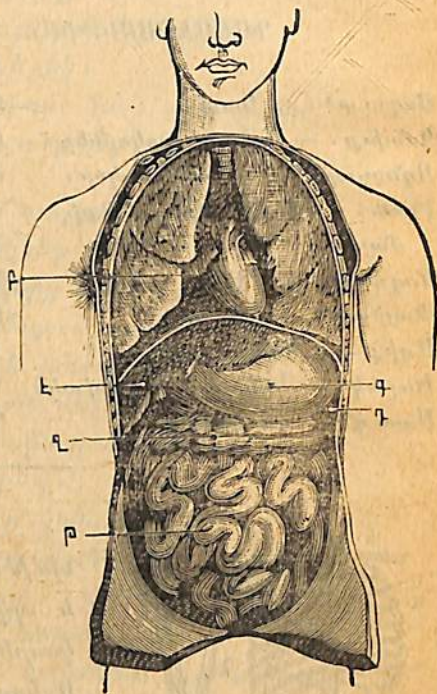
Յօդուած . — կապ .	Բարախում . — Սրտի զարնելն :
Կամարք . — Ամբողջ ոսկորներ :	Լանջք . — Կուրծք :
Ողնայար . — Կանակի ոսկոր :	Շնչափող . — Շունչ առնելու փող :
Իրան . — Վիզէն մինչ մէջքի մասը :	Կը խուժէ . — Ներս կը մտնէ :
Կողոսկր . — Մէջքի ոսկր :	Ներչնչում . — Ներչնչելն :
Փայծախ . — Տալախ :	Արտաշնչում . — Դուրս շնչելը :
Աղիք . — Պաղրսախ :	Ջերմութիւն . — Տաքութիւն :
Խոչակ . — Կոկորդի խողովակ :	Պրկուիլ . — Քաշուիլ :
Սառաքն . — Կոկորդ :	Գանգ . — Գլխու ոսկոր :

1. — Մեր մարմնոյն մէջ կարծր նիւթեր** կան, որք ոսկոր կ'ըսուին, և որք իրարու հետ կապուելով կը կազմեն բազմաթիւ յօդուածներ : Ոսկորներու ամբողջը կմախփ կը կոչուի, որ մարմնոյն նախակողմն ըլլալով անոր ձեւ կուտայ և զայն կանգուն կը բռնէ ամէն կեցուածքի մէջ : Կմախքը առանցք մը ունի, որուն վրայ բռնուած են բոլոր միւս ոսկորները . այդ առանցքը իրանին ետեւը միջին գծին վրայ վերուստ ի վար կ'երկարի և կ'ըսուի ողնայար : Կմախքին** վրայ շատ լաւ կ'որոշուին գլխուն երկու մասերն՝ դէմք և գանկ . իրանին երկու մասերն՝ լանջք

և որովայն, վերին և ստորին անդամք իրենց մասերով. վերջապէս վիզն՝ որ ողնայարին վերի ծայրէն կը բաղկանայ և կը կրէ գլուխը:

2. — Իրանը երկու մեծ խոռոչի բաժնուած է. մին լանջքն է, որ կը ձեւանայ ողնայարով, տասն և երկու զոյգ փոսիկներով** և մի կը ծոսկրով. միւսը որովայնն է, որ լանջքին տակ կը գըտնուի, և անկէ կը զատուի մաշկով մը: Լանջքին մէջ պարունակեալ են սիրտը, երկու թոքերը, շնչափողը և ստուգն. որովայնին մէջ կան ստամոքս**, աղիք, լեարդ, երիկամունք, փայծախ, և չն:

3. — Սիրտը մտէ քսակ մ'է, և երկու խորշի կը բաժնուի, մին կ'ըսուի աջ սիրտ, իսկ միւսը ձախ սիրտ: Չախ սրտէն ելնող երակն իր ճիւղերով կ'ըսուի ճնշեալ. իսկ աջ սրտին մէջ բացուող ուրիշ երկու երակներ՝ հանդերձ իրենց ճիւղերով՝ կ'ըսուին սեւեւալ. շնչերակաց առաջին ծայրերը իրարու կը միանան հերափողիկներով: Սիրտը բոլոր շնչերակներով և սեւերակներով միասին կ'ըսուի արեան օրջանի գործարան, որուն կեդրոնն է սիրտը:

Չախ սրտին մէջ կարմիր արիւն կայ, որ շնչերակաց միջոցաւ մարմնոյն ամէն կողմերը կերթայ, և ամէն հիւսուածոց մէջ թափանցելով զանոնք կը նորոգէ, այնպէս որ հինները մասամբ կ'այրէ իր պարունակած թթուածնին մէջ, և արդիւնքն՝ ջուր և ածխային թթուած՝ իր մէջ կ'առնէ փոխարէն թողով՝ նոր հիւսուածներ կազմելու համար հարկ եղած հիւթը. այս փոփոխութեամբ կարմիր արիւնը կը մթագնի, և կ'ըլլայ սեւ արիւն. այն ատեն շարունակելով իր ճանրան՝ կը մտնէ սեւ երակաց ճիւղերուն մէջ, որոց հետեւելով կուգայ կը թափի աջ սրտին մէջ: Արեան այս շրջանը՝ — ձախ սրտէն մեկնիլ՝ և մարմնոյն բոլոր հիւսուածներէն** անցնելէն ետք երթալ աջ սրտին մէջ — մեծ օրջան կը կոչուի:

Սեւ արիւնը աջ սրտէն կը մեկնի և թոքային ճնշեալից միջոցաւ կ'երթայ թոքին մէջ, հոն կը թողու իր ածխային թթուն** և նոր թթուածին առած կը նորոգուի, և կ'ըլլայ կարմիր արիւն, և մտնելով թոքային սեւերակէն կը գտնայ ձախ սրտին մէջ, ուսկից կը վերսկսի մեծ շրջանը. աջ սրտէն ելնել՝ և թոքերուն մէջէն անցնելէ ետքը գալ ձախ սրտին մէջ՝ փոք օրջան կը կոչուի. արեան շարժում կուտան սրտի կծկումները, որոնք կը ծնանին սրտի բարախումբ և շնչերակաց զարկը: (1)

Հարցմունք. — Մարմինը ի՞նչ մասերէ կը բաղկանայ: — Իրանի բաժանումները որո՞նք են: — Սիրտը ի՞նչ բաժանումներ ունի: — Արիւնը ի՞նչ միջոցաւ շրջան կ'ընէ երակաց մէջ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Հետեւոքիւն. — Պէտք է սիրել ինչ որ բարի է. արդ Աստուած բարի է. ուստի պէտք է սիրել զԱստուած:

(1) Այն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Գ Ա Ս Ժ Է .

Զ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

ԴՍՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

1. ՈՍԿԻՒ ԴԵՂՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդու մը հարցուցին թէ ինչո՞ւ համար դեղին է ոսկին. պատասխանեց թէ զինքը ուղղները այնչափ շատ են որ երկիւղէն* դեղներ է :

2. Ա Ն Ձ Գ ՈՒ Շ ՈՒ Թ Ի Ւ Ն

Օր մը հայր և որդի միասին ճաշ ընելու ատեն որդւոյն ուշադրութիւնը** ուրիշ տեղ լինելով կերակուրը տաք տաք բերանը կը տանի, որուն ցաւէն կ'սկսի արցունք վազել աչքերէն: «Որդի՛ս, ինչո՞ւ կուլաս». կ'ըսէ հայրը: «Ողորմած հոգի քոյրս միտքս ինկաւ». կը պատասխանէ որդին: Հօրը ուշադրութիւնն ալ տղուն խօսքերուն վրայ դառնալով, ինքն ալ տաք տաք կերակուրը առնելով բերանը կը տանի: Երբ հօրը աչքերէն ևս կ'սկսի արցունք վազել, որդին կը դառնայ և կը հարցնէ, «Հայրիկ, հապա դուք ինչո՞ւ կուլաք: — Անոր համար կուլամ որ, կ'ըսէ, քեզի ալ քոյրիդ հետ չթաղեցի: (1)

Հարցմունք. — Ճաշի ատեն սեղանին վրայ որդին ու հայրը իրարու ի՞նչ պատասխանեցին :

ՀԻՍ.ՀՄ.ՆԳ. — Բացատրութիւնը քառից. — Քառակուսի շրջանակ մը, որոյ վրայ իրարու մօտ դառաղաններ կան, չորս

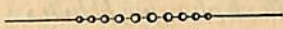
(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ :

անկիւնները մէկ մէկ ոտք ունին և կոթ մ'ալ, հաստատուած է մէկ կողմին վրայ, բոլորովին երկաթէ շինուած և անագով կայեկուած, որուն վրայ կը տապիկեն ձուկ. — Ի՞նչ է :

Լրանալիք. — Երկիր մը, ուր շատ լեռներ կան, երկիր մ'է . . . : Քաղաքը, որ ծովուն եզերքը կը գտնուի, քաղաք մ'է . . . :

Հետեւութիւնք. — Անոնք որ չեն ուսանիր, միշտ տգէտ են. արդ ծոյլերը չեն ուսանիր. ուստի ծոյլերը միշտ տգէտ պիտի ըլլան :

Ուղղելիք. — Յակովի հովտէրը կը սիրեր միւս որդիներէն ալելի, վասն զի Յովտէրը Յակովբայ ձերուդեան ատենը ծնաց էր. Յակովի այլ և այլ եոյներէ ցաղկէ պարմուճան մը շինելով Յովտէրին յագցուձ :

Գ Ա Ս Ժ Ը .

ԵՐԿՐԱԶԱՓԱԿԱՆ ԶԵԻԵՐ

ԴՍՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Ուղիղ . — Շիտակ :	Կոր . — Ծուռ .
Բեկեալ . — Կոտորած :	Ամենանուրբ . — Ամենաբարակ :
Տարածութիւն . — Ընդարձակութիւն :	Անկիւն . — Քէօշէ :
Գագաթ . — Բանի մը վերի մասը :	Անկիւնաչափ . — Անկիւն չափող :
	Գմբէթ . — Խուսպէ :
	Մակերևոյթ . — Բանի մը վրան :

1. Երեք տեսակ գիծ կայ. ուղիղ գիծ, կոր գիծ եւ բեկեալ գիծ :

ՈՒՂԻՂ ԳԻԾ

2. Երկու կէտերու մէջ քաշուած զանազան** գիծերէն միշտ ամենակարճը ուղիղ գիծն է: Երկու կէտերու մէջ մէկ մէկ ուղիղ գիծ միայն կրնայ քաշուիլ:

3. Գիծ մը երկու ծայր* ունի, որ մէկ մէկ կէտին գիծերու ծայրերը այբուբենի գիրերը դնելով կ'ըսենք. ա բ գիծը գ դ գծէն աւելի կ'արժէ:

ա ————— բ գ ————— զ

4. Գիծը ամենանուրբ** նշան մ'է երկու կէտերու մէջ ձգուած եւ ունի միայն երկայնութիւն:

5. Կէտը ամենափոքր նշան մ'է ու բնաւ տարածութիւն չունի, եւ չը չափուիր:

6. Երբ երկու ուղիղ գիծեր մէկ ծայրով իրարու դպչին, մէջտեղի բացուածքը անկիւն կ'ըսուի: Գրատախառակը չորս անկիւն ունի, դասարանը չորս անկիւն ունի:

7. Երկու ուղիղ կամ երկու կոր գծեր, որ իրարու մօտ գտնուելով իրենց ամբողջ երկայնութեան մէջ հաւասար հե-

ռաւորութիւն ունին, կ'ըսուին զուգահեռական գծեր: Երկաթութուղոյ զոյգ գիծերը, քանակին զոյգ կողերը զուգահեռական են:

ԶՈՒԳԱՀԵՌԱԿԱՆ ԳԾԵՐ

8. Անկիւնը կազմող երկու ուղիղ գծերը կող կ'ըսուին, իսկ կողերուն իրարու դպած տեղը գագաթ: Անկեան մեծութիւնը ո՛չ թէ կողերուն երկայնութենէն, այլ անկեան բացուածքէն կախեալ է:

9. Երեք տեսակ անկիւն կայ, ուղիղ անկիւն, բութ անկիւն և սուր անկիւն: Անկիւնները Անկիւնաչափ ըսուած գործիքով կը չափուին. ուղիղ անկիւնը իննուսուն աստիճան է, սուր անկիւնը անկէ աւելի փոքր, բութ անկիւնը անկէ աւելի մեծ: Ուղիղ անկիւնի մը երկու կողերը իրարու ուղղահայեաց կ'ըսուին:

10. Առարկայի** մը երեսը Մակերեւոյթ կը կոչուի, որ միայն երկու տարածութիւն ունի. երկայնութիւն և լայնութիւն, և կ'ըլլայ երկու տեսակ. Հարթ և Կոր: Սեղան մը, գիրք մը, տախտակամած մը հարթ մակերեւոյթներ ունին. գունտ մը, գլան մը, հաւկիթ մը, գմբէթ մը կոր մակերեւոյթներ ունին:

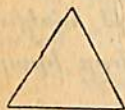
11. Մակերոյթի ձեւերը շատ են. ոմանք կանոնաւոր կ'ըսուին, ոմանք անկանոն: Կանոնաւոր մակերեւոյթներ են. եռանկիւն, քառանկիւն, բազմանկիւն, բոլորակ և ձուլածն:

12. Եռանկիւնը երեք ուղիղ գծերով ձեւացեալ է, և երեք անկիւն ունի: Եռանկեան երեք կողերէն յատակներ

խաբիսի կը կոչուի, և բարձր կեցող անկիւնը՝ գագաթ: Մի՛ քանի տեսակ եռանկիւն կայ. ուղղանկիւն եռանկիւն, հաւասարակող եռանկիւնաձեւ եւայլն:

13. Քառանկիւնը չորս ուղիղ գծերով ձեւացեալ է, և նոյնքան անկիւն ունի: Քառանկեան տեսակներն են. քառակուսի, ուղղանկիւն, սառանկիւն, սեղանաձեւ եւայլն. քառակուսին չորս հաւասար կողերով և չորս ուղիղ անկիւններով ձեւացեալ քառանկիւնաձեւ մ'է:

14. Բազմանկիւնը չորսէ աւելի կողերով և նոյնչափ ալ անկիւններով ձեւացեալ մակերեսոյթ մ'է: Հնգանկիւնը, վեցանկիւնը, ութանկիւնը եւայլն բազմանկիւններ են:

ԵՌՄԱՆԿԻՒՆ

ԲՈՂՈՐԱԿ

ՍՈՒՐԱՆԿԻՒՆ

15. Բոլորակը կոր գծով ձեւացեալ կրոր ձեւ մ'է, եւ ընդհանրապէս կարկինով կը գծուի: Բոլորակին ճիշդ մէջտեղը բռնող կէտը կեղբոն կ'ըսուի, և բոլորափըք ԵՐՃԱՎԱՅ: Կեղբոնէն դէպի չրջապատ տարուած ուղիղ գիծ մը ռառաւիղ կ'ըսուի, իսկ կեղբոնէն անցնելով չրջապատը երկու հանդիպակաց կէտերէ կտրող ուղիղ գիծ մը ՏՐԱՄԱԳԻԺ կը կոչուի: Տրամագիծը երկու կիսաչրջանակ կամ կիսաբոլորակ հաւասար մասերու կը բաժնէ բոլորակը: Բոլորակի մը չրջապատին մէկ մասն աղեղ կը կոչուի:

16. Զուածեւը երկայն բոլորակ մ'է, որուն մէջ կան մեծ և փոքր երկու կէտեր: (1)

Հարցնումք.—Որո՞ւ կ'ըսուի ուղիղ գիծ, բեկեալ, կոր գիծ, անկիւն, զուգահեռական գիծ, եռանկիւն, քառակուսի, բոլորակ, վեցանկիւն եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳ.—Բացատրո՞ւք իւն.—Սուարկայ մը, որ ապակիէ շինուած է և կը բաղկանայ երկու ամաններէ քով քովի, որոնց մէկուն մէջ աղ և միւսին մէջ սև պղպեղ կը դնեն. մէջտեղը ունի անգեղ մը, որով կը բռնեն:

Հեճեւորք իւնք.—Ո՛չ մէկ մարդ ազատ է տկարութենէ. ես մարդ մըն եմ. ուստի ես տկարութենէ ազատ չեմ:

Բոլոր թռչունները ձուածին են. արդ արծիւը թռչուն մ'է, ուստի արծիւը ձուածին է:

Բոլոր մետաղները երկրին ծոցէն կ'ելնեն. արդ երկաթը մետաղ մ'է, ուստի երկաթը երկրին ծոցէն կ'ելնէ:

Գիրք.—Գիրքը դպրոցական պիտոյք մ'է, որուն մէջ աշակերտն իր դասը կը սորվի: Այս առարկայն կը բաղկանայ շատ մը գրուած թերթերէ, ուրտեղ պատկերներ ալ կը գտնուին երբեմն, կողերուն վրայ երկու հասարթ ուղթերէ ծածկոյթներ կան. այս բոլորը ամրացեալ է կտաւէ կամ կաշիէ կողքի մը վրայ:

Ուղղագրո՞ւք իւն.— Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ իս գիրք:

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Դ Ա Ս ԺԹ.

ԱՇԽԱՏԱՍԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻԻՒՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բաւեց . — Բաւական եղաւ :	Փակել . — Գոցել :
Յանկացող . — Փափաքող :	Ապագայ . — Դալիք :
Տքնիլ . — Անքուն մնալ :	Փորձանք . — Վտանգ :
Վշտաց . — Յաւերու :	Յամառ . — Մտիկ չընող (ինատձք) :
Անդադար . — Միշտ :	Տատան . — Երերալն :
Ձերդ . — Նման :	Անդորր . — Հանդարտ :
Տակաւին . — Դեռ :	Ապերախտ . — Երախտիք չգիտցող :
Անհատնում . — Չհատնելիք :	Մեղմ . — Բաղցր :

Մ Ա Յ Ր Ն

— Մըտիկ ըրէ՛, ժամն է վեց,
Ե՛լ, որդեակ իմ, չե՞ս լրսեր.

Կ'անցնին ժամերն, ա՛լ բաւեց,
Շատ կարդացիր այս գիշեր :

Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

— Մայր իմ, խնդրեմ, ո՛հ, զիս թող,
Ձը սորվեցայ տակաւին
Ինչ որ բարուցս ցանկացող՝
Վարպետներս ինձ դաս տըւին :

Մ Ա Յ Ր Ն

— Ի՛նչ անհատնում գիր ու դաս . . .
Դու կ'աշխատիս օրն ի բուն,
Բայց արդ ժամ է որ երթաս
Փակել աչերդ մեղմ ի քուն՝ :

Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

— Սակայն, գիտե՞ս, ձըմբան մէջ
Օրերն, ս՛վ մայր սիրական,
Այնքան կարճ են որ տասն էջ
Սերտելու չեն բաւական :

Մ Ա Յ Ր Ն

— Ե՛լ, դու մըտիր յանկողին՝,
Վաղը առտու, Տէ՛ր վկայ,
Ես իսկ, քեզ դաս տըւողին
Պիտ՛ ըսել գամ որ քիչ տայ :

Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

— Մայր, մի՛ ըսեր, խնդրեմ մի՛,
Դու չես գիտեր թէ ո՛րքան

Նա կը ջանայ, կը կամի
Պատրաստել իմ ապագան**:

Մ Ա Յ Ր Ն

—Ապագայ . . . ի՞նչ ապագայ . . .

(ի՞նչ նոր բառեր ալ գիտեն . . .)

Եթէ գլխուդ փորձանք գայ,

Հիւանդ ըլլաս, այն ատեն . . . :

Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

—Ո՛չ, չեմ ըլլար ես հիւանդ,

Քանզի ուսման սիրով նոր

կը տըքնիմ, և մանաւանդ

կը խաղամ ալ ամէն օր :

Մ Ա Յ Ր Ն

—Յամա՛ռ տղայ, ա՛նպիտան,

Դու մայրդ երբէք չե՞ս գըլծար

Որ՝ վշտաց մէջ ի տատան,

կը թողու զայն անդադար :

Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

—Մայրդ իմ աչնիւ ու բարի,

Թեւոցդ անդորր շուքին տակ

Դու պահես զիս յաշխարհի

Զերդ պահապան հըրեշտակ** :

Մ Ա Յ Ր Ն

—Ուրեմն ինչո՞ւ, ապերա՛խտ,

Դու չես անսար իմ խօսքիս,

Եւ կամակոր** ու անխախտ,
կը մայչես սիրտս ու հոգիս :

Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն Է Ս

— Մայր, կ'աշխատիմ ամէն օր

Օգուտ քաղել իմ դասէն

Որ ինձ համար «Բարի մօր

Բարի զաւակն է.» ըսենս(1)

ԱՂԷՔՍՍՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Հարցումով. — Մօր ու տղուն մէջ ի՞նչ հարցումներ տեղի ունեցան :

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Բացատրութիւնք բառից. — Բրիչ. — Սրածայր երկաթի կտոր մ'է, փայտէ կոթի մը վրայ հաստառուած : Դիսակ. — Գործիք մ'է, որով կը տեսնենք հեռաւոր տեղերը, զորս աւելի մօտ տեսնելով աւելի մօտ կը կարծենք ըլլալ : Մանրադէտ. — Դիտակի նման գործիք մ'է, որ կը ծառայէ ամենէն մանր բաները հազարապատիկ մեծ ցուցնելու :

Սահմանք բառից. — Գրասեղան. — Գրասեղանը դպրոցի առարկայ մ'է, անոր առջեւ աշակերտը նստած կը զբաղին իրենց դասերով, կը կարդան, կը գրեն, կը գծագրեն : Գրասեղանին մասերն են. երես մը, խորշեր ու ոտքեր, նաև նստարան մը, որուն վրայ աշակերտները կը նստին. այս առարկան ամբողջ փայտէ շինուած է :

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տետրիդ մէջ :

Գ Ա Ս Ի .

ԱՌՏՈՒՆԵՐԸ ԿԱՆՈՒԽ ԵԼՆԵԼ

ՔԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պառկել . — Անկողին մտնել :	Առողջ . — Զօրաւոր :
Կարօտ . — Պէտք ունեցող :	Անդին . — Գին չունեցող :
Ապուշ . — Շօշորդ :	Զօրութիւն . — Ոյժ :

1. — Առջի իրիկուրնէ կանուխ պառկելը օգտակար է տկար մարդոց . սակայն անկողնոյ մէջ չափէ աւելի երկար ատեն անքուն մնալը շատ վնասակար է : Եթէ կ'ուզես, քանի մը օր փորձի համար մէկ կամ երկու ժամ կանուխ ե'լ, պիտի տեսնես որ նոր զօրութիւն և ոյժ պիտի առնես, զոր ուրիշ կերպով չէիր կրնար ստանալ :

Անոնք որ շատ տկար չեն, պէտք է որ անդանդաղ անկողնէն ելնեն, և թէպէտ առաջին անգամ ծանր պիտի գայ իրենց, որովհետեւ տկարն առողջէն աւելի քնոյ կարօտութիւն ունի, բայց անոնց երկրորդ իրիկուան բունն աւելի անուշ կ'ըլլայ : Երկար ատեն անկողնոյ մէջ մնալը ոչ միայն վնասակար և թուլացուցիչ է, այլ և անդին ժամանակի կորուստ, քանզի եթէ մարդը չարժամար այն ժամանակն անցունէր, առողջութիւնն աւելի պիտի շատնար :

2. — Անոնք որ առտուները կանուխ կ'ելնեն, աւելի առողջ, հարուստ և խմտտուն կ'ըլլան : Մարդկային կենաց բոլոր թշուառութիւնը և մինչև իս'կ կենաց կարճելուն միակ

պատճառը ծուլութիւնը և անհոգութիւնն է, որ սաստիկ աշխատանքներէն աւելի մարդս կը փճացնէ :

Բոլոր մեծամեծ մարդիկ գիշերուան քանի մը ժամը միայն քնանալով կ'անցունեն, և պէտք եղածէն աւելի չեն կրնար քնանալ, որով իրենց կենացը մէկ մասն ալ կը շահին : Մարդս շատ քիչ քնոյ կարօտութիւն ունի, և այս պատճառաւ շատ քնացողները ապուշ կ'ըլլան : (1)

Հարցմունք . — Կանուխ պառկելու վրայ ի՞նչ գիտես : — Որո՞նք աւելի շուտ ելնելու են անկողնէն : — Ինչո՞ւ : — Ի՞նչ բանէ յառաջ կուգայ թշուառութիւնը : — Հարուստները ի՞նչ ընել սովոր են :

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Ուղղագրութիւն . — Գտնել բան բառ որ իր մէջ ունենայ ծ գիրը :

Լրանալիք . — Անձրեւ ե'լած ատեն մարդ պէտք չունի աղբիւրէն . . . : — Փոթորիկի ատեն նաւը . . . : — Եղբայրս դասերը չէր գիտեր, ուստի . . . : — Գողը բռնեցին և . . . :

Ուղղելիք . — Թրամ, կանդեղ, բարբառ, բարբուկ, սուրբ, վարաճոյր, Էոզ, Էերի, մուղ, խալար, Բիշեր, Ագեստ :

Իրագիտութիւն . — Խոյակ . — Խոյա'լը բարա'կ երկաթ մ'է, և թիթեղէ շինուած առար'այ մ'է երկայն և կլոր, ունի վրան թեւ մը որ այդ խոյա'լը կը դարձնէ հողմոյն ազդեցութեամբ և մեզի կ'իմացնէ թէ հողմն ո՞ր կողմէն է : Խոյա'կները գործարաններու և տուներու վրայ կը տեսնուին ընդհանրապէս :

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ :

Գ Ա Ս Ի Ս .

Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ Ե Ի Շ Ա Բ Ա Ր

Գ Ա Ս Ս Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Պահարան . — Տղայ :	Շարունակ . — Միշտ :
Իմանալ . — Հասկնալ :	Պատուհան . — Լոյս առնելու տեղ :
Անհանգիստ . — Հանդարտութիւն	Վստահիլ . — Հաւատալ :
չունենալն :	Խորհեցաւ . — Մտնոաց :

1. — Մարգարիտ իր մօրը բաց պահարանին քով կեցած էր։ Սենեկին մէջ անկէ զատ ուրիշ մարդ չըլլալով՝ պահարանէն շարարի թուղթը առնելը մէկը չտեսաւ։ Անոր միտքը զանոնք հոտոտել էր միայն, բայց հոտն այնպէս անուշ եկաւ որ թուղթին մէկ կողմէն քիչ մը բացաւ զանոնք տեսնելու համար, յետոյ թուղթը գոցելով զանոնք տեղը դրաւ, և պատուհանը երթալով դուրս կը նայէր, և «Ի՞նչ աղուոր շարարներ են,» կ'ըսէր ինքնիրեն։

2. — Քիչ մը ետքը դարձեալ պահարանին քով գնաց, ամենեւին միտք չունէր շարարներն առնելու, եթէ աշխարհն ալ անոր տային. միայն զանոնք անգամ մ'ալ տեսնել կ'ուզէր։ Մարգարիտ կամաց կամաց քայլելով նորէն պահարանին քով եկաւ և դուրս հանեց թուղթը և բանալով մէջը նայեցաւ։ Այս անգամ աւելի աղուոր երեւեցաւ անոր, և խորհեցաւ թէ «Միայն համը նայելու համար մէկ հատէն կտորիկ մը փրցնելը վնաս մը չունէր»։

3. — Ուստի կտորիկ մը փրցուց ու բերանը դրաւ,

մնացածն ալ շուտով պահարանը դնելով գոցեց։ Բայց համը բերնին այնչափ անուշ եկաւ որ ուղեց անգամ մ'ալ շարարներուն նայիլ։ Պահարանին գորոցը քիչ մը քաշելով թուղթը գտաւ և անիկա առաւ, տեսաւ որ կերած տեղը որոշ կ'երեւէր։ Երկար ատեն վրան նայելէն յետոյ ըսաւ. «Մէկը չհասկնար կտոր մը պակսած ըլլալը, եթէ այս կտորն ամբողջ ուտեմ»։ և այս ըսելով կտրած կտորին մնացեալն ալ առաւ ու վազելով սենեակէն դուրս ելաւ։ Բայց անոր ներսփղին շարունակ ըսող մը կար. «Մա'րգարիտ, գողութիւն ըրիր»։

Այս ձայնէն շատ անհանգիստ եղաւ Մարգարիտ, մինչեւ որ վերջապէս ըսաւ. «Ամենեւին հոգս չէ, ի՛նչ որ ալ ըլլայ՝ ես քիչ մը շարար եւս պիտի առնեմ»։ Մարգարիտ գնաց կտոր մ'ալ կերաւ, ետքը գնաց մէկ մ'ալ կերաւ, մինչեւ որ քանի մը անգամ ուտելէն ետքը թուղթին կէսը պարպուեցաւ։ Այն ատեն վախնալով շտակ պարտէզ վազեց։

4. — Քիչ մը ետքը մօրը ձայնը լսեց որ «Մա'րգարիտ, Մա'րգարիտ» կը կոչէր։ Կամաց կամաց տուն գնաց և տեսաւ որ մայրը պարտէզին դրան առջեւ կեցած էր, շարարներն ալ ձեռքը։ «Մա'րգարիտ, ըսաւ, դիտե՞ս, ո՞վ է կերեր այս պակսածը»։ Մարգարիտ չպատասխանեց, միայն ամչնալով գլուխը կախեց, այնպէս որ ինք կերած ըլլալը հասկցուեցաւ։ «Այս ի՞նչ է, Մա'րգարիտ, ըսաւ մայրը, ո՞րդիս, քենէ այսպիսի բան մը չէի յուսար, ես միշտ կը խորհէի թէ կրնամ վստահիլ քեզի»։

5. — Խեղճ Մարգարիտ շատ զղջաց ըրածին վրայ, քանզի իր մօրը վստահութիւնը իր վրայէն վերցուած էր, և ինքը

քանի մը չնչին շարքի համար վշտացուցած էր զայն։ Շատ մը արցունք թափեց, և որոշեց որ այլ եւս դէմ չգնէ իր խղճի ձայնին, որպէս զի մայրը դարձեալ վստահի անոր։⁽¹⁾

Հարցմունք. — Մարգարիտը սենեակին մէջ ի՞նչ ըրաւ։ — Ի՞նչ մտօք պահարանին մօտ գնաց։ — Ի՞նչ ըսաւ և ի՞նչ ըրաւ։ — Անոր խիղճը ի՞նչ կ'ըսէր։ — Մայրը ի՞նչ հարցուց, և ինքը ի՞նչ պատասխան տուաւ։ — Մարգարիտ ըրածին վրայ զո՞րո՞ց։

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Հեկտորիւն. — Դուք պարտիք սիրել զանոնք, որ ձեզ բարիք կ'ընեն. արդ ձեր վարժապետները ձեզ ուսմունք կը սորվեցնեն, որ ամենամեծ բարիքն է. ուրեմն դուք պարտիք սիրել ձեր վարժապետները։

Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ Ե գիրը ունենայ իր մէջ։

Բացարձարիւն բառից. — Կանեփէ, մետաքսէ, բուրդէ ոլորուած երկայն, բարակ առէչ մը։ — Ի՞նչ է։

Քերականական վարժ

Կանոն. — 1. Երբ բան մը մէկէ աւելի չի ցուցունէր եզակի կ'ըսուի, երբ մէկէ աւելի կը ցուցնէ յոգնակի կ'ըսուի։ 2. Եզակի միավանկ բառ մը յոգնակի ընելու համար եր պէտք է դնել ծայրը. բազմավանկ եզակի բառ մը յոգնակի ընելու համար ներ պէտք է դնել ծայրը։

Օրինակներ. — Տուն, տուներ. հաց, հացեր. դոմ, դոմեր. կով, կովեր. ջուր, ջուրեր։ Քաղաք, քաղաքներ. կանթեղ, կանթեղներ. ճրագ, ճրագներ։

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսրիդ մէջ։

Վ Ա Ս Ի Ք.

Ա Յ Ր Ե Լ Ի Ն Ի Ի Թ Ե Ր

ԳԱՍԱԽՈՍՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Հանքածուխ. — Գետնէն ելած ածուխ։	Մխան. — Օճախ։
Այրելի. — Այն որ կ'այրի։	Խոյակ. — Մխանին գլուխը։
Ջեռուցումն. — Տաքցնելը։	Արծարծել. — Վառել։
Կ'արտադրէ. — Դուրս կը բերէ։	Յարդի. — Պատուական։
Ածուխ. — Քէօմբը։	Փայտածուխ. — Փայտէ շինուած ածուխ։
Ջերմանոց. — Վառարան։	

1. — Վարժապետն* օր մը իր աշակերտին* պարտէզը* երթալով* երբ սա ածուխի տեսակներուն վրայ տեղեկութիւն կը խնդրէ, կ'ըսէ. «Փայտը* և փայտածուխը ինչպէս նաև հանքածուխը այրելի նիւթեր են։ Հանքածուխի ջեռուցումը փաստակար է մասամբ, իսկ փայտինը առողջարար։ Ամենէն կարծր և ամենէն չոր փայտերը թեթեւ թաց փայտերէն աւելի կը տաքցնեն և աւելի առողջարար են։ Թաց փայտը աւելի մուխ կ'արտադրէ (վասն զի իր պարունակած ջուրը կրակին* մէջ տարածելով կրակը կը մարէ և ասկէ յառաջ կուգայ մուխը)։ Այսպէս են նաև կանաչ* կամ ջուրի մէջ նետուած փայտերը։ Հիմա եթէ պարտէզին մէջ գտնուած ծառերը կտրենք և այրելու ըլլանք, ի՞նչ կ'ըլլայ. թէ կրակը կը մարէ և թէ կը մխայ, այնպէս չէ* — Այո* — Կարծր փայտէ շինուած ածուխը կանաչ փայտէ շինուած

ածուխէն խիստ շատ ծանր կ'ըլլայ, և անկէ շատ աւելի կը տաքցնէ, ասոր համար միշտ առաջինը յարգի է: Դիտած էք, երբ ձեր հայրը ձմրան* համար փայտ առնելու ըլլայ, կարծր փայտեր միշտ կ'ուզէ առնել: Հիմա հասկցա՞ք թէ ի՞նչ է եղեր պատճառը:

2. — Հանքածուխը սենեակին* մէջ վառելն աղէկ չէ, վասն զի իր մէջ մեծ քանակութեամբ կազ պարունակելով՝ երբ այրի, կազը երեւան կ'ելնէ և սենեակին օդին հետ կը խառնուի և առողջութեան կը վնասէ: Ուրիշ բան է եթէ ջերմանոցներու համար գործածուի: Պէտք է միշտ զգուշանալ ծուխէն, վասն զի գլխու ցաւ, հազ, աչքի* ցաւ և մինչեւ իսկ մա'հ կը պատճառէ այն: Մխացող ծխան մը ուղղելու համար, ծխանին շուրջը շարժուն խոյակներ դնելու է, որք հովին միջոցաւ կը դառնան և ծխանը հովէն ու անձրեւէն կը պատսպարեն և ծուխը դիւրութեամբ վեր կը քաշեն:

3. — Այրելիք կը կոչուին նաև ճարպը, ձէթը, կազը, քարածէթը, որոց մէջ կը գտնուի նաև ածուխ, յորմէ կայ ածուխին, փայտածուխին և հանքածուխին մէջ: Գիտնալու համար թէ փայտն ածուխ կը պարունակէ՞ թէ ոչ. նախ պէտք է այրենք և ապա մարենք, և այն ատեն պիտի տեսնենք թէ մնացածն ածուխ եղած է: Հաստատելու համար նաև թէ՛ ճարպին, ձէթին, քարէձէթին և կազին մէջ ալ ածուխ կայ, նախ կ'առնենք խիստ մաքուր և ճերմակ սկաւառակ մը և կը բռնենք ճրագին, կանթեղին, լամբարին պատրոյզին վրայ քիչ մը ժամանակ, և ապա սկաւառակը մէկզի կ'առնենք, այն ատեն պիտի տեսնենք որ ածուխի

մեծ սև բիծ մը կայ ճերմակ սկաւառակին վրայ, որ կը հաստատէ թէ ածուխ կայ այդ այրելիքներուն մէջ:(¹)

Հարցմունք.—Որո՞նք են այրելի նիւթերը:—Ո՞ր փայտը աւելի աղէկ է:—Ինչո՞ւ համար թաց փայտը կը մխայ:—Մուխն ի՞նչ հիւանդութիւններ կը պատճառէ:—Ի՞նչ է ճարպը, կազը, ձէթը:—Ի՞նչպէս կը հաստատուի թէ ասոնց մէջը ածուխ կայ:

ՀՐԱՀԱՆԳ.—Ուղղագրութիւն.—Կը շրջինք ի գաղաքս և կ'այձեղենք ախքատներուն, աջքով կը թիթենք, ծեռքով կը շոշաբենք անոնձ ամենաթաւն կեանգին փոլոր յանճամանքները:

Իրագիտութիւն.—Սենեակ.—Սենեակը կը գտնուի մարդոց յատուկ բնակարաններուն մէջ, որ չորս կողմանէ ծեփուած պատերով կամ տախտակներով շրջապատուած է, վրան ձեղուն ունի և տակը տախտակամած, հոն կը գըտնուին անկողնակալ, դարակ, և պատահաններով կը լուսաւորուի, ունի նաև դուռ մը ուրկէ սենեակին մէջ գտնուողները կը մտնեն ու կ'ելնեն:

Բացասութիւն թառից.—Թաւալիլ.—Թաւալիլ կ'ըսուի, երբ որ և իցէ առարկայ մը, որ կրոր է, առնենք և մղենք հարթ գետնի կամ գրասեղանի վրայ. այս գործողութեան կ'ըսենք Թաւալիլ. քիչ անգամ կը գործածուի առարկայի մը բարձրէն վար սահելուն ալ:

(¹) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Գ Ա Ս Ի Գ .

Զ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

Գ Ա Ս Ս և Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն — Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ճարտար . — Ճարպիկ :	Կանխավճար . — Առաջուրնէ վճա-
Մտերմական . — Բարեկամական :	րում :
Սպասաւոր . — Մառայ :	Արօտ . — Դաշտ :
Հեծեալ . — Հեծնող :	Կահկարասիք . — Էշեա :
Նորածին . — Նոր ծնող :	Աճապարող . — Փութացող :

1. Ճ Ա Ր Յ Ա Ր Գ Ո Ղ

Ճարտար գող մը դրամ չունենալով, կ'ուզէ առաւօտեան ընտիր նախաճաշ մը ընել. ուստի տունէն կը մեկնի և կը հանդիպի հարուստ մարդու մը, և զինքը բարեւելէ վերջ ա'յն տեսակ մտերմական տեսութիւն մը կ'ունենայ անոր հետ որ հարուստ մարդը իր մոռցած բարեկամներէն մին կը կարծէ անիկա :

Գողը կը հրաւիրէ զինքը երթալ սրճարան մը շարունակելու համար իրենց մտերմական տեսութիւնը : Հարուստ մարդը կ'ընդունի անոր հրաւերը, և երկուքը ի միասին կ'երթան փառաւոր ճաշարան մը. հոն գողը կը հրամայէ սպասաւորին ընտիր թէյ պատրաստել, ինչպէս նաեւ սեր, հաւկիթ և կաթ՝ քիչ մը հացով : Թէյը խմելէն վերջ կը հրաւիրէ իր կարծեցեալ բարեկամը նախաճաշ ընելու :

Գողը լաւ մը կշտանալէ վերջ խօսքի կը բռնէ իր բարեկամը, և յետոյ պատահանին առջեւէն լուսած ձայնէ մը

օգուտ քաղելով, գլուխը դուրս կը հանէ և կը պոռայ. «Քիչ մը սպասեցէք, հիմա պիտի դամ :» և դառնալով իր բարեկամին կ'ըսէ. «Կը խնդրեմ, ինձի երկու վայրկեանի համար ներողամիտ եղէք, զիս կը կանչեն, երթամ և անմիջապէս կը դառնամ :» Գողը կը մեկնի, հարուստ մարդը մէկ երկու ժամ ի զուր կը սպասէ, և վերջը թէյին և նախաճաշին դրամը վճարելով, կը հասկնայ թէ գողի մը հետ էր իր տեսութիւնը :

2. Տ Գ Է Տ Ը

Տգէտ մարդ մը իր ջորիին վրայ հեծած՝ շուկայ կ'երթար. գիւղացի մը մօտէն անցած աստն ջորին սքացի կը զարնէ անոր. իսկ գիւղացին, « Հա՛ աւանակ . » ըսելով կը քալէ : Տգէտ հեծեալը բարկանալով, ջորիէն կ'իջնէ և գիւղացւոյն հետ կռուի կը բռնուի, կարծելով թէ անկէ նախատուած էր աւանակ բառովը : Գիւղացին կը պատասխանէ. « Ներեցէք, բարեկա՛մ, խօսքս ջորիիդ էր, չէ թէ քեզի : — « Չորին ո՛վ, ես ո՛վ. հա՛ ջորին, հա՛ ես. » կը պատասխանէ տգէտը :

3. Ծ Ո Յ Լ Ը

Մարդ մը իր նորածին մանկան համար ատաղձագործին օրօրոյ մը կ'ապսպրէ, և փոքր կանխավճար մը կ'ընէ. տղան կը մեծնայ և ինք ի զո՛ւր կ'երթայ կուգայ օրօրոյը առնելու, որովհետև արտաքոյ կարգի ծոյլ մ'էր : Տղան կ'ամուսնանայ և զաւակ մը կ'ունենայ, որովհետև օրօրոյ զեռ չունէին, հայրը կը յիշէ անմիջապէս ատաղձագործը, և կ'եր-

Թայ առնել այն օրօրոցը, զոր երեսուն տարի առաջ ապրսպրրած էր շինել: Ատաղձագործը կը պատասխանէ բարկութեամբ. «Օ՛ֆ, այս ի՞նչ աճապարող մարդ ես եղեր, դեռ երէկ ապսպրեցիր, այսօր կուզես, ա՛ռ սա ստակդ և դնա՛»:

4. ԷՇԵՐՈՒ ՄԱՅՐ

Մի քանի սրիկայ տղաքներ կ'ուզէին կին մը ծաղրել, որ իր էջերը արօտը կը տանէր արածելու. ուստի բարեւելով զինքը կ'ըսէին. «Բարի երթաս, էջերու մայր:» — «Դուք ալ բարի երթաք, զաւակներս.» կը պատասխանէր կինը:

5. ՀՆԱՐԿ ՄԸ

Մարդու մը տուն գիշերօթատն գողեր մտնելով բոլոր կահ կարասիքը կը վերցնեն, և անոր դրացիին պարապ տունը կը փոխադրեն: Մարդն իմանալով կ'եղնէ, և կը տեսնէ որ մինակ անկողինը մնացած էր, կը շարկէ զայն և դրացիին գուռը կը զարնէ:

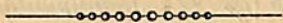
Երբ կը հարցնեն պատուհանէն թէ՛ ի՞նչ կ'ուզէր, կը պատասխանէ. «Մեր տունէն ելանք, հոս փոխադրուելու համար, բոլոր կարասիքս արդէն բերուած են այս տունը, և միայն մնացած է անկողին մը, այն ալ ես բերի:» (1)

Հարցումով.— Ճարտար գողը ի՞նչպէս ըրաւ իր նախաճաշը:— Հեծեալը ի՞նչ կ'անուանէր զինքը:— Հայրը ի՞նչպէս առաւ իւր կանխավճարը:— Կինը ի՞նչ պատասխանեց սրիկաներուն:— Գողերը ի՞նչպէս խայտառակուեցան:

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Ուղղելիք. — յիւանդ պանքուղտին ի տէս քնացեք: Մի քարշիք, մտեք մի ժայպոտ սենեկի մէջ միտդարել աղջատը:

Գաղափարաց բացատրութիւնք. — Պանիրը օգտակար սնունդ մ'է:— Չենք կրնար ըսել թէ պանիրը օգտակար սնունդ մը չէ:— Ո՞վ կրնայ ըսել թէ սնունդներուն մէջ պանիրը օգտակար սնունդ մը չէ:— Ամէն մարդ կ'ընդունի թէ պանիրը իր մէջ ունի ա՛յնպիսի սննդարար նիւթեր, որ օգտակար են մարդոց:— Պանիրին օգտակարութիւնը անկէ յայտնի է որ շատ կը սպառի և մարդիկ ախորժով կ'ուտեն իբր սննդարար բան մը:

Դ Ա Ս Ի Դ.

Ն Ո Ր Տ Ա Ր Ի

ԳԱՍԱ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ.—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՆ

Գողտրիկ.—Սիրուն:	Աւետաբեր.—Բարի լուր բերող:
Կը դուրդուրայ.—Կը փայտայէ:	Կորաքամակ.—Մէջքը ծուռ:
Խինդ.—Խնդութիւն:	Սառնամանիք.—Սառեր:
Կայտուեցէք.—Ցատկեցէք:	Անչէջ.—Անմարելի:

1.— Ո՛ տղաքներ, անմեղ մանկուհք, Կենաց դրան սեմին վրայ՝

Չոր շուրջ պատեն գողտրիկ ծաղկունք,
 Եւ ուր զեփիւռ կը գուրգուրայ,
 Յայս բուրաստան,
 Ուր խինդք խայտան,

Իբրեւ հրեշտակ աւետարեր,
 Ահա մի կոյս զեղածիծաղ
 Ողջունելով ծաղկանց թըփեր,
 Ձեզ աւետէ սիրակենցաղ
 Նոր և արի
 Բարի տարի:

Ձեզ ի՛նչ փոյթ թէ կորաքամակ,
 Դողդոջաքայլ մի ձերունի,
 Ձմեռն արդէն կուգայ ճերմակ,
 Եւ ցրտաբեր մի սառ ունի
 Ներքե խոնարհ
 Պահել զաշխարհ:

Ձեզ ի՛նչ փոյթ ձիւն, սառնամանիք,
 Մթին ամպեր և փոթորիկ,
 Մինչ ցանկալի կաղանդ մ'ունիք,
 Որ աւետէ ձեզ ազուորիկ
 Նոր և արի
 Բարի տարի:

2. — Օ՛ն, կայտուեցէք ժպտուն, զըւա'րթ,
 Տանց յուսահեղ ոգիքն էք դուք,

Սեղանն է ճոխ և լուսազարդ,
 Դադրին տրտունջք և արտասուք,
 Եւ սիրաբոյր,
 Տալով համբոյր

Ձեր ծնողք՝ ոյց հոգին ցնծայ,
 Ձեզ նըւիրեն եռանդազին
 Ոսկեզօծ գիլք մ'իբրև ընծայ,
 Մաղթելով որ շնորհէ երկին
 Նոր և արի
 Բարի տարի:

Ձեր նորածիլ սրտերուն մէջ
 Թո՛ղ արեւու լուսոյն նրման
 Երկինք այսօր վառեն անշէջ
 Սէրն բարութեան և սէրն ուսման,
 Սէրն աղքատին
 Եւ տրկարին: (1)

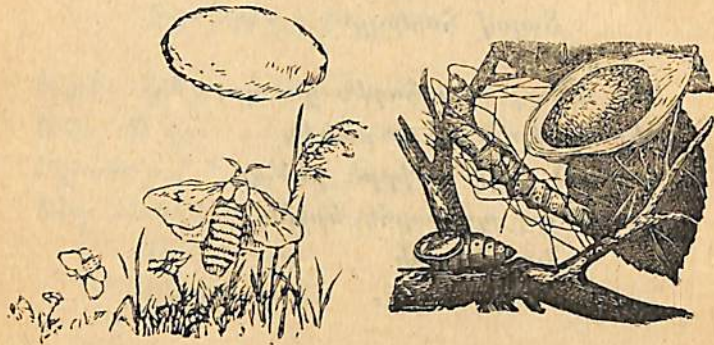
ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Հարցմունք.— Նոր Տարի մաղթողը ո՞վ է: Մանուկները ի՞նչ բանի փոյթ չեն ըներ. — Ի՞նչ կը նուիրեն ծնողք:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Թռչունները փետուրներով ծածկուած մարմիններ ունին (2): Ագռաւները սև կաուց ունին (3): Գետերը ծովը կը թափին (4): Ծովերուն ջուրը աղի է (5): Բարի խրատներուն մտիկ կ'ընէ քոյրս (6):

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսորիդ մէջ:
 [2. 3. 4. 5. 6.] Որոշել եղալին և յոգնակին:

Հ Ա Յ Ո Ւ Ն Կ Ս Բ .

Դ Ա Ս Ա .

Շ Ե Ր Ա Մ

ԴԱՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ - ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Մետաքս . — Իփէք :	Ստուար . — Հատ :
Ճարակել . — Ուտել :	Սերմ . — Թօխում :
Ջեռնուլ . — Տաքնալով :	Մանանխա . — Հարտալ :
Շերամաբոյծ . — Շերամը մեծ-
ցընող :	Թիթենի . — Թութի ծառ :
Մաշկ . — Բարակ մորթ :	Փշուր . — Փշրանք :
Յախ . — Չալը (ծառ մը) :	Պարարտանալ . — Գիրնալ :
Շերամ . — Իփէկի որդ :	Կաղմել . — Շինել :
Կը գոյանայ . — Կ'ըլլայ , յառաջ
կուգայ :	Թիթեռն . — Իէփէնէկ :
	Չու . — Հաւկիթ :

Սրբուհի՛ , այդ ի՞նչ է . — Թաշկինակ . — Ինչէ՞ շինուած է . — Մետաքսէ : — Լա՛ւ , ի՞նչ բանէ շինուած է մետաքսը , կամ ո՞վ կը շինէ զայն . չես գիտեր այս . մտի՛կ ըրէ ուրեմն : Մետաքսը կը շինէ շերամը . շերամը որդ մ'է որ կը գոյանայ մանանխի հատի չափ սերմէ : Այդ սերմերը կամ ձուերը գարնան՝ արեգական տարութեամբը շեռնելով՝ իրենց մէջ կը գոյացնեն փոքրիկ որդեր , որ իրենց անդամիկներով կը ճեղքեն ձուն , դուրս կ'երնեն : Այս ատեն շերամաբոյծը զանոնք կը տարածեն թիթենոյ փոքրիկ փշուրներու** վրայ , ուր նախ նեղուելով և ապա ախորժելով* կ'սկսին ճարակել գիշեր ցերեկ : Շերամը գլխուն վրայ ունի դուրս ցցուած աչքեր , և փորին վրայ ալ տամբուկեց ոտք և երկու սուր ակուայներ . որդը* շատ ուտելով կը պարարտանայ և նուազկոտ՝ փուռած կ'իյնայ . այս ատեն շերամաբոյծը կ'ըսէ . « Շերամն առաջին քունը մտաւ » : Կամաց կամաց անոր ստուար մորթը կը ճեղքուի և տակէն կ'երեւնայ աւելի լայն և նոր մորթ մը : Այսպէս շարունակ վեց , եօթը շաբաթ ուտելով և մորթն ալ չորան անգամ փոխելով մատի չափ թրթուր կ'ըլլայ , որ ատեն իր փորին մէջ պատրաստած մետաքսի նիւթը , որ կը գոյանայ տերեւները ճարակելով** , բերնէն կ'արձակէ ցախին ճիւղերուն վրայ , բարակ թելեր կը կազմէ , որոցմէ իր խողակը կը շինէ : Ութ օրէն խողակը լինցունելով մէջը կը պառկի , տասն և չորս օր ետքը բերնէն հանած տեսակ մը հեղուկովը կը թրջէ պինդ մաշկը , կը ծակէ զայն և թիթեռն փոխուած դուրս կ'երնէ : Շերամաբոյծը իրենց շահուն համար՝ դեռ խողակը չծակած՝ փուռը* կուտան , որպէս զի որդն անշնչանայ եւ խողակը չլիսասուի : Այն ատեն շերա-

մը, այժմ թիթեռն, ունի երկու մեծ աչքեր, չորս թեւեր եւ վեց ոտքեր: (1)

Հարցմունք. — Թաշկինական ինչէ՞ շինուած է: — Մետաքսը ո՞վ կը շինէ: — Ի՞նչպէս է շերամը կամ թրթուրը: — Ի՞նչպէս թիթեռն կ'ըլլայ: — Ի՞նչպէս խողակը կը ծակէ: — Շերամն ի՞նչպէս կը պատրաստէ խողակը:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Ուղղագրութիւն. — Գտնել .քսան բառ որ իր մէջ ունենայ ք գիրը:

Գաղափարաց բացատրութիւնք. — Թռչուն մը բոյնին վըրայ կ'երգէ. — Բոյնին մէջէն թռչունի մը երգը կը լսենք. — Կը լսե՞ս թռչնոյն երգը որ բոյնին մէջ կ'երգէ. — Չեմ կարծեր որ դու չլսես թռչնոյն երգը. — Անտարակոյս թռչունն է որ կ'երգէ իր բոյնին մէջ. — Թռչունը լսելի կ'ընէ իր երգը բոյնին մէջէն. — Ի՞նչ անոյշ կ'երգէ բոյնին մէջի թռչունը. — Ես կը լսեմ այն բոյնէն ձայն մը, որ չեմ կարծեր թէ թռչնոյն երգը եղած չըլլայ:

Բացատրելի բառեր. — Հայելի, սպակի, թուղթ, կաշի, կողով, խաղող, մուրճ, դաշտ:

Ուղղելիք. — Այս նամակը աղջիկս կը կրէ, որ կը ցանուծանէ մէջ թէ իր Կիւերօղիկ վարժաւանին մէջ արցակութիւն հառաջիկայ չարդու կսկսի:

Բաղադրելի բառեր. — Չին շորիին հետ: — Մեղրը քացախին հետ: — Մովը լճին հետ: — Առիւծը աղուէսին հետ: — Ուղտը այծին հետ:

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսարիւք մէջ:

Գ Ա Ս Բ.

ՄԻՆԵԼՈՅՑ ՄԱՔՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՏՕՆԸ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պալատ. — Մեծ տուն:	Յանկարծ. — Մէկէն ի մէկ:
Կսկիծ. — Ցաւ:	Հրգեհ. Կրակ:
Գնչու. — Չինկէանէ:	Վաղեմի. — Հին:
Խնձոյք. — Կերուխում:	Միասին. — Մէկտեղ:
Թափառիլ. — Ատէին անդին	Համադամ. — Համով:
չըլլել:	Անձկութիւն. — Սրտի նեղու-
Պատուհաս. — Պատիժ:	թիւն:

1. Հին ժամանակաւ Պօհէմիա երկիրը ծինելոյց մաքրողներուն համար մեծ տօն կ'ըլլար: Կ'ըսուի թէ այս սովորութիւն հետեւեալ պարագայներէն սկիզբն առած է: Տիկին մը ամառ ատեն, ըստ սովորութեան, ամառանոցը դացած ըլլալով, սովոր էր ամէն օր իր տղան պտըտել զրկելու իր ծառային հետ, որուն խստիւ պատուիրած էր տղան աչքին առջեւէն չհեռացնելու:

2. Սակայն օր մը ծառայն իւր վաղեմի բարեկամներէն միոյն հանդիպելով ի միասին գինետուն գնաց, և տղան մինակ մնացած՝ ասդին անդին կը վաղէր: Ժամանակ մը գինետան մէջ մնալէն ետքը, ծառան դուրս ելաւ տղան փնտռելու որ ճաշի տանէր, սակայն չգտաւ զայն: Նա բոլոր գիշերը թափառեցաւ, ամէն տեղ, ամէն կողմ՝ հարցուց. բայց ի դուր՝ Տղան չգտնուեցաւ:

3. Տիկինը այսպիսի դառն անստուգութեան մէջ երկու տարի անցուց, և հակառակ սովորութեանը, ձմեռը քաղաք

չվերադարձաւ, այլ գիւղը մնալով բոլոր ժամանակը կսկիծ-
ներու և միայնութեան մէջ անցուց: Հուսկ յետոյ քոյրերէն
մին ամուսնացաւ և շատ ընդդիմութիւններէն ետքը Տիկինը
հաւանեցաւ պարահանդէս և հարսանեաց խնճոյք մը տալ իւր
տունը:

4. Հանդիսին պատրաստութեանց խնամ տանելու հա-
մար քաղաք վերադարձաւ, և մինչ կերակուրները կ'եփուէին,
յանկարծ տան մէջ հրդեհի ձայներ լսուեցան: Կ'երեւի թէ
խոհարարաց մին կաթսան ձգելով ծխները թռնկեցուցած էր:
Ծխները մաքրող վնասեցին, և աղայ մը գտնելով վեր հա-
նեցին զայն, սակայն սաստիկ մուխէն տղան խղզուելու պէս
եղած՝ վառարանին մէջ ինկաւ: Տիկինը ձեռքը քացախ, և
շիջ մը ոգելից հեղուկ առած վազեց եկաւ, և սկսաւ տղուն
քունքը և վիզը շփել, երբ յանկարծ «Ո՛հ, էօժէն իմ...»
գոչեց, և տախտակամածին վրայ ինկաւ անզգայ: Դուռ մը
սխալեցաւ, և տղան բաղկացը վրայ առնելով գրկեց զայն
և ըսաւ. «Այս իմ սիրելի էօժէնն է, իմ սիրելի զաւակս:»

5. Կ'երեւի թէ վզին վրայի նշանէն ճանչցած էր զայն:
Երբ վարպետին հարցուցին թէ ո՞ւրսկից առած էր տղան, ը-
սաւ թէ, տարի մը առաջ երկու ոսկի տուած և առած էր
զայն գնչու կնոջէ մը, որ կ'ըսէր թէ նա իր զաւակն էր:
Տղան այս միայն կը յիշէր թէ քանի մը մարդիկ անոր պտուղ
բերին և ըսին թէ պիտի առնէին մօրը պիտի տանէին զայն,
թէ՛ երկար ատեն էջով ճամբորդելէն և շատ ժամանակ ա-
նոնց քով մնալէն ետքը, տղուն ըսած էին. «Գուն այսուհե-
տեւ քու հօրդ ծխները զձեռքով կենալու ես»: Եւ
երբ անգամ մը մօրը և գեղեցիկ տանը վրայ խօսեցաւ, այն-
պէս սաստիկ ծեծեցին որ միտքը անգամ բերելու կը վախ-
նար: Տղան ըսաւ նաեւ թէ իր վարպետը շատ աղէկ նայած
էր զինքը:

Հարցմունք. — Ժամանակա ի՞նչ տօն կ'ըլլար: — Օր մը
ի՞նչ պատահեցաւ: — Ի՞նչ պատճառաւ մայրը քաղաք դար-
ձաւ: — Ի՞նչպէս բռնկած էր ծխները: — Մայրը տղան
ի՞նչպէս ճանչցաւ: — Տղան ի՞նչ պատմեց: — Մայրը տղուն
վարպետին ի՞նչ ըրաւ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Ողորագրութիւն. — Գտնել քսան բառ, որ
իր մէջ ունենայ à գերը:

Ողորդիք. — Հայրս դուռը «մէօհրեց» գնաց: — Շատ ա-
ղաչեցի, սակայն «խէր» չ'ըրաւ: — «Տիւտիւկ չալել» չեմ գի-
տեր: — Չեռքէս չափտի «խալըսիս» ըսի կատուիս: — Քու «խա-
թերդ» համար պիտի գամ քովդ:

Քերականական վարժի. — Կաւոն. — Ի՞նչ որ կրնանք
տեսնել, լսել, ճաշակել, հոտոտել կամ շօշափել՝ իր կը կոչ-
ուի: Եունը կը տեսնենք, զանգակին ձայնը կը լսենք, շաքա-
րը կը ճաշակենք, վարդը կը հոտոտենք, թուղթը կը շօշա-
փենք. ուստի ասոնք կը կոչուին իր:

Օրինակ. — Ընկուզենի, կառք, անձրեւ, մարդ, երաժշ-
տութիւն, աղ, պտուղ, գինի, միս, պանիր, մանուշակ:

Հրահանգ. — Գերձակը լաթ մը ձեւեց (1): Սահակ իմա-
ցաւ որ խոտին տակ մանուշակ մը կայ (2): Գարբինը սալին
վրայ մուրճով կը ծեծէ երկաթը (3): Սափրիչը հօրս մօրուքը
ածիլեց (4): Բամպակը շատ թեթեւ է. բայց շաքարը շատ
կարծր է (5):

[1. 2. 3. 4. 5.] Որո՞նք են իրերը:

Դ Ա Ս Գ.

Ե Ր Կ Չ Ո Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Դ Ա Ս Ս Ե Ն Ո Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն — Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Դղրդիւն .— Մեծ ձայն :	Քաջութիւն .— Կտրիճութիւն :
Ծածուկ .— Դադտուկ :	Գաւազան .— Փայտ :
Սանդուխ .— Աստիճան :	Տնեցիք .— Տան մարդիկ :
Դիզել .— Վրայէ վրայ դնել :	Քահանայ .— Տէրաւէր :
Վանտել .— Ճամբու դնել :	Դատաւոր .— Դատ տեսնող :
Ոտնաձայն .— Ոտքի ձայն :	Եղնիկ .— Կէյիկ :

1. Ժամանակաւ Սպանիա աղնուականի մը տան մէջ մեծ շիտթութիւն կ'իյնայ սա պատճառաւ որ ամէն երեկոյ կէս գիշերուան մօտ ատենները սաստիկ որոտմունքի պէս ոտնաձայներ կը լսուին , մանաւանդ մէկ պարապ սենեկին մէջ , որ միւսներէն բարձր էր : Խեղճ տնեցիք կարծելով որ տան մէջ սատանայ կայ , տակնուվրայ եղած այս փորձանքը իրենց մէկ բարեկամին կը պատմեն :

2. Մարդը երեւակայութիւն է ըսելով շատ կ'աշխատի կիներուն մօրէն հանելու այս վախը . բայց երբ կը տեսնէ որ ամենքն ալ կը սնդեն , հոս բան մը ըլլալու է ըսելով՝ քաջութիւնը ձեռք կ'առնէ : «Այս իրիկուն ե'ս կուգամ , այն սենեակը կը պառկիմ . բայց ձեզմէ զատ ուրիշ մարդ չգիտնայ .» կ'ըսէ : Յետոյ հաստ գաւազան մը առած ծածուկ կ'երթայ , կը սպասէ :

3. Մէյ մ'ալ կը տեսնէ որ իրօք կէս գիշերուան մօտ

սոսկալի դղրդիւնով մը սանդուխներէն վեր ելնելու ոտնաձայն մը կայ . կը ցաակէ , վեր կ'իջնէ , և ձեռքի փայտովը ներս մանողին գլխուն երկու հարուած կուտայ , և սատանան սանդուխներէն վար վազելով անբերելոյթ կ'ըլլայ : Յետոյ մարդը հանդիստ սրտով կ'երթայ , կը պառկի :

4. Առտուն կ'իջնէ , կը տեսնեն որ ծառայներէն մէկուն գլուխը կապուած է , և երբ պատճառը կը հարցունեն , պատասխան կուտայ թէ այն գիշեր սատանաներէն ծեծ կերած էր : Տնեցիք զայս լսելուն պէս կ'իմանան թէ այն անդամն է , որ իրբեւ սատանայ գիշերները տան մէջ կը պտրտի և տնեցիքը վախցնելով կը զուարճանայ : Շուտ մը վունտեցին զայն , և շատ շնորհակալ եղան իրենց բարեկամին , որ ազատեց զիրենք վախէն :

5. Գիւղի մը եկեղեցին օր մը քանի մը գողեր կը մընեն պատուհանէն , շատ մը զարգարանքներ և զգեստներ մէկզմէկու վրայ դիզելով , առանց բան մը առնելու կը ձգեն կ'երթան : Առտուն լուսարարը եկեղեցին մտնելով կ'ապշի կը մնայ , և եղածը քահանային կ'իմացունէ , այն ալ դատաւորին :

6. Մէկ երկու ամիսէն ետքը քանի մը գողեր կը բռնուին . քննութեան ատեն իրենց ըրած այլ և այլ գողութիւնները խոստովանելէն ետքը , երբ դատաւորը կը ստիպէ զանոնք որ ըսն թէ արդեօք եկեղեցիէն ալ բան մը գողցած էին : Գողերը կը խոստովանին թէ՛ թէպէտ ուզած էին գողնալ . բայց չէին կրցած , վասն զի երկայն եղջիւրներով և կրակէ աչուրներով սատանայ մը երած էր անոնց առջև , և այնպէս վախցուցած էր զանոնք որ որոշած էին մէյ մ'ալ եկեղեցի չմտնել բան գողնալու : Քահանան այս լսելով ,

հասկեցաւ որ սատանայ ըսածնին իր եղնիկն էր, որ ընտանեցած ըլլալով՝ եկեղեցւոյն շուրջը կը պարտէր, և այն գիշեր գիպուածով եկեղեցւոյն մէջ մնացած էր: (1)

Հարցմունք. — Տան մը մէջ ի՞նչ կար. — Մարդ մը ի՞նչ հնարք խորհեցաւ. — Կէս գիշերին ի՞նչ պատահեցաւ. — Ո՞վ էր այն սատանայ կարծուածը. — Գողերը ի՞նչ խոստովանեցան քահանային:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Բացասրուքիւն բառից. — Այն որ կ'աշխատի՝ երկաթը ծեծելով սալին վրայ կամ տաքցնելով բովին մէջ: — Ի՞նչ կը կոչուի:

Քերականական վարժք. — Կանոն. — Խօսակցութեան մէջ բառերը իրենց վերջաւորութիւնը կը փոխեն. այս վերջաւորութեան փոխուելուն կ'ըսուի հոլով: Հոլովները վեց են. Ուղղական, Սեռական, Տրական, Հայցական, Բացառական և Գործիական: Ուղղականը ՈՎ հարցումով կը գրուի. Սեռականը ՈՐԻՆ հարցումով. Հայցականը ՁՈՎ հարցումով. Բացառականը ՈՐՄԷ հարցումով. Գործիականը ՈՐՈՎ հարցումով:

Օրինակ. — Հայրս եկաւ (2): — Հօրս զգեստը բռնեցի (3): — Տեսորակներս հօրս ցուցուցի (4): — Ես հայրս տեսայ (5): — Հօրմէս խրատ լսեցի (6): — Գլխարկով եկեղեցի գացի (7):

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսարիք մէջ: [2] Ո՞վ եկաւ. Հայրս. — Ուղղական: [3] Որի՞ն զգեստը բռնեցի. Հօրս. — Սեռական: [4] Որո՞ւ ցուցուցի. Հօրս. — Տրական: [5] Ձո՞վ տեսայ. Հայրս. — Հայցական: [6] Որմէ՞ լսեցի. Հօրմէս. — Բացառական: [7] Որո՞վ գացի. Գլխարկով. — Գործիական:

Գ Ա Ս Գ

Օ Զ

ԴԱՍՍ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Օձ. — Սողացող կենդանի մը: Միամիտ. Դիւբաւ հաւտացող: Խողովակ. — Պօռու: Անթոյն. Թոյն չունեցող: Թունաւոր. — Թոյն ունեցող: Խայթուած. — Խածուածք:

1. — Սողուններուն տեսակէն են օձերը, որ երկու տեսակի կը բաժնուին. Թունաւոր եւ անթոյն. այս երկուքին մէջ ֆլաստակարներ և անֆլաստներ ալ կան, Թունաւոր օձերը ֆլաստակար են իրենց թոյնով, իսկ անթոյններն իրենց ոյժով: Անթոյն օձերն են հասարակ օձը և վիճապը, Թունաւորներն են, իծը, բոժոժաւոր օձը, քարը:

Հասարակ օձն անմեղ սողուն մ'է. օգուտ ունի երկրագործներուն, վասն զի շատ մը ֆլաստակար կենդանիներ կը սպաննէ, ինչպէս մուկը, խլուրդը, և այլն: Հասարակ օձերուն մէջ այնքան փոքրիկներ կրնան ըլլալ որ մինչև անգամ հարկ կ'ըլլայ մանրացոյցով տեսնել, իսկ մեծերը՝ գառնուկներ, ոչխարներ, կովեր կրնան ուտել, և յետոյ կը թըմբին շարթ մը և երբեմն քանի մը ամիս որ մարսեն. ինչպէս է վիճապը. իսկ իծը հասարակ օձէն փոքր է, ունի տափակ

գլուխ, սև փոր և երկու աիւայ, որոց մէջ է թոյնը : Տաք երկիրներ կը բնակի, աւաղի մէջ կը գտնուի, մարդէն կը փախչի, իսկ երբ գրգռեն, վրան կը յարձակի, կը խայթէ և անտառ մը կամ մացառ մը կը քաշուի :

2.—Բոժոժաւոր օձն Ամերիկա կը գտնուի, պոչին ծայրը շատ մը օղակներ կան որ տարուէ տարի կ'աւելնան. այս օղակներն իրարու զարնելով ձայն մը կը հանէ, որմէ կ'իմացուի իր գայլը : Յուրտ և անձրեւոտ օրեր իր բոժոժները ձայն չեն հաներ : (1)

Հարցնունք.—Քանի՞ տեսակ օձեր կան. — Օձը փաստակար է թէ օգտակար.—Օձը ո՞ր տեղումնք կը պտտի :

ՀՐԱՆՆԳ. — Քերականական վարժք. — Հոգի փրկու թիւն, ձիքեհի անտառ, որդի անգրանիկ (2) : Թաղում հանդէս, լեռ գաղաթ, գառուն սկիզբն, ձուկ փուշ, աղջիկ մայր (3) : — Տունը մուկերէն պաշարուեցաւ, երուանդ դասարանէն դուրս ելաւ, հորէն ջուր քաշեցին (4) : — Մեղուն մեղր կը հաւաքէ, գիւղացին հացը կը թրէ : Կովը խոտը կ'ուտէ (5) : Սաթենիկ կը խաղայ, արեւը կը փայլի, կապարը ծանր է (6) : — Զայնս բարեկամիս հասաւ, մանուկը դետին մօտեցաւ, մայրը սղուն ըսաւ (7) : — Գանակով կտրեց հացը, պանիրը հացով կերաւ, սուրճը կաթով խմեց (8) :

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսարիդ մէջ :

(2) Տարբեր գրով բառերը յոգնակի սեռական ըրէ' : (3) Տարբեր գրով բառերը եղակի սեռական ըրէ' : (4) Բացառականները զատէ' : (5) Հայցականները զատէ' : (6) Ուղղականները զատէ' : (7) Տրականները զատէ' : (8) Գործիականները զատէ' :

Գ Ա Ս Ե.

Գ Ո Ր Տ Ե Ր

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Պարզ.—Բաց, պայծառ :	Կը կերպարանափոխի.— Կերպարանքը կը փոխէ :
Լողակ.—Ջուրին մէջէն շարժելու թեւ ձուկի, գորտի :	Կ'աճին.—Կը մեծնան :
Լորձունք.—Շողիք :	Անհետ կ'ըլլայ.—Կը կորսուի :
Գորտ.—Ջրային և ցամաքային չորքոտանի մը :	Ոսկրեղէն.—Ոսկրէ շինուած :
Մնասնիկ.—Պղտիկ անասուն :	Սակաւ առ սակաւ.—Կամաց կամաց :
Երկանաքար.—Ջաղացքի քար :	Երկակենցաղ.—Թէ ջուրի և թէ ցամաքի մէջ ապրող :
Կը սուզի.—Ջուրին տակ կ'երթայ :	Ձու.—Հաւկիթ :

1. Գարնան եղանակին օգը պարզ եղած ատեն՝ երբ դուք կ'երթաք լճակի մը քով, որուն մէջ գորտեր կ'ըլլան, պիտի տեսնէք ջուրին վրայ կանաչ նիւթ մը, որ կը կոչուի գորտի լորձունք, որոց հետ խառնուած են փոքր գնդաձեւ մարմիններ՝ սեւ կէտերով : Այս գնդաձեւ մարմինները գորտի ձուեր են : Քանի մը օր վերջը այն սեւ նշանները կը սկսին մեծնալ : Երբ այս անասնիկներուն պոչը երեւնայ, անասնիկը չկրնար դեռ շարժիլ իր տեղէն, այլ կը մնայ

ձուին այն մասին մէջ, զոր դուք տեսած էք թերեւս սեւ կէտերով՝ ջուրին երեսը: Գորտիկը կամաց կամաց կը կարողանայ լողալ՝ երկայն պոչին միջոցաւ. բայց դեռ գորտի չի նմանիր, հանդարտ կը կենայ, ձայնէ և ազմուկէ չխուզիր. բայց երբ ջուրը յուզուի, կը սուզի յատակը: Եթէ այս անասնիկները գրուին անձրեւի ջուրի մէջ* հոն իրենց կերակուր չեն կրնար գտնել: Այդ անասնիկները երկու ամիսէն վերջ քիչ մ'ալ կը կերպարանափոխուին, անոնց աչքերը եւ մարմինը կը մեծնան և քիչ մը յետոյ՝ եթէ քննես, կը տեսնես որ անոնք ունին երկու ետեւի սրունք՝ իրենց պոչին մօտ: Այս երկու սրունքները կ'աճին, և կարճ ժամանակի մէջ կ'առնուն ուրիշ կերպարանք մը: Երեք կամ չորս շաբաթէն վերջը առջի երկու սրունքները կ'երեւան, և այն շատ կակուղ երեւցած մարմինը՝ տակաւ ներքին ոսկրեղէն կազմութիւն մը կ'առնէ:

2. Ահա այս միջոցին տակաւ առ տակաւ պոչը անհետ կ'ըլլայ, նիւթը գորտին մարմնոյն սնունդ կ'ըլլայ, մինչեւ որ ըլլայ կատարեալ գորտ, այսպէս: Այս գորտն ունի գլուխ, երակ, սրունք, ոտքեր, և կ'ապ-

րի թէ ջուրի և թէ ցամաքի մէջ, ուստի և ատոր համար կ'ըսուի երկակեցեցաղ: Պիտի ըսեմ ձեզի* գորտեր ալ, որ կ'ապրին առանց ջուրի, առանց օդի, ո՛չ ջուրի ո՛չ ցամաքի մէջ: Այդ գորտերը չորս կողմէն ամրացած քարերու մէջ կը բնակին: Հազար հինգ հարիւր քառասուն և վեցին թուլուզի

մէջ ջաղացքի մը երկտնաքարը կոտրած ատեն, մէջէն կենդանի գորտ մը ելաւ: Ուրիշ օր մ'ալ այդիլի մը մէջ, երբ ամուր բար մը կը կոտրէին, կտորներէն մէկուն մէջէն գտան կենդանի մեծ գորտ մը: Նոյնպէս հազար եօթն հարիւր վաթսունին պատի մը մէջէն ողջ գորտ մը գտնուեցաւ, որ կարծեցին թէ պատին շինութենէն, այսինքն քառասուն տարիէ ի վեր բանտարկուած կը մնայ հոն:

Հազար ութն հարիւր յիսուն և մէկին յունիսի 23ին երեք գործաւորներ ջրհոր մը փորած ատեն, 19 մէթրօ խորութեան վրայ գտան կիրով ծածկուած կեղեւ մը, երբ զայն երկու կտոր ըրին, յանկարծ մէջէն ցատկեց ահագին գորտ մը, զոր կշռելով հասկցուեցաւ թէ 15 կրամ ծանրութիւն ունէր:

Տակաւին չէ գիտցուած ստուգիւ թէ այդ գորտերը ի՞նչպէս կ'ապրին: (1)

Հարցմունք. — Ջուրին վրայի կանաչ նիւթերը ի՞նչ են. — Ե՞րբ կը սուզի գորտը. — Ե՞րբ կը կազմակերպի գորտիկը կատարելապէս. — Գորտը քանի՞ վիճակէ կ'անցնի. — Սրունքները ո՞ւր են. — Ե՞րբ ոսկրեղէն կազմութիւն կ'առնու մարմինը. — Պոչը ի՞նչ բանի կը ծառայէ. — Քարերու մէջի ամրացած գորտերուն վրայ ի՞նչ գիտես:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Շարադրութիւն. — Նկարագրեցէք ձմեռը, Բեթլեհէմի մտուրը, Յիսուսի Ծնունդը, հրեշտակաց փառաբանութիւնը, հովիւներուն և մօգերուն երկրպագութիւնը:

Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ 5 գիրը:

(1) Սոյն դասը օրինակէ օրինակութեան տեսորիդ մէջ:

Քերականական վարժք. — Մարդու. գլխով. սիրով. քաղաքի. եղբորմէ. տուներէ. քաջութեամբ. պտուղներէ. մատով. ցաւով. սրտով. ականջով. շատերու. երգերու. ոչխարներու (1) :

Նմանաձայն-սարանիջք. — Ասոնք այն տեսակ բառեր են որ ձայնով նոյն են գրեթէ, այլ նշանակութեամբ տարբեր : Թասել (շունչը բռնուիլ), դասել (ի կարգ դնել) : — Խաղաղ (հանդարտ), խաղախ (նաւակ) : — Շաղախ (ցեխ), շաղաղ (հում միս) : — Համբոյր (համբուրելն), յամբոյր (անուշադրութեամբ) :

Բացասութիւնը քառից. — Բան մը, որ ծառի պտուղ մ'է. նախ իր վրայ կանաչ կեղեւ ունի. իսկ երբ հասուն նայ, կանանչ կեղեւը կը հանեն և կը մնայ տակի կարծր կեղեւը. սա երբ կտորելու ըլլանք, չորս մասերէ բազկացեալ ընտիր և խոշոր նիւթ մը կ'ունենանք. — Ի՞նչ է :

Լրանալիք. — Անթի է, որովհետեւ . . . : — Ագամ բուրբ մարդոց . . . : — Յուրաք մարմինը . . . : — Աշխատասէր աղաք պիտի . . . : — Աղքատ մարդուն բարեկամները անկէ . . . : — Արաքը իր ձին . . . : — Շունը մեր տունը . . . :

Ուղղելիք. — «Հայրուր» հոգի տեսայ. — «էդին» գացի. — Տունը «էրեցաւ». — «Անտար ըսի, խօսք մտիկ չըբաւ. — «Խօրաթա» ըրիք. — Վարժապետը «կանկատ» ըրաւ. — Ձեռքերս «վուլացի». — «Իցցուն» տուն գացի :

(1) Ըսել թէ իւրաքանչիւր բառերը ի՞նչ հոլով են, և թէ որո՞նք եզակի և որո՞նք յոգնակի են :

Դ Ա Ս Ձ.

Մ Ա Ք Ր Ա Ս Է Ր Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Դ Ա Ս Ս Ե Ս Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Կ Ը — Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ս Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Կ Ը

Միամիտ. — Միտքը բարի :	Տաժանելի. — Դժուարին :
Ջգոն. — Խելօք :	Աւարտել. — Լմնցունել :
Խշտի. — Կենդանեաց պառկելու տեղ :	Հեղ. — Անոյ՛ մեղմ ընութեան տէր :
Անդգամ. — Երբտ մտիկ չընող :	Մաքրասէր. — Մաքրութիւն սի-
Կատուրջ. — Ձուրի, ձորի վրայ՝ ձամբայ :	րող :
	Նուէր. — Ընծայ :

1. Մաքրասէր աղջիկը միշտ գեղեցիկ և սիրուն կ'երեւնայ : Այս մասին ձեզի փոքրիկ պատմութիւն մը ընեմ :

Ժամանակաւ փոքրիկ աղջիկ մը կար՝ Մաննիկ անուն. այս այնչափ մաքրասէր էր որ բոլոր աղբակոնները, դրացիները, բարեկամները կը սիրէին զինքը և կը զարմանային վրան. երբ փողոցէն՝ անցնէր՝, բոլոր անեցիք մէկ մէկու կ'ըսէին. «Նայեցէք սա սիրուն փոքրիկ աղջիկը, վրան ամենափոքր արատ մը չի կայ, իր հանդերձները թէպէտ և շատ աղջիւ չեն, բայց ինք վայելուչ հաղուած է. կարծես թէ յիշուալի աղնուականի աղջիկ մ'է» : Աս բարեմիտ աղջիկը որ մը տիկին Մարիամին պարտէղը զնայ իր մօրը հետ, որուն ձեռքը բռնած էր : Տիկին Մարիամ տեսաւ անոր աղնու-

Թիւնը և մաքրութիւնը**, իր քովը կանչեց զինքը, գովեց իր բարի վարքին ու բարքին համար, համբուրեց զայն և երկու շաբար տուաւ անոր: Իսկ անոր Սահակ եղբօր չտուաւ. միայն ըսաւ անոր թէ՝ «Եթէ դու ալ ասոր նման մաքրասէր* ըլլաս, դուն ալ պիտի ընդունիս այս շաբարէն» : ()

Հարցմունք. — Ի՞նչպէս աղջիկ էր Մաննիկ: — Ի՞նչու դրացիները ու ազգականները կը սիրէին զինքը: — Փողոցէն անցած միջոցին ի՞նչ կ'ըսէին տնեցիք: — Մայրը ո՞ւր տաւ զինքը: — Մաննիկ ի՞նչ նուէր ընդունեց և որմէ՞:

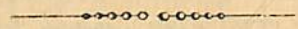
ՀՐԱՀԱՆԳ. — Նմանութիւնք. — Չինի պէս ճերմակ: Կեռասի պէս կարմիր: Արեւի պէս անմեղ: Չմեռուան պէս ցուրտ: Փիղի պէս այլանդակ: Սամիսոնի պէս ուժով:

Ուղղելիք. — Նախանձութիւնը ատելութիւն յառաջ կը «պերէ». — «Իկցը» մարդս կը «դշուառացնէ». — Պատիւը և գիտութիւնը աշխատանաց «բարգեւն» են. — Իմաստուն տղան իր «մայրին» երջանկութիւն կը պատճառէ. — «Շատախոտը» ամէն մտածածը կ'ըսէ, իսկ իմաստունը ամէն ըսածը կը մտածէ:

Հակակից. — Շատ—քիչ: Բարձր—խոնարհ: Տգէտ—գիտուն: Համառօտ—ընդարձակ: Անմարդի—բազմամարդ: Երնել—նստիլ: Ներս—դուրս:

Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ կ գիրը:

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

Կ Ա Ս Է.

Ե Ր Ի Զ Ա Կ

ԴԱՍԱ.ԽՕՍՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երիզակ. — Երկայն որդ մը: Խորովել. — Քէպապ ընել:
Աղիք. — Պաղրսախ: Խողենի. — Խողի միս:
Կեղեւ. — Խապուխ: Մէթրօ. — Գաղիական չափ:
Փոխանցել. — Ուրիշի անցնել: Հանգոյց. — Կապ:

1. Երիզակը երկու և կէս մէթրօ մարմին ունի: Մարմինը դ.գուժի կուտերու նման իրարու կպչած է հանգոյցներով. սոյն կենդանին ոչ աչք և ոչ բուն ունի, այլ միայն փոքր գլուխ և ոտքեր: Սա լուի նման ծծելով կ'ապրի, երբեմն մարդոց աղիքներուն մէջ ալ կը գտնուի: Գլուխն աղիքներուն մորթին կը մտցունէ և ապա աղիքներուն մէջ կ'երթայ: Անոնք որ երիզակ ունին իրենց աղիքներուն մէջ, միշտ հիւանդ կ'ըլլան: Անոր մարմնոյ կեղեւները կը պարունակեն ձուեր: Երիզակները այսպէս կը փոխանցին մարդուն: Աղբերու, արօտատեղիներու մէջ կը գտնուին անոնք, երբ կովը կամ ոչխարը կամ խոզը՝ աղբ պարունակող արօտներու խոտերը ճարակէ, խոտին մէջ գտնուած երիզակներն ալ միայն կը կլլէ, որով իրեն միտը կ'ըլլայ երիզակներով լի: Այն մարդը, որ հում հում կ'ուտէ այսպիսի կենդանեաց միտը, անոր երիզակը իրեն ալ կ'անցնի: Այս վտանգէն ազատելու համար պէտք է նախ միտը խաշել կամ խորովել և ապա ուտել: Այս միջոցաւ մահն մէջ գտնուած երիզակները իրենց

կենդանութիւնն ին իւր կորսնցունեն: Եթովպիոյ բնակիչներէն շատերն և Եւրոպիոյ ժողովուրդներէն ոմանք, որք հում խոզէնի կամ ուրիշ կենդանեաց հում միսեր կ'ուտեն, իրենց աղեաց մէջ իւր իրեն երկզամբ: Ասոր համար միշտ հիւանդոտ են: Շատ անգամ ալ մահացու է: (1)

Հարցմունք. — Երիզակն ի՞նչպէս կ'ենդանի մ'է: — Ո՞ւր կը գտնուի: — Ի՞նչպէս կը փոխանցի մարդոց: — Ի՞նչ ընելու է որ մարդ այդ վտանգէն ազատ մնայ:

ՀՐԱՀԱՆԿ. — Նմանութիւնք. — Գու խօսքերդ սուրի պէս կը խոցեն սիրտս: — Այժմեամի պէս արագ ընթաց ես դուն: — Յիսուսի պէս խոնարհ եղիր:

Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ իր մէջ ունենայ 1 գիրը:

Շարահարութիւն. — Նկարագրեցէք գող մը որ տղուն ուսը կուտայ պարկ մը և դրացւոյն արտը կը մանէ ցորեն գողնալու. նկարագրեցէք գողին երկիւղը, զգուշաւոր նայուածքը իր չորս կողմը, որ դիտող մը չըլլայ, տղուն սա խօսքերը: «Հայր, տեղ մը մուցար նայելու, երկինք նայելու մուցար, ուրկէ Աստուած քեզի իր դիտէ»: Ի՞նչ ազդեցութիւն ըրաւ այս յանդիմանութիւնը հօրը վրայ:

Ուղղելիք. — Գնրակ, ճանճնալ, քատապարտել, կորցանում, բաշնել, զբուշանալ, քեղին:

Հակահիշ. — Զգայուն — . . . : — Շնչաւոր — . . . : — Մեռեալ — . . . : — Անամօթ — . . . : — Ամպարիշտ . . . :

(1) Օրինակէ սոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Գ.Ա.Ս.Ա.Ե.ՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՆ

Մուրիւ. — Շեղիւ:	Վերարկու. — Բալթօ:
Գաղտաղողի. — Գաղտուկ:	Հետաքրքրութեամբ. — Մանրա-
Կարողացաւ. — Կրցաւ:	բաման քննելով:
Սանդուխ. — Վերտիվէն:	Ծերուկ. — Ծեր մարդ:
Ծիծաղելով. — Խնդալով:	Հասարակաց. — Ընդհանուրին:

1. ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐԸ

Մարդ մը գաղտագողի մտնելով հասարակաց դպրոցներուն մէկուն մէջ, ուր տեղ կը սորվէին հարիւրէ աւելի գիշերօթիկ աշակերտներ, կարողացաւ հնարքով մը գողնալ երեք վերարկուններ, եւ երբ սանդուխէն վար կ'իջնէր՝ հանդիպեցաւ աշակերտներէն մէկուն: Աշակերտը զարմացաւ, երբ տեսաւ որ գողը վերարկունները կը տանէր. ուստի հարցուց հետաքրքրութեամբ. «Ատնք ո՞ր տեղէն առիր»: Գողը պատասխանեց հանդարտօրէն. «Դպրոցին մի քանի պարտններու վերարկուններն են, որ տուած են ինձ մաքրելու համար»: «Լաւ, ուրեմն իմն ալ տարէք մաքրելու». ըսաւ աշակերտը՝ յանձնելով անոր իր գեղեցիկ վերարկուն, և պատուիրելով որ երեք ժամէն վերադարձնէ: «Անպատճառ», ըսաւ գողը, և երթալով այլ եւս չերեցաւ:

2. Ն Ա. Ե Ա. Տ Ո Ւ Ո Ղ Ը

Գիւղացի մը գլուխը կախած քաղաք կ'երթար. երեք երիտասարդ քաղաքէն դուրս պտրտելու ելած էին:

Առաջինը կը դառնայ կ'ըսէ գիւղացիին. «Բարի երթաս, Արբաճամ նահապետ» : Ծերուկը երեսը կը նայի և ձայն չը հաներ : Երկրորդ երիտասարդն եւս կը դառնայ և կ'ըսէ. «Բարի երթաս, իսահակ նահապետ» : Գիւղացին դարձեալ կը լռէ : Վերջապէս երրորդն ալ նոյնպէս ծաղրելով կ'ըսէ. «Բարի երթաս, Յակոբ նահապետ» : Այն ատեն ծերուկը հանդարտ և անխռով կեցած՝ կ'ըսէ. «Պարոններ, իմ անունս ո՛չ Արբաճամ, ո՛չ իսահակ և ո՛չ Յակոբ է, ես կը կոչուիմ Սաւուղ, որդի Կիսեայ. հօրս կորսնցուցած էջերը փընաւրուելու ելեր էի, երեք հատը գտայ» : (1)

Հարցմունք. — Գողը ի՞նչպէս կրցաւ դպրոցականներուն հագուստները գողնալ : — Գիւղացին ի՞նչ պատասխանեց ծաղրածու երիտասարդներուն :

Ուղղագրութիւն. — Գտնել բառն որ իր մէջ ունենայ " գիրը :

Լրանալիք. — Թուշուներ կը դառնայ իր . . . — Կովը կը դառնայ իր . . . — Ոչխարը կը դառնայ իր . . . — Արջը կը դառնայ իր . . . — Ուղտը կը դառնայ իր . . . — Շունը կը դառնայ իր . . . : (2)

Բացահարար յիշատակ. — Մենք արար նիւթ մը, որ սերէն կը գոյանայ, և որ կաթին էական մէկ մասն է. զայն կը ծեծեն երկայն վիզով ամանի մը մէջ, որ յետոյ կը թանձրանայ եւ որ իր թարմութիւնը կը պահէ. — Ի՞նչ է այն :

(1) Օրինակէ տոյն դասը օրինակութեան տեսրիդ մէջ :
 (2) Գծերուն տեղ պատշաճ բառեր դիր. ինչպէս. Թուշուներ կը դառնայ իր բոյնը :

Գ Ա Ս Թ.

Ա Կ Ռ Ա Ն Ե Ր

Գ.Ա.ՍԱ.ԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Մտօտ. — Կլակիլն մասը :	Փոփոխելի. — Որ կը փոխուի :
Անյադ. — Չկտացած :	Վերաբերել. — Բանի մը իյնալ :
Չետեղուած. — Շարուած :	Մշտակայ. — Միշտ եղող :
Առժամանակեայ. — Ժամանակուան մը համար :	Չափահասութիւն. — Տարիքն առած :
Ճաշակելիք. — Ուտելու բան :	Սեղանատամն. — Տափակ ակուայ :
Շօշափել. — Բռնել :	Տափակութիւն. — Շիտակութիւն :
Ժանիք. — Կարող ակուաներ :	Նորածին. — Նոր ծնած :

1. Ճամբուն վրայ դուք տեսած էք անշուշտ կովեր, ոչխարներ, որք ոսկրեղէն կազմութիւն մը ունին, որոնց միտք կերած ատեննիդ՝ ձեր իսկ ձեռքովն անոնց ոսկորները կը շոշափէք** : Ձեր ակուայներն ալ ահա՛ գրեթէ այդ ոսկորներուն տեսակէն են, բայց տարբեր ձեւով և կարծրութեամբ : Ակուայները մանր և գրեթէ իրարու նման ոսկորներ են, որ երկու ծնօտներու** վրայ կամարածեւ շարուած են : Գիտէ՞ք, ս՞րն է ծնօտ ըսուածը. — Այո՛, ամէն

մարդ (1) երկու ծնօտ ունի, աջ ծնօտ ու ձախ ծնօտ:—Յո՛յց քու աջ ու ձախ ծնօտներդ: — Ահաւասիկ աջս, ահաւասիկ ձախս:—Բայց ինչո՞ւ կամարածեւ* ըսինք ծնօտին (2) համար: — Որովհետեւ կամարի (3) մը ձեւ ունի: — Բարի, մախի ըրէք. ինչպէս աչքը տեսնելու, այսպէս ալ ակօայները ծամելու պիտանի են, անոնք ուտելիքը մանրելու և մարսողութիւնը դիւրացնելու կը ծառայեն: — Մեծ մայրս բնաւ ակօայ չունի, ո՛չ միս, և ոչ պտուղ կրնայ ուտել. եթէ ունենայ, կը նուիրէ ինձ. խեղճ ծերունին ակօրժակ չիմանար կերածէն, և շատ դժուարաւ կը մարսէ. պատճառն ակօայ (4) չունենալն է եղեր: — Այդպէս է. քուրիկ, ի՞նչ ընելու է ճաշի ատեն: — Նախ ճաշակելիքը լաւ մը ծամելու է և ապա կուլ տալու է: — Իսկ այն որ առանց ծամելու կուլ կուտայ, ի՞նչ կ'ըլլայ: — Անոր մարսողութիւնը կը խանդարի և ինք անկիրթ, կոշտ տղայ մը կը ճանչցուի: Շարունակեմք մեր խօսքը: Ակօայները կը բաղկանան զլուխէ և արմատէ. (5) արմատը լինտրերով (6) ծածկուած ըլլալուն չի տեսնուիր, բայց զլուխը դուրս ցցուած է, և դուք կըրնաք շօշափել ձեր մատիկներով: (7)

2. Ակօայներուն երեւցած մասը չըջապատուած է մասնաւոր նիւթով (8) մը, որ ակօայները չմաշեցունեն: — Բայց իմ փոքրիկ եղբայրս (9) բնաւ ակօայ չունի: — Նորածին տղաք ակօայ չեն ունենար, վերջէն կը բուսնին, որ կը տեսէ մինչև եօթը տարեկան հասակին մէջ, այնուհետեւ «Մշտակայ կամ հաստատուն ակօայները» կը բուսնին. նախ հաստատուն ակօայներէն չորսը կը բուսնին** և չորսն ալ տառ-

[1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9] Սոյն բառերն ի՞նչ թիւ, ի՞նչ հոլով են:

ներկու տարեկան հասակին մէջ: Չափահասութեան ժամանակ կը բուսնին «Իմաստութեան ակօայները» որ է աղօրիք կամ սեղանասամն: Չափահասութեան** ժամանակ ակօայները մինչև երեսուներկու կը հաշուին, իսկ տղայութեան ժամանակ քսան: Աղօրիքը և սեղանատամն միևնոյն են: Աղօրիքը քսան հատ են և իւրաքանչիւր ծնօտի վրայ տասնական հատ շարուած են, որոնք միւս ակօայներէն բոլորովին կը տարբերին իրենց լայնութեամբն և գլուխներու տափակութեամբը. ասոնք են որ ուտելիքները կը մանրեն: Ժանիքները չորս հատ են և հատիչներուն մօտ, ասոնցմէ երկուքը վարի ծնօտին վրայ են, որոց գլուխը սուր, երկայն ըլլալուն՝ ուտելիքները** կը բզբտեն: Հատիչները ութը հատ են, չորսը վարը և չորսը մէջտեղը, որոնց գլուխը խիստ բարակ ըլլալուն՝ ուտելիքները** կը կտրտեն և ասոր համար ըսուած են հասիչ: Այսպէս ակօայները իրենց պաշտօնին համեմատ այլ և այլ անուններ ունին, և կը կոչուին:

1. Հատիչ կամ առաջնատամն:
2. Ծան ակօայ կամ ժանիք:
3. Աղօրիք կամ սեղանատամն:

Հարցմունք. — Ակօայները ի՞նչ նիւթէ են: — Ինչի՞ կը ծառայեն: — Ո՞ւր շարուած են: — Ի՞նչ ձեւ ունի ծնօտը: — Քանի՞ տեսակ ակօայ կայ: — Ի՞նչ կ'ընեն հատիչները, աղօրիքը, շանակօայները, և ինչո՞ւ համար այսպէս կը կոչուին: — Ե՞րբ կը բուսնին և քանի՞ հատ են: — Ուրիշ ի՞նչ կը կոչուին:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Հակակիրթ. — Լուսատու — մթին: Զօրաւոր — տկար: Հիւանդ — առողջ: Յուրա — տաք: Պայծառ — ամպօտ: Մարտր — աղտոտ: Սուրբ — անուրբ:

Քերականական վարժք. Կանոն. — Հասարակ անուն կը կոչուին այն բառերը, որ իրենց տեսակին մէջ մէկէ աւելի բան կը յուցունեն. ինչպէս, ծառ, մանուկ, տուն, ծաղիկ, որդի, ձիթենի, դուռ:

Հրահանգ. — Կատուն կերաւ մուկը. Որսորդը որսաց նապաստակը. Զուր տուէր ծաղիկներուն. Հնազանդ եղիք ձեր հօր և մօր հրամանին. Ուղտին մորթը հանեցին. Այս ծառերուն պտուղները հասուն են. Պարտէզին դուռը բաց է. Ամպերը փարատեցան. Մուկը ծակը փախաւ. Եղբայրս նոր տուն մը կը բնակի. Այս տղան իր հայրը շատ կը սիրէ ():

1. Գայլին գլխին Աւետարան կարդացեր են. ըսէր է. «Շո՛ւտ ըրէք, ոչխարը սարէն անցաւ»: 2. «Ո՛ւր որ փորդ չկշտանար, անօթութիւնդ մի՛ յայտներ հոն»:

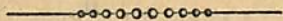
Ուղղագրութիւն. — Գտնել քսան բառ որ իր մէջը ունենայ վ գիրը:

Հետեւութիւն. — Բոլոր բարձր լեռները ձիւնապատ են. արդ մեր քաղաքին լեռը խիստ շատ բարձր է. ուրեմն մեր քաղաքին լեռն ալ բարձր լեռներուն նման ձիւնապատ է:

Գաղափարաց բացատրութիւն. — Փողոցները լեցուն էին ահագին բազմութեամբ. — Կրնա՞ս ըսել թէ փողոցներն ահագին բազմութիւն չկար. — Ո՛րչափ ահագին բազմութիւն կայ փողոցները. — Այնչափ ահագին բազմութիւն կար փողոցները որ մարդ չէր կրնար անցնիլ:

[1] Որոշել Հասարակ անունները:

Դ Ա Ս Ժ.

ԲԱՐԵՍԷՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գգուանք. — Փայտայանք: Ապշած. — Խիստ զարմացած: Կորաքամակ. — Մէջքը ծռած: Կաթնաման. — Կաթի աման:

1. Ամէն առաւօտ ծերունին Յովհաննա իր ծեր իշուկին** հետ գիւղէն կուգայ կաթը ծախելու համար քաղաքին մէջ: Ինք Պօղոսին և Վիրգինիոյ նախաճաշիկին** կաթը կը բերէր: Տղաքն աղէկ կը ճանչնային ծերունին, երբ անոր դայը կը տեսնէին, շուտով կը վազէին և բարի լոյս կ'ըսէին անոր:

Վերգինիա ամանը կ'երկնցնէր Յովհաննային, որ կաթը կը լեցնէր. իսկ Պետրոս կ'երթար կը սիրէր էջը գգուանօք, որ հաճոյք իմանալով ահանջները** կը թօթուէր:

Առաւօտ մը, ծերունին Յովհաննա մինակը եկաւ. բոլորովին կորարամակ՝ իր կաթնամաններուն** վրայ ծռած. — Մայր Յովհաննա, ո՞ւր է իշուկդ, հարցուց Վերգինիա. — Մեռաւ, փոքրիկ օրիորդ, պատասխանեց խեղճ ծերունին:

Քոյր և եղբայր սաստիկ տխրեցան տեսնելով որ ծերունին կուլար:

2. Երբ քոյր և եղբայր սեղանին բոլորտիքը նստած էին, Վիրգինիա, որ կը կարդար, յանկարծ գլուխը վեր առաւ և ըսաւ. «Պօղոսիկ, մայր Յովհաննան շատ աղքատ է.

— Ահ, այո, շատ աղքատ է. — Բան մը կը մտածեմ. — Ի՞նչ բան. — Կը մտածեմ թէ էշ մը գնենք անոր համար. — Ես ալ այդ բանին վրայ կը խորհէի, ըսաւ Պօղոս, բայց բաւական ստակ ունի՞նք:

— Ուրեմն համբեր, պատասխանեց Վիրգինիա. երկուքն ալ պարպեցին** քսակին** սեղանին վրայ, դրամները իրարու վրայ դրին և տեսան որ չորս հարիւր դրուշ ունէին: — Բաւակա՞ն է, ըսաւ Պօղոս: — Ձեմ գիտեր, բայց նախ և առաջ պէտք է որ հօրս հաւանութիւնը առնենք. — Այդ իրաւ է, պատասխանեց Պօղոս:

3. Երեկոյին, ճաշէն վերջը, Վիրգինիա հօրը ծունկերուն վրայ ելաւ. «Հայրիկ, ըսաւ, էշ մը առնելու համար չորս հարիւր դրուշը բաւական չէ՞»: — Ինչո՞ւ համար կը հարցնես, Վիրգինիա, ըսաւ հայրը: Այն ատեն երկու մանուկները մայր Յովհաննային դժբաղդութիւնը պատմեցին, ինչպէս նաեւ իրենց դիտաւորութիւնը**»: «Կ'ուզե՞ս որ էշն առնենք, հայր»:
— Իուք շատ բարի տղաքներ էք, ըսաւ հայրը, ձեր դիտաւորութիւնը բարի է, եթէ պակսելու ըլլայ դրամսիդ, պակասը ես պիտի լրացնեմ»:

4. Երկու օր վերջը, երբ մայր Յովհաննա նորէն կուգար, աղայոց տան դռան առջեւ տեսաւ փոքրիկ և սիրուն էշ մը, որ սանձէն կապուած** էր դրան, բոլորովին ասղած կեցաւ:

Այն ատեն տղաքները, որ պատուհանէն զինքը կը դիտէին պոռացին. «Մայր Յովհաննա, ձեր էշն է, չէ մեռեր, ահա ձեզի կը սպասէ որ ձեր կաթը կրէ, ամաննիդ վրան դրէք և տարէք ձեր գիւղը»:

Յովհաննա շատ շնորհակալ եղաւ, և այս ատենէն շատ մտերիմ բարեկամներ էին իրարու:

Հարցմունք.— Ի՞նչ կը ծախէր Յովհաննա. — Ինչո՞ւ ինք կը բերէր կաթին ամանները. — Պօղոս և Վիրգինիա ի՞նչ խորհեցան. — Հայրն ի՞նչ ըսաւ. — Տղայք ի՞նչ ըսին Յովհաննային:

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Բացատրելի բառեր.— Աղանի, շուն, ծաղիկ, կով, բանտ, չղիկ:

Ուղղելիք.— Եթէ «հայրիս, մայրիս» ըսեմ, քեզի կը յանդիմանեն: — «Ձեռուըներդ» մաքուր չեն, աղէկ մը «վուլայ»: «Ատոր» դասերդ «չգիտնաս նէ հայրիդ» պիտի ըսեմ որ քեզի պատժէ: «Հայրուր» օրէն հայրս «ինձի» պարգեւ մը «պիտոր» տայ: Պարտեղները շատ «մենձ» են:

Գերականական վարժք.— Կանոն. — Դերանունը իրմէ առաջ դրուած բառը կը ցուցունէ. զոր օրինակ. ես քու բարեկամդ եմ, նա իմ եղբայրս է, դու իմ ազգականս ես, քեզի գրիչ մը կը խնդրեմ:

Այս խօսքերուն մէջ ես, նա, դու, քեզի, Դերանուններ են:

Հրահանգ.— Իրացին և անոր ազգականները տեսայ: — Սաթենիկ և անոր քոյրը դպրոց դացին: — Սաթենիկին քոյրը ինձ հետ դասընկեր է (!):

[!] Դերանուններն որոշել. ըսել թէ ի՞նչ թիւ ու հոլով են, որո՞նց տեղ դրուած են:

Դ Ա Ս Ժ Ա .

ԱՆՕԹՈՒԹԵՆԷ ՄԵՌՆՈՂ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շտեմարան . — Սմար :	Թերեւս . — Կրնայ ըլլալ որ :
Դագաղ . — Ճաղ :	Բոլորովին . — Սմբողջ :
Թէ որ կարելի է . — Եթէ կրնայ ըլլալ :	Վշտացեալ . — Ցաւ ունեցող :
	Տրտմիլ . — Ցաւիլ :

1. Չմբան ցուրտ երեկոյ մ'է. Յակօր անտառէն⁽¹⁾ իր խրճիթը կը դառնայ : Կ'ուղէ որ իր տղայոց⁽²⁾ կտոր մը հաց* չինէ, բայց ոչ ալիւր ունի, և ոչ շտեմարանը հաս մը ցորեն կայ :

Իրեն երկու տղաքները դէմը կ'եննեն. իրենց անօթու-թենէն⁽³⁾ երեանին* դոյն չկայ : « Հայրի՛կ, կ'ըսեն, մեզի կտոր մը հաց տուր, փորերնիս անօթի է. պղտիկ կտոր մ'ալ տաս՝ մեզի բաւական է : » — « Ո՛վ որդեակք իմ, բան մը չունիմ. Աստուած⁽⁴⁾ մեզի տղորմի : » — « Երբ որ մայրերնիս այն սև⁽⁵⁾ դագաղին* մէջ դրած ասկէ տարին՝ ու եկեղեցւոյն* քովի ձորը⁽⁶⁾ թաղեցին, մեզի հաց մը տուիր՝ որ բոլորովին արցունքով⁽⁷⁾ թրջած էր. ըսէ՛ մեզի, հայրիկ, այն վերջի հաճն էր որ կուտայիր : » — « Ո՛հ, այո՛, որդեակք իմ, այսօր ալ ամենեւին բան մը չունիմ որ ձեզի տամ. վաղը Աստ-

[1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.] Ասոնց մէջէն որոշել յատուկ, հասարակ անունները, սեռական հոլովներն և անձանները :

ուած ողորմած է, իրեն օգնութեան⁽¹⁾ սպասե՛ք, ո՛հ, թէ որ կարելի է՝ դուք ալ ինձ պէս համբերեցէ՛ք, թերեւս վաղը բան մը դանէք : » Այս ըսելով՝ պատին վրայ կախուած քնա-րը⁽²⁾ վար կ'առնէ, որ անուշ ձայն մը ունէր, և կը սկսի նուազել. իսկ տղաքը կ'ուրախանան, քնարին ձայնը մոռցնել կուտայ անօթութիւննին և այլ ևս չեն խնդրեր հաց :

2. Հայրը՝ երեսը մէկդի կը դարձունէ որ արցունքը չտեսնան տղաքները և չտրտմին, և ուրախութեան եղանակ մը նուազելով՝ տղաքները բոլոր իրիկունը կը խաղցունէ, մինչեւ որ յոգնած դադրած կ'էյնան, կը քնանան :

Խեղճ հայրը⁽³⁾ թշուառ⁽⁴⁾ տղայոց յարգէ անկողնոյն կը մօտենայ՝ ձեռքերը բացած . « Աստուած իմ, կը գոչէ, Դու, որ վշտացելոց հայր ես, ազատէ՛ զիրենք իրենց նեղութիւններէն⁽⁵⁾ » : Եւ Աստուած լսեց իրեն աղօթքը, մահը վրայ հասաւ ու տղաքը մէյ մ'ալ չարթնցան :

Հարցմունք . — Յակօր ուսկի՞ց կը դառնար . — Ի՞նչ ըրին տղաքն, և հայրն ի՞նչ պատասխանեց . — Ինչո՞ւ համար հայրը քնար զարկաւ . — Հայրը ի՞նչ աղօթեց Աստուծոյ :

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Բառարանը նայելով նշանակութիւնը գրել . — Դերփուկ, Դերբուկ. Փլիթ, Իլիթ. Գամել, Գամել. Գայլ, Գայլ. Բարբառ, Փարփառ. Մնդոյր, Մնդուր :

Շոտաստարիւն . — Տո՛ւր իւր թոյր թոխ թիկան թեւ, ի թիւ թեթեւ թիւ թիւ թուչի ի լուրթ յեթեր զերթ թուխայ թիթեռն :

[1. 2. 3. 4. 5.] Ասոնց մէջէն որոշել յատուկ, հասարակ անունները, սեռական հոլովներն և անձանները :

Քերականական վարժք.— Ածական կ'ըսուի այն բառը, որ գոյականի մը որպիսութիւնը կը ցուցունէ . զոր օրինակնոր մուծակ. (նորը մուծակին ինչպէս ըլլալը կը ցուցունէ) : Վազուն ջուր, սիրուն տղայ, կակուղ անկողին, սուր դանակ, կարծր քար, դեղին մազ (1) :

Հրահանգ.— Մթին . . . — Խոնաւ . . . — Կաղ . . . — Օգտակար . . . — Սեւ . . . — Սպիտակ . . . — Մեծ . . . — Տըկար . . . — Կակուղ . . . — Տխուր . . . (2) :

Սուրճի ճերմակ ծաղիկները անուշ հոտ կը բուրեն : Ազնիւ տղան երախտագէտ է իր ծնողաց : Զուրը և ապակին թափանցիկ մարմիններ են : (3)

[1] Ածականները որոշել :

[2] Սոյն ածականներուն պատշաճ գոյականներ գտնել :

[3] Ածականներն որոշել :

Դ Ա Ս Ժ Բ.

Ս Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Մ Ի Ը Ն Ե Ր

Դ Ա Ս Ա Ն Ս Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն — Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ս Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Քստմնելով . — Փուշ , փուշ ըլլալով :

Անջատուած . — Զատուած :

Խնայոտ . — Անխորժ ձայն :

Դիմադրել . — Դէմ դնել :

Զեռ . — Պոչ :

Կ'ընդոստնուր . — Կը ցատկէր :

Սարսափեցայ . — Վախցայ :

Անբերելութեան . — Զերեցան :

Արիւնուռչտ . — Արիւնլուայ :

Մեղանչել . — Մեղք դործել :

Գամիւ . — Ոչխարի շուն :

Հ Ա Մ Ս Ա Ռ Օ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երեք հովիւ եղբայրներ անտառ կ'երթան, կ'որոշեն իրենց հօտը զատ զատ արածել այն պայմանաւ որ վտանգ ունեցած ատեննին «Գայլը՛, Գայլը՛» պրօտան : Յովսէփ պարապ մնալուն կը խաբէ եղբայրները «Գայլը՛, Գայլը՛» պրօտալով, որոնք երկրորդ անգամուն այլ ևս չեն հաւատար Յովսէփին : Գայլը կը յարձակի Յովսէփին հօտին վրայ . կը վնասէ շան և իրեն, և կը յանդիմանուի եղբայրներէն :

Բ Ո Վ Ա Ն Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Պետրոս, Յովհաննէս և Յովսէփ՝ երեք եղբայրներն ալ հովիւ էին : Ատնցմէ ամենէն խելացին էր Յովհաննէսը : Սգբա (1) օր մը անտառի (2) մը մօտ մարդ** մը դացին իրենց հօտը** արածելու* : «Լաւագոյն պիտի ըլլայ, ըսաւ Պետրոս, եթէ զատ զատ տեղեր երթանք» :

«Բայց, ըսաւ Յովհաննէս, գայլը* մեր վրայ յարձակած ատեն՝ մեծ վտանգ (3) պիտի ունենանք» : Յովսէփ պատասխանեց անոնց . «Որո՛ւ որ այդպիսի դէպք մը պատահի, թող նա (4) բարձր ձայնիւ պօռայ» . «Գա՛յլը, Գա՛յլը» . այն ատեն լսողը օգնութեան թող հասնի : Ասիկա ամէնքն ալ ընդունեցին, և գացին զատ զատ արածելու իրենց հօտը : Երբ Յովսէփ խոտաւէտ (5) տեղ մը հասաւ հանգչելու, պարապ մնալովը սաստիկ կը նեղանար, ուստի սրինգը ձեռքը առաւ և անով զբազած ատեն ինքնիրեն ըսաւ . «Հիմա եղբայրներս կը խաբեմ և կը զուարճանամ» : «Գա՛յլը, գա՛յլը» . կը պօռամ ես, անոնք խաբուելով կը վազեն կուգան քովս, և ես կը ծիծաղիմ վրանին . ի՛նչ գեղեցիկ (6) խորհուրդ» . ըսաւ

զայս և պոռաց «Գա՛յլը**, գա՛յլը» : Յովհաննէս⁽⁷⁾ և Պետրոս այս ձայնը լսելուն պէս՝ իրենց շուներուն⁽⁸⁾ հետ մէկտեղ վազեցին Յովսէփին քով, բայց բնաւ գայլ⁽⁹⁾ չտեսան, այլ միայն Յովսէփը⁽¹⁰⁾ որ առանց պատասխանելու կը լսընդարէ : «Ա՛հ, կը խաբե՞ս մեզ, կը խաբե՞ս մեզ, և բնաւ չե՞ս ամչնար և չե՞ս մտածեր թէ կը մեղանչես**», ամօ՛թ քեզ . այսուհետեւ չպիտի հաւատանք քու խօսքերուդ⁽¹¹⁾ :» Հովիւք դարձան շուտով իրենց հօտին⁽¹²⁾ քով : Յովսէփ ստախօս⁽¹³⁾ տղայ մը ճանչցուեցաւ : Մտիկ ըրէք թէ ի՞նչ եղաւ նորա⁽¹⁴⁾ վախճանը : Երբ հովիւները աներեւութացան**, Յովսէփ յանկարծ գաղանի ձայն մը լսեց, հասկցաւ թէ վտանգ մը կայ, սաստիկ վախցաւ, շունը քովը կանչեց, որ անշարժ կենալով, աչքերը դէպի ձախ կողմը տնկելով, ունգունքը բանալով և ձետը սրունքներուն մէջ երերցնելով, մաղերը քսամնելով խուպոտ⁽¹⁶⁾ ձայն մը կը հանէր : Յովսէփ չտարակուսեցաւ այլ ևս թէ գայլ մը կը մօտենար, ուստի բոլոր ուժովը պոռաց . «Գա՛յլը, գա՛յլը» : Ոչ ոք երեւցաւ : Արդարեւ գայլ մը հեռուէն տեսնուեցաւ եւ եկաւ յարձակեցաւ հօտին⁽¹⁷⁾ վրայ . արիւննուշա⁽¹⁸⁾ կռիւ մը սկսան գամփօը և գայլը, հովիւն ալ իր տապարով օգնեց շան . բայց շունն արիւնջուայ** ինկաւ, թէպէտ գայլը փախցուց, և հովիւին լաթերը բզքտեցան : Միւս եղբայրները երեկոյին երբ տեսան իրենց ստախօս* եղ-

բայրը, որ կուլար այս ցաւալի վիճակին մէջ, ըսին . «Արժաւնի ես այդ պատժոյն, թող սուտ յիսուէիր որ մենք քեզ օգնէինք : Ո՛վ որ սուտ կը խօսի, քեզ պէս վերջը կուլայ» :

Հարցմունք.— Ի՞նչ ըսելով բաժնուեցան եղբայրները :— Ի՞նչպէս խաբեց Յովսէփը :— Պետրոս ի՞նչ ըսաւ :— Ինչո՞ւ համար Յովսէփին օգնութեան չեկան :— Շունը ինչո՞ւ անշարժ կեցած էր :— Որո՞նք վիրաւորուեցան :

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Հակակիշի. — Ծածուկ — յայտնի : Յոգնիլ — հանգչիլ : Խեղք — անառակ : Աշխատասէր — ծոյլ : Զգուշաւոր — անզգոյշ :

Դիտողութիւն.— (Հայր մը մեռնելով կանչեց իր որդիքը և խրատ տուաւ անոնց որ միշտ բարիք գործեն) :

Երբ հայր մը մեռնելով կ'ըսենք, կը հասկնանք թէ մեռած էր, ոչ թէ տակաւին պիտի մեռնի . ուստի քանի որ մեռած էր, ի՞նչպէս կարելի էր որ իր որդիքը կանչէր և խրատ խօսէր անոնց : Պէտք է ըսել, հայրը մեռնելու մօտ մտնուց կամ հայրը դեռ չմեռած, և այլն :

Բառարանը նայելով նշանակութիւնը գրեք . — Խորդ, Խորք, Դեւ, Թեւ, Գայու, Գայու, Գարշիլ, Գարշիլ, Յորդել, Հորդել, Հեղուլ, Յեղուլ, Յաշտ, Հաշտ, Բարդ, Փարթ :

Բաղդաստէրի բառեր.— Լեռը և բլրակը : Ծովը ու լիճը : Անմիտն ու խեղացին :

[1—18] Ասոնց մէջ որո՞նք յատուկ, որո՞նք հասարակ են, որո՞նք անարժան են . ի՞նչպէս կը հղովուին, որո՞նք դերանուն են, ի՞նչ հղովով դրուած են :

Ս Ա Թ Ե Ն Ի Կ Ե Ի Պ Ե Տ Ր Ո Ս

Դ Ա Ս Ս Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն - Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Արկղիկ . — Պզտիկ սնտուկ : Խնայողութիւն . — Տնտեսագիտու-
 կափարիչ . — Խարախ : Թիւն :

Շաքարավաճառ : — Շաքար ծա- Հաճոյք . — Զուարճութիւն :
 խող : Կրպակ . — Խանութ :

Հետաքրքրեց . — Ուշադրութիւնը Բարեգործութիւթիւն . — Աղէկ
 արթնցուց : բան մը գործելն :

1. Սաթենիկ⁽¹⁾ և Պետրոս⁽²⁾ մէյմէկ արկղիկ** նուէր
 ընդունեցին իրենց հօրմէն⁽³⁾, որուն վրայ գրուած էր խնա-
 յողութիւն: Կափարիչին⁽⁴⁾ վրայ ծակ մը բացուած էր, որպէս
 զի մանր⁽⁵⁾ դրամները անկէջ նետեն առանց զոյն բանալու :
 Արկղիկին մէջ կամաց կամաց անհաւատալի կերպով դրամ-
 ները⁽⁶⁾ շատցան :

2. Եղբայրը⁽⁷⁾ և քոյրը⁽⁸⁾ երբ ամէն շաբաթ երեկոյ ի-
 բնց դպրոցի բարենիշերը⁽⁹⁾ կը բերէին, մէկ քանի դրամ
 կը ստանային իրենց ծնողքէն: Այն ատեն Սաթենիկ իր դա-
 բանին⁽¹⁰⁾ առջեւ կ'երթար, արկղիկը կը հանէր և իրեն տըր-
 ուած դրամը մէջը կը դնէր: Բայց լաւագոյն պիտի ընէր դը-
 բամը ծակէն** ներս նետելով քան թէ՛ բանալով կափարիչը
 և համբերով դրամը. անիկա այսպէս ընելով հաճոյք մը կ'ի-
 մանար:

3. Պետրոս շատակեր⁽¹¹⁾ էր, ամէն շաբթու երբ իրեն
 նուիրուած ստակը ընդունէր ուղղակի շաքարավաճառին**

կրպակը կը վազէր: Անուշեղէնները⁽¹²⁾ թէպէտև լաւ⁽¹³⁾ բա-
 ներ են, բայց անոնց տուած հաճոյքը երկարատեւ⁽¹⁴⁾ չէ :
 Այսպէս տարի** մը անցաւ. Սաթենիկ իր դրամը միշտ կը
 պահէր. Պետրոս իր դրամովը միշտ անուշեղէններ կ'ուտէր:
 Օր մը Սաթենիկ գրավաճառի** մը խանութին* առջև պատ-
 կերազարդ⁽¹⁵⁾ գիրք մը տեսաւ, որ շատ հետաքրքրեց զին-
 քը, ուստի իր մօր հաւանութիւնը առաւ, իննայոցական արկ-
 ղիկը պարպեց, ուրախութեամբ դնաց անձամբ գնել նոյն
 գիրքը: Գիրքերը աւելի երկարատեւ⁽¹⁶⁾ հաճոյք կուտան
 քան թէ անուշեղէնները:

4. Սաթենիկ նոյն գիրքը գնելէն վերջը իր գրպանին⁽¹⁷⁾
 մէջ ունեցաւ տակաւին քիչ մը ստակ : Նա⁽¹⁸⁾ պատահեցաւ
 աղքատ⁽¹⁹⁾ կնոջ մը, որ երկու փոքրիկ տղաքներ ունէր: Այդ-
 կինը իր դրացուհին* էր, պարկեշտ⁽²⁰⁾ գործաւորի մը կնոջ,
 որուն այրը հիւանդացած⁽²¹⁾ էր: Սաթենիկ ըսաւ կնոջ քա-
 ղաքափարութեամբ մը. «Տիկին, կ'ուզէ՞ք առնուլ այս գրա-
 մը, ձեր փոքրիկ տղայոց⁽²²⁾ բան մը կը դնէք**»: Կինը շատ
 ուրախացաւ և շնորհակալութեամբ Սաթենիկին նուէրն* ա-
 ռաւ: Սաթենիկ երբ տուն գարձաւ շատ գոհ էր իր սիրուն
 գիրքովը և այն բարեգործութեամբը, որով մխիթարած էր
 թշուառ⁽²³⁾ կին մը, Ոհաւաստիկ հաճոյք մ'ալ, որ անուշեղէնէ
 մը աւելի լաւագոյն է:

5. Պետրոս ալ ուզեց իր քրոջ նման գիրք մը առնել.
 ուստի գնաց արկղիկը բացաւ, զոր մոռնալով գարանի մը մէջ
 դրած էր: Արկղը բոլորովին բաց և փռչիւնելով⁽²⁴⁾ լեցուն էր,
 հոն փոխանակ դրամ՝ գտնելու ի՞նչ գտնայ, տղեղ⁽²⁵⁾ մա-

[1—25] Որո՞նք դոյաւան, որո՞նք ամական, որո՞նք դերանուն
 են, ի՞նչ է իրենց հօլովն և թիւը. այդ ամականներն ո՞ր դոյակա-
 նաց որպիսութիւնը կը ցուցունեն. գերանուններն որո՞նց տեղ դըր-
 ուած են:

մուկ մը, որ խաղաղութեամբ իր ստույնը* դրած էր այն արկղիկին մէջ, ուր դինքը ոչ ոք կրնար նեղել: Այն ատեն Պետրոս շատ ամօթահար** եղաւ և սկսաւ շատակերութեան** մտրութիւնը կամայ կամայ վերցնել, և իր դրամը լաւագոյն կերպով դորձածել:

Հարցմունք. — Տղայք ի՞նչ ընդունած էին իրենց հօրմէն: — Սթեֆենիկ և Պետրոս ի՞նչ կ'ընէին իրենց դրամները: — Սթեֆենիկ ինչո՞ւ համար ուրախ տուն դարձած էր: — Պետրոս ինչո՞ւ համար տխրեցաւ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Բառարանը նայելով նշանակոյթները գրել. — Հարկ, Յարկ. Կիւ, Գիւ. Յոյլ, Հոյլ. Բուք, Փուք. Հուսամ, Յուսամ. Համր, Յամր. Գժիւ, Գղիւ. Փարա, Բարա:

Քերականական վարժք. — Կանոն. — Բայ կ'ըսուին այն բառերը, որ ընել, ըլլալ և ըլլուիլ կը ցուցունեն, զոր օրինակ. կատուն կը մլտէ, շունը կը հաչէ, մարդը կը խօսի, սոխակը կ'երգէ, եղբայրս եկեղեցի կ'երթայ, ապերախտը կը մոռնայ իր բարերարը:

Հրահանգ. — Երուանդ և Կարապետ դպրոց երթալ. — Այժն և մաքին խոտը նարակել. — Ձին և եղը մեր բեռները կրել. — Ես և եղբայրս դքեզ փնտնել: (1)

Դիտողութիւն. — (Քամին նաւը նետեց լեռան մը դազաթին վրայ): Սխալ է. ծովուն մէջ լեռ չըլլար, ժայռեր, կղզիներ կ'ըլլան: Պէտք է ըսել ժայռի մը վրայ:

[1] Տարբեր գրով նշանակուած բառերը ըստ իմաստին յարմարցնելով գրել:

Դ Ա Ս Ժ Դ.

Ա Ն Շ Ն Ա Ջ Ա Ն Դ Ո Ւ Յ Ի Ի Ն

Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն - Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Անձրեւանոց. — Անձրեւի դէմ կ'սքանչանան. — Կը դարմապատապարուելու գործիք: նան: Թաթախուած. — Թաթխուած: Ծփոթիլ. — Վարանիլ:

1. Հրանդ (1) դպրոց (2) երթալու ժամանակ ըսաւ. «Մայրիկ, անձրեւ պիտի գայ, հայրիկիս անձրեւանոցը* առնե՛մ. — Ո՛չ, ըսաւ մայրը, դպրոցը** մօտիկ է, շուտ վաղէ, անձրեւը** սխտիչն առաջ դուն կը հասնիս, չեմ ուզեր որ հայրիկիդ անձրեւանոցը առնես»: Սակայն Հրանդ մեկնելու ատեն՝ հայրիկին գեղեցիկ (3) անձրեւանոցը առաւ ինքնիրեն ըսելով. «Է՛հ, ո՞վ պիտի գիտնայ թէ ես առած եմ անձրեւանոցը»: Երբ փողոց (4) ելաւ, բացաւ զայն և փոխանակ շիտակ դպրոց երթալու երկայն (5) ճամբայներէ անցնելով կը պտտէր, հպարտութեամբ (6) կը բռնէր իր անձրեւանոցը և կը մտածէր թէ ինք մեծ (7) մարդ մըն է, և թէ իր (8) ընկերները իր վրայ կ'սքանչանան:

2. Յանկարծ սաստիկ⁽⁹⁾ հով մը ելաւ. փոքրիկ Հրանդ մէջքին վրայ դէպ առաջ ծռեցաւ և երկու ձեռքով անձրեւանոցը** ուժգին կը բռնէր բոլոր ուժովը՝ հովին** դէմ դնելու համար: Հրանդ⁽¹⁰⁾ կ'սկսէր շիտթիլ և կ'ըսէր ինքնիրեն. «Կարծեմ թէ անիրաւ եմ»: Հովի երկրորդ հարուած մ'ալ եկաւ, որ առջինէն⁽¹¹⁾ աւելի զօրաւոր էր, անձրեւանոցը կոտրեցաւ և հակառակ կողմը դարձաւ: Հրանդ բազուկները⁽¹²⁾ վեր վերցուցած ուժգին կը բռնէր կոթէն, գրքերը ձեռքէն տղմին⁽¹³⁾ մէջ կ'իյնային և ընկերները, որոց առջեւ կը հպարտանար, կը ծաղրէին** զինքը: Հովը աւելի կը սաստկանար, Հրանդ այլ եւս չէր կրնար դէմ դնել, անձրեւանոցին կոթը ձեռքէն կը սահի և հովը զայն հեռուն կը թռցնէ, Հրանդ ետեւէն կը վազէ տիղմերու մէջ⁽¹⁴⁾ կոխտելով, վազած աւտեն գլխարկը գլխէն կը թռչի, բայց ան միշտ կը վազէ բսելով. «Մհ, մէյ մը զայն բռնէի, ճշմարիտ, կ'ըսեմ, անիրաւ եմ»:

3. Վերջապէս զայն կը բռնէ, բայց ի՞նչ վիճակի մէջ՝ Երեկոյին տուն** երթալու է, գեղեցիկ անձրեւանոցը կոտորտած և տիղմերու մէջ թաթխուած դարձնելու է իր հօրը: Հայրը զայն տեսնելով կը բարկանայ և կ'ըսէ. «Այդ ի՞նչ ըրեր ես»: Հրանդ սաստիկ ամօթահար** գլուխը վար կը ծռէ և կը պատասխանէ. «Ո՛հ, հայրիկ, ո՛հ, ալ չպիտի ընեմ»: Բայց Հրանդ պատժուեցաւ** խստիւ իր հօրմէն:

[1—14] Որո՞նք ամական, որո՞նք գոյական են. որո՞նք որպիսութիւն կը ցուցունեն, որո՞նք գերանուն են, ի՞նչ թիւ, և ի՞նչ հոլով են:

Հարցմունք. — Հրանդ ո՞ւր կերթար. — Անձրեւանոցը ի՞նչ եղաւ. — Հրանդ ի՞նչ կ'ըսէր վազած աւտեն. — Հայրը ի՞նչ ըրաւ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Քերականական վարժ. — Տղան կը խաղայ. աշակերտը կը կարգայ. օձը կը սողայ. տէրը կը հրամայէ. մրջիւնը կ'աշխատի. հաւերը հաւկիթ կ'ածեն. արեւը կը տաքցնէ. հովը կը փչէ. փայտը կ'այրի⁽¹⁾:

Ուղղելիք. — Լուցգի, գատու, գանակ, ցանակ, կաձին, գաղամար, դետրակ, զեղան, կարուէ:

Դիսողութիւնք. — (Հայրը իր որդին մահուանէ ազատուած տեսնելով առաւ իր բազկաց մէջ և բազկասարած աղօթելով գոհութիւն տուաւ Աստուծոյ):

Սխալ է այս. զի եթէ գրկած կամ իր բազկաց մէջ առած էր հայրը իր որդին, չէր կրնար բազկասարած աղօթել, որովհետեւ որդին այն ժամանակ կ'իյնար իր բազկէն: Պէտք է ըսել. Աչքերը երկիւնք բարձրացուցած գոհութիւն կուտար Աստուծոյ:

Մարդ որչափ ստացուածք ունենայ, աւելին կը ցանկայ ստանալ: — Լաւագունին փափաքը լաւն ալ մենէ կը խլէ: — Երբ գայլին վրայ խօսուի, պոչը կ'երեւնայ. «Կ'ըսուի, երբ մարդ վրայ հասնի այն վայրկեանին, որ ատեն իր վրայ կը խօսուի»: — Յուդայի համբոյրը. (Կեղծաւորի մը համբոյրը, որ կը շողոգորդէ աւելի դիւրաւ խարելու համար):

[1] Որո՞նք են գոյականները. որո՞նք են բայերն:

Դ Ա Ս Ժ Ե .

Հ Ո Վ Ա Ն Ո Ց

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Անարիի . — Արեւ չունեցող :	Երկնածորան . — Երկինքէն վազող :
Տարօրինակ . — Օրինակը չը տեսնուած :	Շուտ . — Արագ , շուտով :
Բարկացոտ . — Խիստ բարկացած :	Ոգեւորին . — Ուժովնան :
Հեղու . — Կը թափէ :	Խոժողադէմ . — Դէմքը ծռած :
Եթեր . — Օդ :	Անատուեր . — Շուք չունեցող :
Զերդ . — Նման :	Վայրասպար . — Պարասպ տեղ :
Կորչի . — Կը կորսուի :	Խինդ . — Խնդուժիւն :
Անթաց . — Չոր , չթրջած :	Անդանդաղ . — Առանց դանդաղ գելու :

1. «Մա'յրիկ, մա'յրիկ, ըսաւ Շուշան,
Տե'ս, երկինքէն (1) անարիի
Կաթիլ կաթիլ գետնին վըրան
Մաքուր մի ջուր կը թափի.
Տե'ս, տե'ս, ի՞նչ տարօրինակ,
Ի՞նչ ջուր (2) անվերջանալի.
Մեր դիմացի երկայն (3) ճամբան*
Շուտով մ'եղաւ ցեխով (4) լի:»

2. Հըրեշտակներն** արդեօք վերէն (5)
Կը թափեն զայն դէզ առ դէզ
Որպէս զի շոյտ մ'ոգեւորեն
Դըրախտային (6) մի պարտէզ.
Մի՛ գուցէ մանկանց չարեաց դէմ
Երկնային պատիժ մ'ըլլայ,
Կամ բարկացայտ, խոժողադէմ
Աստուած պապան խկ որ լա՛յ . . .»

3. «Ո՛չ, որդեակ իմ, դու չես գիտեր,
Ըսաւ մայրիկն իւր բարի,
Թէ ի՞նչ են այն ջուրերն, որ Տէր
Հեղու յօգուտ աշխարհի:
Ծովեր (7), լիճեր, գետեր ամէն
Արեւուն տակ անըստուեր՝
Երբոր տաքնան՝ շոգի կազմեն
Եւ առաքեն զայն ի վեր:
Այն թուխ** ամպերն, որք եթերին
Մէջ թաւալին* անդադար՝

Շողոպոյ* կոյտեր են խաւարին,
Անգոյն, անգօր, անզարգար (8):
Այլ պաղելով բարձանց վերեւ
Ամպը**, ջուր կ'ըլլան վերըստին
Եւ զերդ կարկուտ, ձիւն կամ անձրև
Կը թօթափին ի գետին . . . »

4. Մա'յրրկ, ուրեմն, յարեց Շուշան,
Այսօր տունն եմ, այնպէս չէ . . .
Քանզի եթ' երթամ վարժարան,
Այս ջուր զիս պիտի թրջէ . . . »
— «Ո՛չ, վարժարան եթէ չ'երթաս՝
Այն ատեն ալ վայրապար
Պիտի թրջի՛ր, կորչի քու դաս
Ի խաղ, ի խինդ և ի պար:
Ես քեզ կուտամ մի հովանոց**,
Գլխուդ վրայ կը բանաս,
Եւ կը հաննիս մինչև դպրոց**.
Անթաց, անհոգ, անվրնաս »

5. Քառորդ մ'յետոյ փոքրիկ (9) Շուշան
Զեռքն համբուրեց մայրիկին (10),
Եւ անգանդաղ՝ երգ ի բերան
Ճամբայ ելաւ խնդագին .
Տեղայր** անձրև** երկնածորան (11),
Այլ նա կրէր յողթական՝
Մի մետաքսեայ (12) շարժուն վրան,
Մի հովանոց պատուական :

Ա.Ղ.ԵՒՍՏԱՆԳԻ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Հարցմունք.— Ի՞նչ կը թափէր երկնքէն. — Ի՞նչպէս կը
կազմուի անձրևը.— Տղան ի՞նչպէս դպրոց գնաց :

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Դիտողարիւն.— 1. (Գիւղացին լեռան դա-
գաթէն տեսաւ իր խրճիթը, որ բոլորովին ձիւնով ծածկուե-
լով անհետ եղած էր անոր մէջ) — Սխալ է այս. զի եթէ
ձիւնով ծածկուած և անհետ եղած էր խրճիթը, գիւղացին
չէր կրնար տեսնել զայն : Պէտք է ըսել գիւղացին չտեսաւ
իր խրճիթը, զի բոլորովին . . . եւ այլն :

2. (Երբ Քրիստոս ծնաւ, Աստուած հրամայեց Նոյ Նա-
հապետին, որպէս զի տապան մը շինէ ջրհեղեղէն ազատե-
լու համար) :

Նոյ Նահապետ ժամանակակից չէր Քրիստոսի, ոչ ալ
Քրիստոսի ժամանակ ջրհեղեղ տեղի ունեցած էր. այլ Քր-
իստոսի ծննդեանէն դարեր յառաջ. ուստի սխալ է այս
խօսքը : Պէտք է ըսել. Քրիստոսի ծննդեանէն դարեր յառաջ
Աստուած հրամայեց . . . եւ այլն :

Նմանաձայն—սարսևիջի. — Գօշ (քարձ, քօշ). քօշ
(այծ). խեչ (խաղողին չեչը). խեչ (խեչակ, քէսէք). թաղ-
հար (կանանց գլխարկ). թաղար (ծաղկաման, սախի) :

Քերականական վարժի. — Զին կրնայ . . . — Յովսէփ
կ'ուզէ . . . — Խաղամողը չյաղենար . . . — Հացագործը զի-
տէ . . . — Միշտ պէտք է . . . — Այս տղան շատ կը սիրէ . . .
— Մոյլ աչակերտը չկրնար . . . (13) :

[1-12] Որո՞նք են ածականները, գոյականները, ի՞նչ թիւ,
ի՞նչ հոլով են :

[13] Կէտերուն տեղ յարմար բառեր գնել :

Գ Ա Ս Ժ Ե .

Մ Ա Յ Ր Ը

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

- Փգուէր . — Կը սիրէր :
- Արբենալ . — Գինովնալ :
- Քաղցրիկ . — Սնուշիկ :
- Գործաւոր . — Աշխատող :
- Տօնախմբութիւն . — Տարեդարձ :
- Խնամէր . — Հոգ կը տանէր :

1. Փոքրիկ Գրիգոր⁽¹⁾ այլ եւս ոտքի⁽²⁾ ելեր էր, մայրիկը թեւէն** կը բռնէր և կամաց կամաց կը պտըտցնէր : Երբ լալու ըլլար, անմիջապէս քովը կը վագէր և գիրկը* առնելով կը գգուէր և իրեն հասկնալի լեզուաւ կը խօսէր հետը : Եթէ յոգնելու ըլլար Գրիգոր, օրօրոյն** կը դնէր՝ կ'օրօրէր երգելով քաղցրիկ⁽³⁾ ձայնով մինչեւ որ քնացնէր :

2. Օր մը փոքրիկ⁽⁴⁾ տղան հիւանդացաւ . իր մայրը անոր անկողնոյն քով նստելով կը հսկէր գիշեր ցերեկ և կը խնամէր՝ զինքը . սենեակին մէջ լաւ պատրաստուած կրակ շինած էր հողէ կրակարանի մը մէջ, ուր կը պատրաստէր անոր⁽⁵⁾ գեղերը որ իրեն առողջութիւն պիտի տային : Գրիգոր անոյշ անոյշ քնացաւ, և քիչ մը արթննալէն յետոյ զգաց որ իր անկողնին վրայ մայրիկին ձեռքը դրուած էր :

3. Երբ Գրիգոր բաւական ժամանակ կը քնանար, մայրիկը կը գիշերէր** միայնակ, կը յոգնեցնէր իր աչքերը, ճրագին լուռով անոր լաթերը** կը կարկտէր : Տղան կը հանգչէր . իսկ մայրը ամէն նեղութիւն կը կրէր՝ թեպէս աղքատ՝ իր մանկիկին** մաքուր զգեստներ հագցնելու համար : Հիմա մայրիկը ծերացած է, և Գրիգոր կարիճ գործաւոր մը եղած . հիմա ան է որ կ'աշխատի . իսկ մայրը իր թիկնաթուին վրայ նստած գուլպայ** կը հիւսէ : «Մայրիկ, ըստ Գրիգոր օր մը, մի յոգնիր, դուն բաւական աշխատած ես արդէն ինձ համար . հիմա կարգը իմս է» :

4. Կիրակի օր մը Գրիգոր իր նոր լաթերը հագաւ . «Մայրիկ, ըստ, օդը գեղեցիկ է այսօր, եկու պտըտինք» : Գրիգոր փոխանակ իր ընկերաց հետ գինեատուն** երթալու, մօրը կ'առաջնորդէր որպէս զի մաքուր օդ ծծէ, կամաց կը քալէ, որպէս զի չի յոգնեցնէ մայրը : Եւ մայրը շատ⁽⁶⁾ ուրախ էր այս բարի տղան հետը առած պտըտելուն համար :

5. Քանի մը տարիէն Գրիգոր իր գրացիին աղջկանը* հետ ամուսնացաւ**, հիմա տուն տեղ ունի, մայրը շատ ծերացած է, բայց միշտ կը յարգուի իր տղայէն⁽⁷⁾ և հարսէն :

Օր մը, իր մօրը անուան տօնախմբութեան օրը իր թուը** իրեն բերաւ որ անոր (8) ծաղիկ** կը բերէր և կ'ըսէր. «Մեծ մայր, կը շնորհաւորեմ քու տօնախմբութիւնդ»։ Գրիգոր շատ ուրախ էր՝ իւր ծերունի (9) մայրը մեծ երջանկութեան մէջ տեսնելով։

Հարցմունք. — Մայրը ի՞նչպէս կը քալեցնէր և կը քնացնէր իր տղան. — Անոր հիւանդութեան ատեն ի՞նչ կ'ընէր. — Տղան երբ կ'աշխատէր, մայրը ի՞նչ կ'ընէր. — Մայրը որո՞ւն հետ պտոյտի կ'երթար. — Մօրը տօնախմբութեան օրը որո՞նք սյցելութեան եկան։

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Դիտողութիւն. — (Տան մը մէջ՝ ուր բացի ծերունի կնոջմէ մը ոչ որ կար, նրազ մը կը վառէր. ծերունին հիւանդ պառկած էր և չէր կրնար տեղէն իսկ շարժիլ. դրացիները եկան, դուռը զարկին ու ներս մտան։

Քանի որ կինն հիւանդ էր և տանը մէջ ուրիշ մարդ չկար, ո՞վ բացաւ դուռը և ո՞վ վառեց ճրագը։ Սխալ է այս. պէտք է ըսել, սենեկին մէջ լոյս չկար, դուռը բանալ տուն, ներս մտան։

Քերականական վարժք. — (Կարգադրել) Գործերս . . . որպէս զի հանգստանամ։ (Կորսնցնել) Մինաս իր ժամացոյցը . . . անցեալ օր։ (Ընտրել) Պարկեշտ և կրթեալ մարդիկը քեզ բարեկամ . . . : (Իողամ) Երբ այն ստակալի հիւանդութիւնը միաքս դայ . . . : (Գտնուիլ) Այն ժամանակ կատարեալ տղիտութեան մէջ . . . :

[1-9] Որո՞նք անտախան, գոյական, դերանուն են. ի՞նչ թիւ և ի՞նչ հոլով ունին։

Դ Ա Ս Ժ Զ.

ՔՈՒ ԸՆԿԵՐԴ ՍԻՐԷ ՔՈՒ ԱՆՁԻԴ ՊԷՍ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

Խարխուլ. — Փլվլած, հին։	Արծազանդ. — Չայինն անդրա-
Խուրձ. — Փայտի, ցորենի տէմէթ։	դառնալը։
Տրեխ. — Չարըխ։	Յապաղման վրայ. — Ուշանալուն
Կիսամեռ. — Կէս մեռած։	վրայ։
Կը սառէին. — Սառ կը դառ-	Ջահ ի ձեռին. — Չեռքերնին ճը-
նային։	րագ բռնած։
Փարեցան. — Պլուեցան։	Չգատառացիքն. — Խելքը գլուխը
Անդգայ. — Ինքզինքնին կորսնց-	բերին։
ցուցած։	Շնչառութիւն. — Շունչ առնելը։
Խօսիւ. — Չոր փայտի մանր	Բալխիր. — Սառի վրայ կառք ա-
կտոր։	ռանց անխի։

Հ Ա Մ Ա Ռ Օ Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Երեք եզրայ մեր ձմեռը անտառ դացին փայտ կտրելու. բայց երեկոյն չկարողացան վերադառնալ, զի երեքն ալ ձամբան ձիւներուն տակ թաղուած էին։ Երեք եզրայրներ իրարու օգնեցին. ամենքն ալ անվնաս մնացին և փրկուեցան վտանգէն։

Բ Ո Վ Ս Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. Չմեռուան** սաստիկ (1) ցուրտ օր մը՝ կատարինէ և Գարրիէլ (2), որ շատ աղքատ էին, իրենց խարխուլ (3) տան մէջ նստած կը մտածէին թէ՛ ի՞նչպէս փայտ ճարեն, որպէս զի ցուրտէն չմեռնին։ Իրենց տղաքը, որ դեռ պղտիկ էին, կրակ** չունենալուն համար իրենց շնչով կը տաքցը-

նէին զիրար⁽⁴⁾։ Միքայէլ, անդրանիկը՝ տաան տարեկան էր, Գրիգոր, կրտսերը՝ ութ տարեկան և Ռափայէլ կրտսերագոյնը՝ վեց ասրեկան։ Տակաւ առ տակաւ ցուրտը, կը սաստկանար և առանց կրակի կարելի չպիտի ըլլար մնալ։ Փոքրիկ մանուկներն իրենց ծնողաց վրայ խորհեցան և ուզեցին զանոնք փրկել. ուստի ըսին. «Եկէ՛ք, երթանք անտառ, չոր խուռներ** ժողվենք, խուրձ կապենք և տուն բերենք»։ Անմիջապէս ճամբայ ելան և անտառին մէջ մտնելով սկսան չոր փայտեր⁽⁵⁾ ժողվել։ Հոն իրենցմէ զատ ուրիշ մէկը չկար, խորին լռութիւն** մը կը տիրէր անտառին մէջ, սակայն բնաւ չէին վախնար քաջասիրտ⁽⁶⁾ մանուկները։ Երբ երեկոյ եղաւ, խուրձերնին** շարկած ճամբայ ելան. բայց ճամբան դժուարաքայլ էր, ձիւնը բարձրացած էր ամէն տեղ և հարկ կ'ըլլար անոնց վրայէն անցնիլ մեծ տառապանք**։ Չիւնը կը փակէր իրենց տրեխներուն և զանոնք⁽⁷⁾ կը ծանրաբեռնէր*։

2. Խեղճ⁽⁸⁾ մանուկներն այլ ևս քալելու անկարող յոգնած* ձիւներու մէջ կ'իյնան։ Ռափայէլ⁽⁹⁾ գրեթէ շնչասպառ ու կիսամեռ՝ Միքայէլի գիրկը ինկած էր. ի՞նչ ընէին խեղճ տղաքը. մինակուկ էին ընդարձակ անտառին մէջ և ո՛չ տեղէ մը օգնութեան յոյս ունէին, բայց միայն Աստուծո՛ւմէ։ Իրենց բոլոր ուժովը կը պօռային. «Օգնութիւն, օգնութիւն.» բայց երբ ոչ ոք կը լսէր, ոչ ոք կ'երեւէր, կը սկսէին լալ։ Հողմն այնչափ սաստիկ ցուրտ կը փչէր անոնց երեսին որ իրենց արտասուքը կը սառէին։ Փրկութեան յոյսն իրենց մէջն էր. իրարու փարեցան որպէս զի զիրար տաքցընեն. բայց Ռափայէլ խիստ պաղած և զրեթէ անզգայ

ինկած էր։ Միքայէլ չդիմացաւ Ռափայէլի վիճակին վրայ և լաւ սեպեց մերկ մնալ քան թողուլ որ կրտսերագոյն եղբայրը մեռնի. ուստի հանդերձներն հանեց, անոնցմով⁽¹⁰⁾ ծածկեց զնա և ինքն ալ անոր մարմնոյն⁽¹¹⁾ վրայ հակած՝ տաքցուց շնչովը. իսկ անդին ծնողքը կասկածելով իրենց որդւոց դարձին յապաղման վրայ, երբեմն երբեմն դրան սեմը կ'ենէին. և երբ մէկը չէին տեսներ՝ կը գոչէին. «Ռափայէլ, Գրիգորէ, Միքայէլ.» բայց ոչ ոք կը պատասխանէր, միայն իրենց ձայնին արձագանգն։ Ծնողքն և գիւղացիք ջահ ի ձեռին ճամբայ ելան վնասելու զանոնք⁽¹²⁾ և գտան ճամբուն վրայ, ձիւներուն մէջ, միմեանց փարած։ Այս միջոցին հարուստ մը կ'անցնէր բալխիրով, գիւղացւոց աղաչանօր բալխիրին մէջ դրին, ծածկեցին խեղճ մանուկներն և տուն տանելով զգաստացուցին և ուրախացուցին ծնողքը, մահուանէ փրկելով զաւակնին։

Հարցմունք. — Ինչո՞ւ համար անտառ գացին տղաքը։ — Ինչո՞ւ համար երեկոյին տուն չի գարձան։ — Ո՞ւրկէ օգնութեան յոյս ունէին։ — Ի՞նչպէս տաքցան։ — Ո՞վ փրկեց զանոնք։ — Գիւղացիք ի՞նչպէս գտան տղաքը։ — Ի՞նչ ըսել է արձագանգ։

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Հակասիջֆ. — Անդգայ — զգայուն։ Անչունչ — չնչաւոր։ Կենդանի — մեռեալ։ Ամօթխած — անածօթ։ Բարեպաշտ — ամբարիշտ։

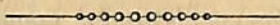
[1-12] Որո՞նք են յատուկ և հասարակ անունները, որո՞նք են դերանունները. ի՞նչ թիւ և ի՞նչ հոլով են, որո՞նք են ածականները։

Նոյնանիշ-այրաստի. — Կան բառեր ալ որ նմանա-
ձայն տարբեր գրերով կը գրուին, այլ նոյն նշանակութիւնը
ունին. ինչպէս. — Ոլոր, որդ, (սրունքի ոսկոր. — Թոր. թող.
— Փափագ, փափագ. — Դարնի, դափնի. — Թրմուզ,
թրմուս, (մրսր բակլասը). — Սպայ, սպահ, (ազատ
զինուոր). Մրգուզ, մրքուզ, (անպիտան):

Քերականական վարժի. — Վիմագիրը... — Մշակը...
— Դերձակը... — Դահիճը... — Դասատուն... — Ա-
տամնագործը... — Պատկերհանը... — Հիւանը... —
Պայտարը... — Ոստայնանկը... — Սափրիչը... — Եր-
կաթագործը... : (1)

Դիտողութիւն. — (Եզները կառփին լծելով յառաջ վա-
րեց) : Այս սխալ է. որովհետեւ եզները սայլին կը լծուին,
ոչ թէ կառքին, ձիերը կը լծուին կառքին. ուստի պէտք է
ըսել. Եզները սայլին լծելով յառաջ վարեց :

[1] Կէտերուն տեղ յարմար բառեր դիր, ինչպէս. վիմագիրը
կը գրէ, մշակը կը վարէ... եւայլն :

Դ Ա Ս Ժ Է .

Ձ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

ԴԱՍԱ.ԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Անհաւատ. — Հաւատք չու. կից. — Ոտքի հարուած :
նեցող : Իմաստակ. — Խելացի ձեւա-
Ձգալ. — Իմանալ : ցընող :

Ի Հ Բ Ս Ե Ք

Գաղղիոյ մէջ անհաւատ (1) մարդ մը, որ մը քահանայի
մը կը գիմէ և կ'ըսէ .

— Հրաշքի չեմ հաւատար, այսու ամենայնիւ անոր ի՞նչ
ըլլայը կուզեմ հասկնալ :

— Շատ աղէկ, կը պատասխանէ քահանան և փառա-
ւոր (2) կից մը կը զարնէ անոր (3) կռնակին (4) :

— Զգացի՞ր թէ ի՞նչ ըրի, կը հարցնէ անոր :

— Ո՛հ, ի՞նչպէս չզգամ այսպիսի սոսկալի հարուած մը :
Ուրեմն, զաւակս, գիտցիր որ եթէ այս հարուածին
տուած ցաւը չզգայիր, հրաշք պիտի ըլլար :

Ձ Ո Ւ Թ Մ Ա Հ Ա Յ Ո Ւ Մ Ե Ղ Ք Ե Ր

Գիւղացի քահանայ մը, որ մը Եպիսկոպոսարան երթա-
լով կը փափաքի Սրբաղան հօրը ներկայանալ : Եպիսկոպոսը
զայն ներս կանչել տալով .

— Ի՞նչ կուզես, կը հարցունէ :

Առանց անոր (5) պատասխանին սողասերու կը յաւերու .

— Ի՞նչ գէմքէդ (6) յայտնի կ'երեւնայ թէ դուն բոլորովին
տգէտ մարդ մ'ես, և կրօնի (7) նախնական գիտելիքներուն
անգամ անտեղեակ. ըսէ՛ տեսնեմ. քանի՞ են մահացու մեղ-
քերը :

— Ութ հատ են, Սրբաղան հայր, կը պատասխանէ

[1—7] Որո՞նք են գոյական, ածական, դերանուն. ի՞նչ թիւ
և ի՞նչ հոլով են :

քահանան . և կը համրէ միայն եօթը մահացու մեղքերը ⁽¹⁾ :
Հապա ութերորդը սրն է :

— Ութերորդն ալ, Սրբազան հայր, Եպիսկոպոսայ՝
խեղճ քահանայներուն նկատմամբ ցոյց տուած արհամարհանքն է :

Հարցմունք. — Քահանան ի՞նչ պատասխանեց անհաւատին : — Քահանան ի՞նչ պատասխանեց Սրբազանին :

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Բերականխակ վարժք. — Կանոն. —
Արմատ կը կոչուին այն բառերը, որոց ոչ սկիզբն և ոչ վերջը
գիր կամ վանկ մը աւելցուած է :

Ածանց կ'ըսուին այն բառերը, որոց սկիզբը կամ վերջը
գիր կամ նոր վանկ մը աւելցուած է :

ԱՐՄԱՏ. — Մատ, սկի, քար, ծով, թուղթ, ծաղիկ,
խուլ, հաճար, որբ :

ԱԾԱՆԳ. — Նախադաս մասնիկով. Անմիտ, դժոհ, սգէտ,
ապուշ, սժգոյն :

Յետադաս մասնիկով. Ծովային, քաղաքական, մասնաւոր,
ծաղկաւեր, հողեղէն, տաննամեայ, հանճարեղ, աւազուտ,
խողենի, ցողուն, նախանձոտ, որսորդ, որբանոց,
դպրոց, ծառասան, գործարան, նաւակ, հայրիկ ⁽²⁾ :

Նոյնանիշ-աչափաւոր. — Դատ, թատ (թառելու ճիւղ) :
Բէճ, Բէջ (քամակ, կոճակ) : Բճիճ, Բջիջ (փեթակի խողոյ) :
Բանագակ, Բամագակ : Գժատ, Կճատ (չամա մոմ) :

[1] Ուսուցիչը եօթը մահացու մեղքերը յիշեցնէ :

[2] Մասնիկները արմատներէն զատուել :

Դ Ա Ս Ժ Ը .

Ծ Ո Յ Լ Օ Ն Ն Ի Կ

Դ Ա Ս Ս . Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն — Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ս Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Չանձրանալ . — Չգուլլ :	Յօրանջլէլ . — Երեւոյնալ :
Չուարճանալ . — Խաղալ :	Չուարթութեամբ . — Ուրախու-
Չգտել . — Երկարել , տարածել :	Թեամբ :

1. Գէորգ իր դասերը* կը պատրաստէր. մարդ* աւելի
աղէկ կ'աշխատի զով օգին** իր բաց պատուհանին ⁽¹⁾ առ-
ջեւ, ուրկէ լոյս և մարուր օդ կը մտնէ : Գէորգ կ'աշխատի
զուարթօրէն և ապա կ'երթայ իր բարեկամներուն հետ կը
զբօնու** , Գէորգ կը վազէ և կը խաղայ, իր ընկերաց հետ
թուուցիկ կը թուցունէ** , և բոլորովին ուրախ սրտով կը

զուարճանայ, վասն զի իր դասերը սերտած և գրերը պատ-
րաստած էր: Ճաշէն վերջը հայրը, մայրը և քոյրերը իրեն
սենեակին մէջ ժողովուեցան և սկսան խօսակցել: Երբ մայրը
գուլպայ կը հլուսէր և փոքրիկ քոյրը կամաց կամաց կը քնա-
նար մայրիկին թիկնաթուփն վրայ կը թնեցրով՝ հայրիկը կը
խօսէր Գէորգի հետ, և անոր գեղեցիկ պատմութիւններ կը
պատմէր:

2. Հետեւեալ օրը Գէորգ զուարթութեամբ դպրոց գը-
նաց և երբէք չվախցաւ դասատուին հարցումներէն⁽²⁾, վասն
զի լաւ գիտէր իր դասերը: Տախտակին առջեւ կ'եղնէր և
լաւ պատասխաններ կուտար և կը վարձատրուէր: Իսկ Օն-
նիկ իր սենեակին⁽³⁾ մէջ չէր ուզեր աշխատիլ, և կ'ըսէր. «Կը
ձանձրանամ աշխատութենէ⁽⁴⁾. դասերս ետքը կը պատրաս-
տեմ.» յետոյ շնիկը քովը կը կանչէր անոր հետ խաղալու
համար, սենեակին⁽⁵⁾ մէջ վեր վար կը պտըտէր, և այսպէս
ժամանակը պարսպ կ'անցունէր փոխանակ աշխատելու՝ և
սակայն պարսպ կենալէն ալ կը ձանձրանար:

3. Կէս օրէն ետքը կը սկսի խաղալիկներով** զբօսնուլ.
իր շնիկը ալ չզուարճացնէր զինքը, քիչ մը ետքը խաղալիկ-
ներէն ալ կը ձանձրանայ, կը յօրանջէ, թեւերը կը ձգտէ և
յանկարծ կը մտածէ թէ դասերը չէ պատրաստած, բայց
աշխատելու ալ կարողութիւն չունի: Ճաշէն ետքը հայրը կը
հարցնէ անոր. «Իտտերդ պատրաստած ես». — «Ո՛չ». կը
պատասխանէ անշնալով. — «Է՛ ուրեմն, գնա՛ պատրաստէ
քու սենեակիդ մէջ»: Եւ Օննիկ ճրագին լոյսով գլուխը ձեռ-

[1—5] Որո՞նք են գոյականները, և ի՞նչ թիւ և ի՞նչ հոլով
ունին:

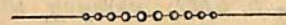
քերուն մէջ առած կը ջանայ իր կորուսած ժամանակը շա-
հիլ դասերը պատրաստելով:

4. Բայց Օննիկ կը ձանձրանայ, դասերը իրեն անտա-
նելի կուգան, և գէշ կերպով կը պատրաստէ և յետոյ կը
խորհի թէ իր ծնողքը զուարճութեամբ խօսակցելու զբա-
ղած են, մինչդեռ ինք կ'աշխատի մինակուկ իր սենեակին մէջ:
Օննիկին քունը կուգայ և կ'երթայ կը պառկի առանց դա-
սերը պատրաստելու: Հետեւեալ օրը դպրոց* կ'երթայ, բայց
անհանգիստ է, կը վախնայ որ դասատուն** բան մը կը հարցնէ,
իր ընկերներուն ետեւը կը պահուրտի, բայց ուսուցիչը զայն
կը նշմարէ և կուզէ որ դասերը ըսէ: Ան կը պատրաստուի
պատասխանել անոր հարցումներուն՝ տախտակին վրայ գրե-
լով. բայց գլուխը կը քերէ, բան մը պատասխանել կը խոր-
հի, սակայն չէ կարող, զի դասերը չգիտեր: Օննիկ կը յան-
դիմանուի և կը պատժուի:

Հարցնուի. — Գէորգ ի՞նչ կ'ընէր իր սենեակին մէջ: —
Աշխատութենէն վերջը ի՞նչ կ'ընէր: — Երեկոյին հայրը ի՞նչ
կը պատմէր: — Իպրոցին մէջ ինչո՞ւ զուարթ էր Գէորգ: —
Օննիկ ի՞նչ կ'ընէր իր սենեակին մէջ: — Իր զբաղումը ի՞նչ
էր մինչեւ կէս օր: — Երեկոյին ի՞նչ ըսաւ հայրը: — Ինչո՞ւ
համար տխուր էր Օննիկ դպրոցին մէջ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Քերականական վարժք. — (Հրաման տալ)
Տէր . . . որ դուրս ելլեմ: (Մտիկ ընել) Իսասատուիդ խօս-
քերն ուշադրութեամբ . . . : (Կարգադրել) Տեսարկներդ
խնամով . . . : (Վստահիլ) Մէկուն վրայ մի . . . առանց լաւ
մը ձանձնալու⁽¹⁾:

[1] Կէտերուն տեղ խօսքին գլուխը դրուած բառերը յարմար-
ցնելով դիր:

Հ Ա Տ Ո Ւ Ա Ս Գ.

Դ Ա Ս Ա.

Շ Ն Չ Ա Ս Պ Ա Ռ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԴԱՍԱ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Տեղի կ'ունենայ. — Կը պատահի:	Եղեւին. — Չամ աղածը:
Խոհանոց. — Կերակուր եփելու տեղ:	Պատահար. — Դիպուած:
Խոհարար. — Կերակուր եփող:	Արտաքուստ. — Դուրսէն:
Ածխային. — Ածուխի վերաբերեալ:	Յամբ. — Ծանր:
Մառան. — Մախսէն, քիւլէր:	Չափազանց. — Խիստ շատ:
Նոճի. — Սէլվի:	Խողովակ. — Օլուխ:
	Ստորերկրեայ. — Դեմնի տակ:
	Կրակարան. — Կրակ դնելու սաման:

Օգտէն կ'ըսէր. շնչասպառութիւնը տեղի կ'ունենայ շատ անգամ այն տեղերը, ուր չայրած ածուխը կրակարաններու մէջ կ'այրի մխալով, և մահ կը պատճառէ: Այս մահառիթ վտանգէն (1) ազատելու համար նախ պէտք է դնել ածուխը՝ բաց և ընդարձակ տեղ մը, որպէս զի լաւ մը այրի: Ածուխը բոլորովին կրակ՝ դառնալէն վերջը՝ վրան մոխիր ցանելու է և ապա բերելու է սենեակը՝ Իսկ լաւ չայրած ածուխն, որ սենեկի կրակարանին** մէջ դրուած է, կ'այրի տակաւ, ուրիշ յառաջ կուգայ տեսակ մը կազ, որ կը տարածուի սենեկին մէջ (2), և եթէ քնացող մարդ մը գտնուի հոն,

կը մեռնէ զայն: Այս պատահարէն (3) շատեր մեռած են գրեթէ ամէն երկրի մէջ:

2. Խոհանոցի մէջ աշխատող մարդիկ նմանօրինակ պատահարներու ենթակայ են, զի մուխին երկար և յամր ազդեցութիւնը կը խանգարէ առողջութիւնն և կը հիւանդացընէ: Ձերմոցներէն ալ շնչասպառութիւն կրնայ պատահիլ: Երբ մէջը չափազանց հանքածուխ լեցուած է, և կամ ածուխը բոլորովին չմարած* խողովակին բանալին դոցուած է: Ածուխէն ելած կազերը, որ մահ կը պատճառեն, մինչեւ հեռուն կ'ազդեն: Մտի՛կ ըրէք: Գողղիոյ Բա-տը-Բալէ ա-նուն նահանգին մէջ հացագործ մը կար, որ միշտ փուռէն ելած ածուխներն ստորերկրեայ մառանի մը մէջ կը պահէր: Գիշեր մը այդ ածուխներն յանկարծ բռնկելով, ածխային հիւթ մը կ'արտադրեն, որ կը տարածուի մինչեւ այն հեռուն գտնուած սենեակը, ուր պառկած էին իր ընտանիքը: Այդ ընտանիքէն մեռան հայրը, մայրը, հանին ու փոքր աղջիկ մը այդ ածուխին արտադրած կազէն:

Հարցմունք. — Կրակը ի՞նչպէս պատրաստելու է որ չընչասպառութիւն տեղի չունենայ: — Ի՞նչ զգուշութեան միջոցներ գործածելու է: — Լսած էք թէ մուխէն մարդ մեռած ըլլայ: — Որո՞նք աւելի մուխի ենթարկուած են: — Պատմէ՛ Բա-տը-Բալէի պատահարը:

ՀՐԱ.ՀԱՆԳ. — Գիտոյութիւն. — 1. Գիրքս բացի, որպէս զի փախած:

Սխալ է այս. որովհետեւ եթէ գիրքս բանամ, կարգալու համար է, չէ թէ քնանալու. ուստի պէտք է ըսել, որպէս զի կարդամ:

[1-3] Որո՞նք գոյական են, ի՞նչ թիւ, ի՞նչ հոլով ունին:

2. Տաք բաղնիք գացի, որպէս զի լողամ:

Սխալ է. որովհետեւ տաք բաղնիքին մէջ չլողացուիր. պէտք է ըսել. որպէս զի լուացուիմ:

Նոյնանիշ-այրաստոյ. — Չեռնատ. Չեռնհատ. — Ժանդ. Ժանկ. — Ընտել. Ընդել. — Օճառ. Աճառ. — Չուար. Չոհար. (Գոհար):

Քերականական վարժ. — Կանոն. — Բարդ կ'ըսուին այն բառերը, որ երկու արմատական բառերէ շինուած են. ինչպէս. Լուսատու (լոյս և տալ բառերէն). Եղբայրասէր (եղբայր և սէր բառերէ). Հայկանոյշ (Հայկ և անոյշ բառերէ). Չորապետ (չորք և պետ բառերէ). Մարդասպան (մարդ և սպան բառերէն):

Օրինակք. — Թերեհաւատ, քաջասիրտ, վատասիրտ, մեծազօր, արագտան, ծանրաբեռն, թուլամորթ (1):

[1] Սոյն բարդ բառերուն արմատները գտաւել:

Կ Ա Ս Բ

Մ Օ Ր Մ Ը Ս Ի Ր Տ Ը

ԴԱՍԱ.ԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Խոժոռադէմ. — Դէմքը խոժոռ:	Հեծեծադին. — Տրամագին:
Ս.յգ. — Առաւօտ:	Սեւազգեցիկ. — Սեւ հագած:
Առթել. — Պատճառել:	Հէք. — Խեղճ:
	Կոծ. — Ողբ:

1. «Մայրըդ հիւանդ է, կամա՛ց, Սիրուն որդիս, աղմուկ մ'ըներ, Մի՛ հաներ ձայն, մի՛ ցատկեր վեր. Այսպէս բժիշկն՝ է պատուիրած»:

Լըռեց մանկիկն, և տան սեմէն Խոժոռադէմ՝ մահըն մըտաւ, Մութ գիշեր էր, կ'ըսեմ իրաւ, Երբ ննջէին՝ մարդիկ ամէն:

2. Իսկ երբ երկինքը լուսացաւ, Լաց ու կոծի կը ըսուէր ձայն, Դրացիներն՝ ալ արթնցան, Մահըն իրենց ալ կ'առթէր ցաւ:

Մանկիկն նոյնպէս շուտ մ'անկողնէն՝ Ցատկեց երաւ, ունէր մի վիշտ. Դառնայր կ'ըսէր հայրիկին միշտ. — «Հիմա՞յ... հայրի՛կ, աղմուկ հանեմ»:

3. Հեծեծադին՝ գէմքըն յետ կոյս Դարցընելով կուլար հայրիկն, Մինչ մանուկըն սեւազգեցիկ՝ Խնդրէր ծաղիկ գալար կամ բոյս:

Եւ էր ուրախ լաթերուն՝ հէքն Երբ կը նայէր զուարթօրէն. «Ա՛հ, ի՛նչ աղուոր եղայ նորէն. Արդ մօրս կ'երթամ, հոն զիս տարէք»:

4. «Ե՛կ, տե՛ս մայրիկդ, կ'ըսէ անոր
Եւ բազկացն՝՝ մէջ առնու տանի
Մինչեւ սենեակն՝՝ մեռած իր մօր .
— «Մայրի՛կ . . . մայրիկս ա՛լ չի շարժի :

«Անկողնոյն մէջ դիր զիս, հա՛յրիկ» :
Իսկ հայրն արտում, ախուր կուլայ,
Դընէ զայն մօր սըրտին վերայ,
Ուր կը հանգչի մանուկն փոքրիկ :

5. — «Ահա՛ մայրդ, որուն գուլթ, սէր
Մնոյց ըզբեզ, լա՛ւ դիտէ զայն .
Ալ չունիս դու դըգուանը՝՝ մօրկան .
Ալ մեռած է, մեզ չը լսեր» :

Հայրն խարուէր . . . սիրտը մեռած
Կը բաբախէր՝՝, երբ իր որդին
Դրաւ անոր վերայ կուրծքին .
Մայրն կ'արթնա՛ր՝ . . . նա չէր մեռած . . . :

Հարցմունք. — Բժիշկն ի՞նչ պատասխանեց. — Մանուկն
ի՞նչ կըսէր հօրը. — Մայրը ինչպէ՞ս արթնցաւ :

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Քերականական վարժի. — Դպրոցը սի-
րող, անձրեւ բերող, փոխ տուող, տէրը սիրող, պատմու-
թիւն գրող, խոր բաներ դիտող. (դպրոցատէր, ևայլն) :

Բացասելի բառեր. — Ազգաւ, հողմացոյց, աշտարակ,
թիկնաթու, խորան, լրագիր, անկողին :

Դ Ա Ս Գ.

Ծ Ա Ղ Ի Կ

ԴԱՍՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ - ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Հանդիպակաց. — Իրարու դէմ :	Բաժակ. — Ծաղիկին ստորին
Յօղուն. — Բոյսի կոթ :	Թերթը :
Կոկոն. — Խոնչա :	Պսակ. — Մէջի ամբողջ մասը :
Ջղանման. — Ջղի պէս :	Սերմնափակ. — Սերմը գոցող
Չճառազայթեր. — Չճաղիր :	մասը :
Բնոյթ. — Բնութիւն :	Առէչք. — Թել :
Հաւկթածեւ. — Հաւկիթի ձեւ :	Շնչերակ. — Շնչառութեան ե-
Տերեւապատ. — Տերեւով ծած-	բակ :
կուած :	Կը նպաստէ. — Կ'օգնէ :
Ծաղուակէն. — Ծաղ ծակ :	Դուար. — Կով, եղ :
Հասկ. — Յօրենի գլուխ :	Կցորդ. — Միացած :
Չուարան. — Սերմի տեղը :	Կը թառամին. — Կը չորնան :

Ի՞նչ ծաղիկ է այս, Փափկա՛նուչ. — Ծաղիկ մը որ կար-
միր (¹) թերթեր և անուշ հոտ մը ունի. բայց երբ ձեռքս
առնելու ըլլամ, կոթին վրայ կը տեսնեմ փշիկներ (²) : Եթէ

սեղմեմ, մատս կը խրի. բայց ի՞նչ սիրուն, ի՞նչ անուշ հոտ:

— Լաւ. ի՞նչ է այս քովը բուսածը: — Հաւկթածեւ** տերեւապատ** բան մը, տեսնեմ. ա՛հ, մէջն ալ կարծես թէ այդ ծաղիկին կարմիր թերթերը⁽³⁾ կը նշմարուին: — Այո՛, այդպէս է, մտիկ ըրէ՛ք. սոյն ծաղիկը կը կոչուի վարդ** . իսկ այս երկրորդը՝ այդ վարդին կոկոնն** է. որ քիչ ժամանակէն՝ զինքը ծածկող տերեւները⁽⁴⁾ ճեղքելով պիտի բացուի և պիտի ունենայ վարդին պէս անուշ հոտ և անուշ գոյն: — Բայց ի՞նչպէս կը բուսնի այդ վարդը: Պարտիզպանը** հողը փորելով կը անկէ վարդի տունկը, կը ջրէ, որով կ'աճի, և կը ծաղկի: Վարդենին կը բաղկանայ արմատէ, ցողունէ, տերեւէ, ոստէ, կոկոնէ, ծաղիկէ. արմատը** կը գտնուի հողին մէջ. ցողունը արմատէն⁽⁵⁾ մինչեւ ոստերուն բաժնուած մասը, որ եթէ ծառոց** համար ըսուի, կը կոչուի բուն. ոստը՝ տերեւները կրող մասն է. կոկոնն ոստերուն վրայ՝ ծաղիկը պարունակող** մասն է. իսկ ծաղիկն այն մասն է, զոր կը տեսնէք ահա: Տերեւը բոյսին շնչառութեան* կը նպաստէ և չորս գլխաւոր մասերէ կը բաղկանայ. 1. Այն մասը, որ կ'երնէ կոթէն և կ'երթայ մինչև գագաթն*. 2. Կոթը. 3. Տերեւին՝ թերթին մէջ բաժնուած փոքրիկ շղանման** երակները. 4. Տերեւին թերթը: Տերեւներն իրենց տեսակին մէջ շատ մասերու կը բաժնուին. ինչպէս. հաւկթածեւ**, կցորդ**, սրտաձեւ**, ծակոտկէն**, փետրաձեւ**, վահանաձեւ**. կան նաեւ տերեւներ, որ դէմ առ դէմ բուսներով կը կոչուին հանդիպակաց սեւեւ: Կան ալ որ ատամնաձեւ են վարդի տերեւի նման: Կան որ բաղադրեալ են, այսինքն մէկ տերեւը շատ մը մասերու բաժնուած, ինչպէս է սիսուան տերեւը:

Ծաղիկը կը բաղկանայ բաժակէ, պսակէ, ձուարանէ, սերմնափակէ և առէչքներէ: Առէչք կը գտնուին ծաղիկին մէջը: Բոյսերը կ'աճին օդով, ջուրով, հողով. ուստի եթէ բոյս մը առանց օդի տեղ մը դնելու ըլլա՛նք, շունչ չառնելուն համար կը թառամի. ինչպէս երբ մարդս շունչ չառնելու ըլլայ չկրնար ապրիլ: Բոլոր այն բոյսերը, որ գործարաններ ունին, շնչառութեան կարօտ են. բուսոյ⁽⁶⁾ գործարաններն են, տերեւները, արմատը և այլն: Առանց ջուրի բոյս մը չկրնար աճիլ, զի ջուրը բոյսին արմատը թրջելով, անոր շիղերէն կ'անցնի մինչեւ գագաթնը և կը տարածուի ամբողջ մարմնոյն մէջ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս կ'ըլլայ ջուրն՝ հողով⁽⁷⁾ լի ամանի մը մէջ, կամ ինչպէս արիւնը կը շրջի մարդուն ամբողջ մարմնոյն մէջ շիղերու, երակներու, շնչերակներու⁽⁸⁾ միջոցաւ: Նոյնպէս հողը բոյսին աճեցման գլխաւոր պատճառներէն մին է. բոյսի մը աճեցման վրայ կը տեսնուին ծծումն, չրջան, քերտն, շնչառութիւն: Բոյսին մէջ մանող ջուրն օդի շնչառութեամբ կը մաքրուի. մաքուր ջուրը՝ սնունդ տուող ջուրն է, իսկ մնացեալը՝ քերտն է, որ տերեւներուն ծակերէն քրտինքի նման դուրս կ'երնէ:

Հարցմունք.— Ի՞նչ գիտես վարդին վրայ: — Ի՞նչպէս է կոկոնը: — Տունկերն ի՞նչ մասերէ կը բաղկանան: — Ո՞րն է արմատը, ցողունը, տերեւը, ոստը, կոկոնը, ծաղիկը: — Տերեւներն ի՞նչ մասերէ կը բաղկանան: — Ի՞նչպէս կ'աճին բոյսերը: — Ջուրն ի՞նչպէս կ'անցնի տունկին մէջ:

[1-8] Որո՞նք են գոյական, ածական, ի՞նչ թիւ ու հոլով ունին:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Նոյնասառ-սարակիչք. — Նոյնասառ-սա-
 բանիճեք կ'ըսուին այն բառերը, որ ճիշդ մի և նոյն գիրե-
 րով կը գրուին, սակայն տարբեր նշանակութիւն ունին. կան
 որ հոլովման կամ եզակիի կամ յոդնակիի մէջ կը տարբե-
 ըին իրենց նշանակութեամբ. ինչպէս. սուտակ, (ստախօս),
 սուտակ, (կարկեհան): Սպանդ, (զոհ), սպանդ, (տեսակ մը
 խոտ կամ ծաղիկ): Դար (հարիւր տարւոյ ժամանակ), Դար
 (զառիվայր տեղ):

Ածանց բառեր. — Անմարմին, անախտան, անխոյժ, ան-
 հոգ, անշարժ, (մասնիկները զատէ):

Գ Ա Ս Գ

Մ Ա Ր Մ Ն Ո Յ Խ Ն Ա Մ Ք

ԴԱՍՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Վեցտասնի. — Վեց տօքով:	Բաղնիպան. — Բաղնիքի ծա-
Գործունեայ. — Գործող:	ուայ:
Պարարտ. — Գէր:	Ղովանալ. — Հովահօրիլ:
Գաղջ. — Բիչ տաք:	Ձիարչաւ. — Ձի վազցնելու հան-
Պիծակ. Վայրի մեղու:	դէս:
Նունենի. — Նուռի ծառ:	Ծակտիք. — Ծակեր:
Ձուլածոյ. — Թափծու:	Նարնջենի. — Նարնջի ծառ:
Խիճ. — Մանր քար:	Ձիթենի. — Ձիթի ծառ:
Շոգիանալ. — Շոգի դուրս	Թղենի. — Թուղի ծառ:
տալ:	Թափանցել. — Մէջէն անցիլ:
Ոսկեզօծ. — Ոսկի պատած:	Յունապի. — Յունապի ծառ:

1. Մարմնոյն առողջութիւնն⁽¹⁾ ամէնէն պիտանի բանն
 է մարդու համար. մարմինը միշտ մաքրութեան կը կարօ-
 տի, որպէս զի մորթին* ծակախոր գործունեայ մնան: Մոր-
 թը պարարտ նիւթ մըն է, քրտինք և թեփեր դուրս կ'ուտայ,
 որը ներքին գործարաններն ազատ կը պահեն իրենց պաշ-
 տօններուն մէջ. ուստի պէտք է մաքրութեան⁽²⁾ խնամնե-
 րով, այսինքն լուացուելով, թաց լաթով սրբուելով, բազ-
 նիք երթալով մարմինը մաքուր պահել:

Բաղնիքը երեք տեսակ է. ծովային⁽³⁾, տաք և ուսա-
 կան բաղնիք: Ծովային բաղնիքները կը գտնուին ծովերու
 մէջ, որոնց ջուրն աղի է և պաղ. տաք բաղնիքը քաղաքներու
 մինչեւ իսկ գիւղերու մէջ կ'ըլլայ, գաղջ կամ տաք. ուսա-
 կան բաղնիքը կ'ըլլայ սրահի մը մէջ, ուր խիճերով լի ձու-
 լածոյ հնոց մը կը դնեն. այդ խճալի հնոցը կարմրնալու չափ
 կը տաքցնեն, յետոյ վրան ջուր կը լեցնեն և կը թողուն որ
 շոգի դուրս տայ. այդ շոգին սրահին մէջ կը տարածուի և
 կը տաքցնէ օդը: Սենեակին կամ սրահին մէջ դրուած կան
 խոտէ անկողիններ, որոնց վրայ կը հանգչին լուացուողները.
 հոն նախ աղէկ մը կը քրտնին, ապա կը չլուին ու պաղ⁽⁴⁾
 ջրով կը լուացուին:

Բաղնիքին մէջ կան ծառայող⁽⁵⁾ մարդիկ, որ կը կոչ-
 ուին բաղնեպան:

2. Մարմնոյ խնամքը կը պահանջէ յաճախ մարմինը պաղ
 ջրով սրբել, ձեռքերը, ոտքերն ու դէմքը լուալ: Շատ տաք
 եղած ատեն զովանալու համար ամէն երկու օրն անգամ
 մը կամ ամէն օր պաղ ջրով լուացուելու է: Այսպէս ահա-
 ւասիկ կարելի կ'ըլլայ մարմինը մաքուր պահել:

Երբ մորթին ծակտիքն աղտերով գոցուած ըլլան, մարդեր առողջութիւնը կը կորսնցունէ: Փուրքով աճուած երեւելի գիտուն Գաղղիացի մը կը պատմէ թէ Իտալիոյ քաղաքներէն միոյն մէջ ձիարշաւ մը պատրաստած էին: Բազմաթիւ էին հանդիսակաճք, որոց առջեւէն կ'երթար կառք մը, որուն վրայ ոսկեղօծ տղայ մը դնելու սովորութիւն ունէին. ասոր համար տասներկու տարեկան՝ մորթըն ոսկեղօծ թըղթով⁽⁶⁾ պատած մանուկ մը դրած էին հոն:

Վեց ժամ կառքը չորս դին պտըտցնելէն վերջը, ուղեցին թող տալ մանուկը. բայց խեղճը մեռած էր, որովհետեւ պատած ոսկեղօծ թղթին⁽⁷⁾ պատճառաւ մորթին ծակտիքը շնչառութեանէ զրկուած էին:

Հարցմունք. — Ի՞նչ է մորթը: — Ամէն կենդանիք մորթ ունին: — Մորթին մաքրութեան ի՞նչ խնամքներ պէտք են: — Մորթին ծակտիքն ի՞նչ բանի կը ծառայեն: — Եթէ գոցուին, ի՞նչ կ'ըլլան: Քանի՞ տեսակ բաղնիք կայ: — Ոսկեղօծ տղան ի՞նչպէս մեռաւ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Ածանց բառեր. — Ծպտուն, փառաօր, խնձորենի, փայտեայ, քարուտ, որսորդ, վարժարան, անխանոց, ոսկեղէն, Թորգոմեան, բոստո, փայլակ, հայրիկ:

Նոյնանիշ-այլաստի. — Ընդունեմ, ըմբռնեմ (հասկընամ): Ծահեկան, շայեկան (օգտակար): Բաշ, փաշ (կարծր մաղ): Ծեկ, շէկ (կարմիր): Ծնյարկ, շնհարբ (չան բնակարան): Խարբուխ, հարբուխ: Թակարդ, թակարթ, Առէշ, առէշք (թեղ): Պարէտ, պարետ (վերակացու):

[1—7] Որո՞նք են գոցական, անական. ի՞նչ թիւ եւ ի՞նչ հոլով ունին եւ որո՞ց որպիսութիւնը կը ցուցնեն:

Դ Ա Ս Ե.

Յ Ա Պ Ա Ղ Կ Ո Տ Ը

ԴԱՍՍ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Կշտամբել. — Յանդիմանել: Ծողեկառք. — Ծողիով կառք:
Յապաղել. — Ուշանալ: Կարգել. — Մէկը դնել:

1. Յովհաննէսին մայրը սենեկին դուռը բանալով գլուխը կ'երեւցնէ և կ'ըսէ. «Յովհաննէս, ժամը երեքն է. շուտ ըրէ, արթնցիր»: Յովհաննէս բազուկները կը տարածէ և կը յօրանջէ ըսելով. «Տակաւին ժամը երեքը չի կոյ»: Իր մայրը կը մեկնի, իսկ Յովհաննէս կը տարածուի իր անկողնին վրայ և կէս մը կը քնանայ, բայց վերջապէս կ'արթնայ, կը հագուի շուտով, կը սանարէ գլուխը անապարանօք, գիւրքերը կ'առնէ և վաղելով կ'երթայ դպրոց, երբ դպրոց կը հասնի, դասերը սկսած էին, և արդէն իր ընկերները բռնած էին իրենց տեղերը, և վարժապետը անոնց արտասանութեան դասերը կը նայէր: Յովհաննէս յանցաւորի մը կերպարանքով ներս կը մտնէ և կ'ըսէ ինքնիրեն. «Այսօր նորէն պիտի կշտամբուիմ»: Իսկ դասատուն Յովհաննէսը տեսնելով բարկացայտ դէմքով մը կ'ըսէ. «Նորէն ուշ մնացեր ես, ամէն օր այսպէս կ'ընես. պիտի պատժուիս»:

2. Յովհաննէս շատ կը վախաւքէր իր ուսման վկայականը առնել, բայց դժբաղդաբար չէր աշխատեր: Քննութիւնը մօտեցաւ, բայց Յովհաննէս կ'ըսէր. «Ժամանակ ունիմ, դեռ ամիս մը կայ». փոխանակ աշխատելու կը խաղար իր սենեակին մէջ, կ'առնէր կը գարձնէր այն գրասեղանին, ուր դրքերը բաց կ'սպասէին իրեն, և կը խաղար իր շնիկին:

հետ : Գննութենէն յետոյ Յովհաննէս տրտում ախուր տուն կը դառնար : Խեղճ ծնողք, ո՞րչափ անհանդիստ են : Կ'ըս պատեն Յովհաննէսին վերագարծին . ահա յանկարծ կը տեսնեն հեռուէն անոր գայլը , պատուհանին առջեւ կը վազեն և կ'ուզեն իմանալ ժամ մը առաջ իր քննութեան արդիւնքը . «Յովհաննէս , կը հարցունեն պատուհանէն , աղէկ թիւերը ընդունեցիր քննութեան մէջ» : Իսկ Յովհաննէս բան մը չի պատասխաներ , գլուխը կը ծռէ և ամօթահար գեալինը կը նայի : Ծնողքը կը հասկնան ամէն բան :

3. Յովհաննէս քսան տարեկան կ'ըլլայ , օր մը կը հագուի շոգեկառքով ճամբորդութիւն մը ընելու , մայրը կ'ըսէ անոր . «Շուտ ըրէ , Յովհաննէս , շոգեկառքին չափով հասնիր» . — Ո՛չ , ստիպուած չեմ աճապարելու , դեռ ժամանակ ունիմ . շոգեկառքը տասն և մէկը տասը անցած կ'երէն » . և կը կանգնի հայերայն առջեւ և իր արդուզարդին զբաղելով ժամանակը կը կորսնցունէ : Վերջապէս տունէն դուրս կ'ելնէ , նաւամատոյցին կը մօտենայ , ժամացոյցը կը նայի , ժամը տասն և մէկը հինգ անցած էր : Կ'սկսի վազել արագարար հովանոցը իր բաղկին տակը առած , և պայուսակը մէկ ձեռքը և միւս ձեռքը գլխարկը : Երբ կայարանին կը հասնի , ժամը ճիշդ տասն և մէկը տասը անցած էր : Յովհաննէս կ'ըստիպուի վազել իր տոմսակը առնելու համար , խենդի պէս ուղեւորաց սրահէն դուրս կ'երէն և շքնապառ կը հասնի իր գլխարկը ձեռքէն ձգելով . հոն պաշտօնեայնութեն մէկուն կը հարցնէ . «Կը խնդրեմ , ըսէք ինձ թէ տասն և մէկը տասն անցած շոգեկառքը ելած է . — Ահաւասիկ կ'երթայ , պարոն , դեռ նոր ելաւ » :

4. Յովհաննէս քսան և հինգ տարեկան կ'ըլլայ , գործ մը կը փնտռէ : Իր հայրը անոր յարմար գործ մը գտած էր

մեծ գրատան մը մէջ : «Էս գրավաճառին հետ խօսած եմ , կ'ըսէ անոր հայրը , զքեզ տեսնել կ'ուզէ , այսօր քեզ կ'սպասէ . բայց ջանայ որ ոչ չերթաս , ինչպէս կ'ընես դու սովորաբար» : Յովհաննէս ճամբայ կ'երէն , բարեկամներուն կը հանդիպի և գրատուն երթալը վաղուան կը թողու ըսելով . «Գեռ ժամանակ կայ , վաղը կ'երթամ» : Հետեւեալ օրը գրավաճառին սենեակը կ'երթայ և կ'ըսէ . «Պարոն , ես Յովհաննէսն եմ , հայրս քեզի հետ խօսեր է իմ մասիս .» — «Շատ աղէկ , սիրելի պարոնս . ուրեմն այդ գործին համար եկած ես» — «Այո՛ , պարոն , այդ գործին համար ,» կը պատասխանէ Յովհաննէս զուարթ դէմքով մը : — Պարոն , կը պատասխանէ գրավաճառը , երէկ իրիկուն մէկը կարգեցի այդ պաշտօնին համար :

Հարցմունք.—Յովհաննէս ի՞նչպէս կ'երթար վարժարան . — Ուսուցիչը ի՞նչ կը պատասխանէր . — Ի՞նչպէս դարձաւ քննութենէն Յովհաննէս . — Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն , երբ քսան տարեկան էր . — Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն , երբ քսան և հինգ տարեկան էր :

ՀՐԱՀԱՆԳ.—Նոյնաճառ-սարսիլի . — Հորովներուն մէջ կը տարբերին իրենց նշանակութեամբ մէկ քանի բառեր . ինչպէս . այր (սեռական , այրի) , կը նշանակէ քարայր : — Գայլ (սեռական , գայլի) , կը նշանակէ տանջանաց գործիք , գեղոց : — Գայլ (սեռական , գայլոց) , կը նշանակէ զաղան մը :

Իսկ եզակիի և յողնակիի մէջ իրենց նշանակութիւններով կը տարբերին նաև մէկ քանի բառեր . ինչպէս . աղուն , (կը նշանակէ աղացած բան) . աղունք , (կը նշանակէ թշուառութիւնք , չարիք , վտանգ) . երախան , (կը նշանակէ սեղան , խումբ) . երախանք , (կը նշանակէ շրթունք , բերան) :

Դ Ա Ս Զ.

Մ Ա Գ Լ Յ Ո Ղ Ք Կ Ա Մ Կ Ր Ծ Ո Ղ Ք

Դ Ա Ս Ս Ե Ս Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ե Ն — Ը Ն Թ Ե Ր Յ Մ Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ե Ն

Սկիւրը . — Մնճապ :	Կուղը . — Գունտուղ :
Ծաւի . — Անոյշ (աչք) :	Ճարտարապետ . — Գալֆայ :
Տաղախ . — Կիրով խառնած չամուր :	Բնատիայտ . — Ծառի բուն :
Կ'ամբարէ . — Կը դիզէ :	Մուշտակ . — Բիւրք :
Բալուտ . — Վայրի կաղին :	Ջրկիր . — Ջուր կրող :
Կ'որսան . — Կը բռնեն :	Յարկ . — Սենեակ , տան խաթ , տուն :

1. Սկիւրը , որ կրծող կամ մագլցող կենդանիներէն է , ունի առաջնատամներ , երկար և սուր , որոցմով ամուր մարմիններ կը ծամէ : Սոյն ակուայներն որչափ որ կտրեն մարմիններ , ա'յնչափ կը մաշին և որչափ մաշին ա'յնչափ ալ կաճին : Սկիւրն ունի երկար և ստուար պոչ մը , որուն հովանւոյն տակ կը հանգչի արեւ ատեն , ինչպէս նաեւ ունի երկու ծաւի աչքեր : Իր կերակուրն է պտուղ , ինչպէս . ընկոյզ , կաղին և ծառի ոտեր , սերմեր եւ այլն : Սա սիրուն , ճարպիկ , արագաչարժ և սաստիկ երկչոտ անասուն մըն է , ծառերէն վեր կը մագլցէ և զարմանալի արագութեամբ մէկ ճիւղէն միւսը կը ցատկէ : Յմեռը խոռոչներու մէջ կամ հողին տակ կը բնակի և հոն կ'ամբարէ իր պաշարը՝ կաղին , ընկոյզ , չոր սերմեր , բալուտ : Իր առջի թաթիկներով պտուղը կը բռնէ . պտուղն ուտելու համար ետեւի ոտքերուն վրայ կը

նստի : Սկիւրը կ'որսան իր փափուկ և աղնիւ մորթին համար : Կ'ապրի չորսէն մինչեւ վեց տարի :

2. Ալպեան մկան կամ արջամկան ստորին շանակուայները կարճ են , աղօրէքը խողովակաւոր , տասը վերի կզակին և վեցը վարի կզակին վրայ շարուած են : Ոտներն ու թաթիկները կարճ են , պոչն ալ կարճ , իսկ գլուխը լայն և տափակ է , և մարմինն ալ մազոտ : Սա բարձր լերանց վրայ կը բնակի . պտուղներով ու ծառերու արմատներով կ'ապրի ընդհանրապէս :

3. Կուղըը կրծող կենդանեաց ամենամեծն է . կը գլտնուի ընդհանրապէս Գանատայի և Ասիոյ հարաւակողմերն , իսկ Եւրոպիոյ մէջ շատ քիչ : Կուղբերն Յունիս կամ Յուլիս ամսոց մէջ կը ժողվուին երեք հարիւրի չափ և խմբովին կը բնակին գետի եզերք մը . և մէկ եզերքէն միւսն անցնելու համար հարիւր ոտք երկայնութիւն ունեցող շէնք մը կը շինեն իրենք իրենց . իրենց մէջ կան գործաւորներ , ճարտարապետներ , հիւաներ , ջրկիրներ , տաղախ շինողներ և այլն . գորտի նման երկակենցաղ են , գլուխին կտր , ականջին կարճ , մատներնին սեղմուած է և մաշկաւոր-բազին նրման , իրենց մորթէն խիստ թանկագին մուշտակ կ'երնէ . կուղբն առջևի և ետեւի անդամներուն վրայ լողացողական թաղանթ ունենալուն համար խիստ լաւ կը լողայ . մատաղ ծառի արմատներով կ'ապրի , և իր ամուր կտրողներով , որք սղոցի տեղ կը ծառայեն , կարող է մինչեւ իսկ բնատիայտ մը սղոցել ու կտրել . քիչ ժամանակի մէջ : Գետեզերքը գլտնուած ծառերը վար ձգելէն ետքը իր ակուաներով կտոր կտոր կ'ընէ զանոնք , յետոյ ուրիշ կուղբեր կուգան խմբովին ,

անոնց վրայի ոստերն և տերեւները կը կտրեն, կը մաքրեն, ուրկէ վերջը նոյն կուղբն առջեւի թաթերով այդ մաքրած ծառերը մէկիկ մէկիկ բռնելով կը ցցէ եզերքը, կը հիւսէ ոստերով, այլք ցիցերուն մէջտեղ կը լեցնեն հող կամ կաւ, որ իրենք կը շաղուեն իրենց ոտքովն և կը շինեն շաղախ. այդ շաղախը կը ծեփեն իրենց պոչովն: Այլք շաղախ կը բերեն մեծ քանակութեամբ իրենց կոկորդովն կամ առջեւի ոտքերովն. այսպէս միմեանց օգնութեամբ պատուար մը կը շինեն: Կուղբն իր բնակարանը շինելէն վերջը, ինքք կ'ապաստանի մէջը: Բնակարանն ունի սենեակներ և յարկեր, վերինը՝ ջուրէն վեր, իսկ վարինը՝ ջուրէն վար, ուր կը պահուրտի որսորդներուն ձեռքէն ազատելու համար. վերի յարկին մէջ կը քնանայ. մուտքը միշտ վարի յարկէն կ'ըլլայ:

4. Առնէտն երկայն ու բարակ պոչ մը ունի, և իւրաքանչիւր կզակին վրայ վեց աղօրիք: Պատառատող և վնասակար կենդանի մըն է, մինչեւ իսկ հաւերն ու վառեակները կը խեղդէ և կատուին հետ կը կուռի: Առնէտը կը բնակի տուներու մէջ: Մուկերը շատ տեսակներու կը բաժնուին. 1. Սեւ մուկ, 2. Կարմիր մուկ, որ խիստ խոշոր է. 3. Պարզ մուկ:

5. Կապիկը կը բնակի ընկերակցութեամբ, մազլցելով ծառերը՝ պտուղներ և խաւարծի ծիլեր կ'ուտէ: Իր ձեռքերը ու ոտքերը երկայն են և մազուտ: Մատներն ու դէմքը քիչ շատ նմանութիւն ունին մարդու գէմբին ու մատներուն: Կապիկներն եթէ վտանգի մը պատահելու ըլլան, միմեանց կ'օգնեն:

Հարցմունք. — Որո՞ւ կ'ըսուի մագլցող. — Ի՞նչ գիտես

սկիւրին վրայ. — Ի՞նչ գիտես մինարջին վրայ. — Ի՞նչ գիտես կուղբին վրայ. — Ի՞նչ գիտես առնէտին և կապիկին վրայ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Նոյնաստ-սարսևիչի. — Նուագ (բաժակ). Նուագ (երգ): Շառախղ (ճառագայթ). Շառախղ (ճիւղ, զաւակ): Շուշտակ (թաշկինակ). Շուշտակ (մաղկապ): Շուշտակ (քահանայ, որուն երէցկինը մեռած՝ և ինք եղած է վարդապետ): Շառան (ուղտ). Շառան (նետ): Սին (փուճ). Սին (պտուղ մը, իւվէզ): Բալ (մշուշ, մութ). Բալ (ճիւղ): Սարգ (մամուկ). Սարգ (թռչուն մը, ալապղըրնրգ): Շառաշուկ (չչնկոյ). Շառաշուկ (անձրեւ):

Բարդ քառեր. — Հողմացոյց, թիկնաթու, բարեկամ, դռնապան, խորամանկ, լրագիր, վիմագիր, դասատու, պատկերհան, երկաթագործ, եղնավար, ջանասեր. (բառերը զատէ):

Շարադրութիւն. — Տաղաւար (չատրը), տապար, դող, քահանայ, վարժապետ (1):

Ուղղելիք. — Ընտո՞ր պիտի բռնմ: — Խովոյով ջուր պեր: — Կողը բանտ դրին: — Փառը վար ձգէ: — Ախպարս տուն էկաւ: — Հարը մարը թոյ չտուին: — Պախճան կացինը ծաղիկ ժողվեցինք: — Ծառին ետփրախները թափեցան: — Օտկին ցաւը պունեց:

(1) Իւրաքանչիւր բառերով նախադասութիւններ շինել 3-6 բառերով:

Գ Ա Ս Է.

Ձ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

ԳԱՍԱԽՈՍՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Ձոյգ. — Ձուխտ, երկու :	Սախրիչ. — Մաղ կտրող :
Վանդակ. — Թռչուն պահե-	Ձիսավաճառ. — Ձուկ ծախող :
լու պահարան :	Օ՛ն. — Հայտէ :
Ածիլիլ. — Մօրուքը, մաղերը	Ագահ. Կծծի :
կտրել :	Բացակայ. — Պակաս :

1. Ա. Գ. Ա. Հ. Ի. Ն. Ծ. Ա. Ռ. Ա. Ն.

Ագահ հարուստ մարդ մը Ս. Ձատկի տօնին իր սպա-
սաւորին կը հարցնէ թէ ի՞նչու զոյգ մը կօշիկ չէր գնած :
Սպասաւորը կը պատասխանէ թէ՛ ամէն տարի Ս. Ծննդեան
և Ս. Ձատկի տօներուն սովորութիւն է որ տէրը գոնէ զոյգ
մը կօշիկ կը նուիրէ իր ծառային :

Այս պատասխանին վրայ տէրը, «Իրաւունք ունիս, աղ-
նիւ ծառայ», ըսելով պատին վրայ կաւիճով զոյգ մը կօշիկ
կը գծէ, և կը յաւելու. «Ահա ուղածդ, ա՛ռ, բարով վա-
յելէս» :

Տէրը տունէն դուրս ելնելուն պէս ծառան ալ՝ պատին
վրայ դժուած զոյգ մը կօշիկին քով ծառայի մը պատկերը
կը գծէ և ինքն ալ կը թողու տունն ու կը մեկնի :

Քիչ մը ժամանակ անցնելէն յետոյ տէրն իր ծառային
կը հանդիպի շուկային մէջ և կը հարցնէ. «Ի՞նչ կայ, այս
տեղ ի՞նչ գործ ունիս» : — «Տէր իմ, ես քաղաք պիտի եր-

թամ, մէկ երկու ամիս բացակայ պիտի ըլլամ. այս պատ-
ճառաւ թողուցի ծառայութեան գործս, սակայն զքեզ ալ
առանց ծառայի չի ձգեցի, իմ տեղ ուրիշ մը դրի» : —
«Ո՛չ, այդ բանը կարելի չէ, որովհետեւ դուք իրաւունք չու-
նիք իմ տանս մէջ ձեր ուղած մարդը բերելու իրր ծառայ-
ի՞նչպէս գիտնամ թէ ան քեզի պէս հաւատարմութեամբ
պիտի ծառայէ» : — «Ճշմարիտ կ'ըսեմ որ այնպիսի ծառայ
մըն է որ ինձ նման չի պիտի կարենայ տունէն դուրս ել-
նել. շարունակ տանդ մէջ պիտի մնայ անշարժ և անխախտ» :
Տէրը մեծ դժուարութեամբ կը յաջողի համոզել և
տուն դարձնել իր ծառայն՝ որ պատին վրայ գծած ծառայի
պատկերը ցոյց տալով կ'ըսէ. «Տէ՛ր, գծած կօշիկիդ պէս
այս ալ շատ աղէկ ծառայ մըն է» :

2. ՆԱՄԱԿԻՆ ՄԷՋ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐ

Հարուստ մարդ մը իր բարեկամներէն մէկուն վանդա-
կով տասն և երկու հատ թռչուն կը զրկէ իր ծառաներէն
մէկուն հետ : Ծառան վանդակն ուսն առած բարեկամին
տանելու ատեն թռչունները վանդակին մէջ ա՛յնքան կը
թռչտին, ա՛յնքան կը ծեծկուին, և իրեն ա՛յնքան նեղու-
թիւն կը պատճառեն որ վանդակն ուսէն վար կ'առնէ, գե-
տինը կը դնէ և կուղէ թռչունները բռնելով լաւ մը պատ-
ժել, որպէս զի այլ եւս չի նեղեն զինքը : Բայց վանդակին
դուռը բանալուն պէս ամէնքն ալ փախչելով կը թռչին հե-
ռուն : «Է՛հ, կ'ըսէ ծառայն, եթէ դուք թռաք, գոնէ ես
ալ ձեր ձեռքէն ազատեցայ, շատ աղէկ եղաւ» : Բայց երբ
բարեկամին տունը հասաւ, գործին դժուարութիւնն երե-

ւան ելաւ, վասն զի երբ իր տիրոջ բարեկամը՝ բերած նամակը կարդաց՝ ըսաւ. «Ո՛ւր է, ծառայ, նամակին մէջ տասն երկու հատ թռչուն կը գտնեմ»։ — «Տէր իմ, վարձքըդ Աստուծոյ առնես. այդ թռչունները նամակին մէջ գտած ըլլալուդ համար շատ գոհ եմ, վասն զի անոնք ամէնքն ալ վանդակին մէջէն թռչելով վախան, ես ալ մինչեւ հիմա հոգ կ'ընէի մտածելով թէ արդեօք ո՛ւր թըռան գացին»։

3. ԱԾԻԼՈՒԱԾ ՄՕՐՈՒՔ

Ձկնավաճառ մը սափրիչի մը խանութը գնաց որ մօրուքն ածիլել տայ։ Սափրիչը դէռ գործի չ'սկսած օխտ մը ձուկ առաւ այն ձկնավաճառէն առանց սակարկութիւն մը ընելու։ Ածիլելէն յետոյ սափրիչը ձկան գինն հարցուց։ — Երեք զրուշ, ըսաւ ձկնավաճառը. — Ո՛չ, երեք զրուշ շատ է, երկու զրուշ կուտամ, եթէ չես կրնար այդ գինով տալ, ձուկդ ետ առ։ — Տո՛ւր ինձ, ես այդ գինով ձուկ չեմ կրնար ծախել. հիմա գանք մեր պարտքին. ի՞նչ պիտի վրձարեմ քեզ։ — Երկու զրուշ։ — Ո՛չ, երկու զրուշը շատ է, քովս մէկ հատիկ զրուշ մը ունիմ, եթէ չես կրնար ընդունիլ այդ գրամը, դուն ալ գարձեալ մօրուքս իր տեղը դիր։

4. ՄԱՐԴՈՒ ՍՏՈՒՆԵՐ

Բարեկամ, բան մը տեսայ, ո՛ր ատեն որ միտքս գայ այն՝ սաստիկ կը դողամ վախէս։ — Ի՞նչ կայ, ի՞նչ տեսար որ այդչափ կը վախնաս։ — Սատանայ մը տեսայ, ահա ըսի, մարդու մի ըսեր։ — Այդ սատանան ե՞րբ տեսար։ — Երեկ

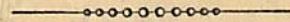
գիշեր երբ դպրոցին քովէն կ'անցնէի, տեսայ որ պատին վրայ սատանայ մը կեցեր էր, ո՛ւր որ կ'երթայի հետս մէկտեղ կը քալէր, կեցած ատենս ալ կը կենար։ — Ըսած սատանադ ի՞նչ կերպարանքով կ'երեւնար քեզի։ — Կարծեմ թէ էշու կերպարանքով։ — Քանի որ այդ է տեսածդ, մի վախնար, մարդու ալ բան մի ըսեր, դուն շատ վախկոտ ես, քու ստուերդ տեսեր ու վախցեր ես։

5. ԾԵՐՈՒՆԻՈՑ ՄԸ ՓՍՓՍՒՔ

Ութսուն տարեկան ծերունի կին մը իմանալով որ ագռուն հարիւր յիսուն տարի կ'ապրի, կը փափաքի գնել զայն փորձելու համար թէ ստո՞յգ է իր լսածը։

Ուստի զայն գնելով տուն կը բերէ և իր թոռան կուտայ, որպէս զի վանդակի մը մէջ դնէ։ Թոռը կը հարցնէ. «Ինչո՞ւ համար դնած էր այն սոգեղ թռչունը», որուն կը պատասխանէ թէ կուղէ գիտնալ փորձով թէ արդարեւ հարիւր յիսուն տարի կ'ապրի՞ ագռաւը։

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Նոյնասառ-սարակիչ. — Եիւ (խաղողին դարտը). Եիւ (չուլհակին ձեռքի քովի փայտը). Մորի (գազանի որջ). Մորի (մորենի). Հմայեակ (թըլըսըմ). Հմայեակ (տեղեակ). Գրաստ (զինուորական զգեստ). Թեկ (սեռական թլոյ. թըլացք. (թըլըսըմ). Թեկ (սեռական թեկի, հողաբլուր). Երաչխ (գրաւ). Երաչխ (կարմիր՝ դեղին գոյն)։

Կ Ա Ս Ը

Ա Ի Ա Գ Շ Ա Բ Ա Յ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Աղէխորով .— Սրտածմէիկ :	Մեղամաղձիկ .— Տխուր :
Յաղօթս կալ .— Աղօթել :	Մնդխտակ .— Տգէտ :
Արձազանգ .— Չայնի կրկնում :	Շնորհագարտ .— Երախտագէտ :
Հեծէ .— Կուլայ :	Սաղմոս .— Երգ :
Վէս .— Ինքնահաւան , պինդ գլուխ :	Կոծել .— Լալ :
Աւաչ .— Չայն , երգ :	ձոխ .— Հարուստ :
Ի ծունր իջած .— Ծունր դրած :	Ի կախ .— Կախուած :
Ջերմ .— Տաք :	Աւաղ .— Մեղք :
Հանճարեղ .— Խելացի :	Ջերմեանդն .— Բարեպաշտ :
	Թախիծ .— Տրամութիւն :

1. Աւագ** շարաթն ահա հասաւ,
Խաչի պատկերն սեւեր հագաւ.
Տխո՛ւր է արդ ամենայն մարդ,
Տխո՛ւր նաեւ մայրիկս զըւարթ:

Սեւ, սեւ մօրուօք*, սեւ լաթերով
Կարդան քարոզ աղէխորով
Քահանայներն՝ սրտով տրտմած,
Մեծ պատկերի մ'առջեւ կանգնած:

Եկեղեցին*, ուր ամէն ժամ
Ի ծունր իջած յաղօթս կամ,
Սուգ է պատեր, սեւ ամէն տեղ,
Ջերմ արտասուաց թափին հեղեղ:

2. Հո՛ն մայրիկս ալ արցունք** թափէ,
Ջեռքերն բանայ, հառաչ հանէ
Սրտին խորէն, և դէպ յերկին
Արձազանգըն** թըռչի լրուին:

Աւագերէցն այն հանճարեղ
Եկեղեցւոյն կանգնած մէջտեղ՝
Մեղամաղձիկ** ձայնով տրխուր
Կարդայ սաղմոս մարդկան ի լուր:

—Մհ, խեղճ մանկիկ, ես անդխտակ**
Ինչո՞ւ համար դռչեմք աւագ
Շարաթն այս՝ լեցուն յաւաչ,
Որ իրեն հետ բերէ մեզ խաչ:

3. Ճոխ* խորանին** մէջտեղ ի կախ
Պատկեր մը կայ, տեսէ՛ք, աւա՛ղ.
Հո՛ն կերելի մարդ մ'աղբատին,
Չեռքերն, ոտքերն գամուած խաչին :

Աւագ շարաթ նըշանաւոր*
Գրխտոնէից սրբազան օր.
Ուստի դու ալ այդ պատկերին
Առաջ հեծէ՛, լա՛ց դառնագին :

Հո՛ն ջերմեռանդն** բոլոր սրտէ
Բազկատարած**, օ՛ն, աղօթէ՛,
Եւ անմոռաց* յիչէ, զՅիսուս
Մանրակիր խաչն առած ի յուս :

Հարցմունք. — Մայրիկը եկեղեցւոյ մէջ ի՞նչ կընէ : —
Խորանին վրայ ի՞նչ կախուած է :

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Բերականական վարժք. — Կանոն. — Յասուկ անուն կ'ըստին այն բառերը, որ իրենց տեսակին մէջ մէկ հաս կը ցուցունեն :

Օրինակ. — Յովսէփ, Մակար, Եփրատ, Ասուած, Փարիզ, Մասիս, Նեղոս, որ անձի և տեղոյ անուններ են : Յասուկ անուն են այն բառերը, որ անձ կամ տեղ և կամ այնպիսի անուններ կը ցուցունեն, որ մէկ հաս են բնութեան մէջ. ինչպէս. Ասուած, Լուսին, Երկիր, և այլն :

Հրահանգ. — Ստիճենիկ կը խաղայ. — Արեւը կը փայլի. — Արշակ աշխոյժ է. — Դաւիթ յարձակեցաւ Գողթաթին վրայ.

— Պէտք է որ սիրենք զԱստուած. — Երկիրս լի է Աստուծոյ բարիքներով. — Նոյ՝ Սեմ, Գամ և Յաբեթ անունով երեք զաւակ ունէր : (!)

Շարադրութիւն. — Նկարագրեցէք Յիսուսը, որուն ուսը տուած են խաչը, Գողգոթայի լեռը, Յիսուսի խաչելութիւնը, մահը :

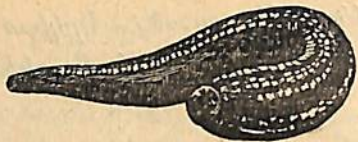
[!] Յասուկ անունները որոշել :

Գ Ա Ս Թ.

ՏՂՐՈՒԿ, ՈՒՏԻՃ, ԿԱՐԻՃ, ՄԱՐԱԽ

ԴԱՍՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Տղրուկ. — Սիւլիւկ :	Խափանել. — Չթողուլ, գոցել :
Կարիճ. — Ագրէպ :	արգելք ըլլալ :
Ուտիճ. — Կրծող ճճի :	Վերջաւորութիւն. — Շարք :
Դիւրաթեք. — Դիւրաւ ծուղ :	Խաչթիչ. — Կծող գործիք :
Սողուն. — Փորովը գեանին	Յարատեւ. — Միշտ տեւող :
վրայ սողացող :	Կիսաբոլոր. — Կէս կտոր :
Ճահիճ. — Յեխտտ տեղ :	Ունելի. — Մախտ, մաշտ :
Գորշագոյն. — Մութ մոխրագոյն :	Մանրադէտ. — Մանր բաները
Շագանակագոյն. — Շագանակագոյն :	դիտող գործիք :
Երկարաձգուած. — Երկայն ձրգ-	Երկարաձգուած. — Երկայն ձրգ-
նակագոյն :	ձրուած :
Պիտակ. — Նշան, բիծ :	Հատու. — Կտրող :
Մնանին. — Կը կշտանան :	Կաթնատու. — Կաթ տուող :
Գոյանան. — Կը գտնուին :	Խափանեն. — Կը գոցեն :

Տ Ա Ր Ո Ւ Կ

1. Տղրուկներն** անդամներէ զուրկ կալուղ, թիւրաթեք և սողուն որդեր են. ունին երկու հատու ալուայներ* ։ Ամէն տղրուկ մի և նոյն կերպով չապրիր. ոմանք մնայուն ջուրերու և խոնաւ ամաններու մէջ կը սիրեն բնալի, ոմանք որդուկներ ուտելով կը սնանին, ոմանք արիւն ծծելով, մանաւանդ կաթնատու** կենդանեացը ։ Արիւնարբուները մարդոց հիւանդութեանց համար օգտակար են ։ Տղրուկներն բնդհանրապէս լճակներու և ձահիճներու** մէջ կը գոյանան ։ Կան նաեւ սեւ տղրուկներ, որոնք կենդանեաց մանաւանդ են, որովհետեւ անոնց՝ լճակէն ջուր խմած ժամանակ կոկորդնուն* կը փախին և ուժով արիւննին կը ծծեն, կ'ուռին, շնչառութիւնը** կը խափանեն և կենդանին կը մեռցունեն ։ Տղրուկներն երեք կարգի կը բաժնուին. առաջինները վեց օղակներ և մէկ կողմը թխազոյն երկու օղակներ* ալ ունին. երկրորդները կանաչ և փոքր են պլասաներով խառն են, և իրենց եղերքները կարմրագոյն ։

Կ Ա Ր Ո Ւ Զ

2. Կարիճը* թունաւոր** է. մարմնը երկարաձողուած. իր վերջաւորութիւնը** կը ձեւացնէ օղակներ, որոց ծայրը կը գտնուի խայթիչ ասեղ մը ։ Կարիճներն այդ ասեղով կը

խայթեն և կը թունաւորեն, զի իրենց ստորին մասին մէջ կը պարունակեն թոյն ։ Առաջակողմը կը գտնուին կղակները, եղջիւրները, որ կիսաբոլոր մը կազմած* կը վերջաւորին թունաւոր ունեղիներով ։ Այդ ունեղիներն** իրբեւ ձեռք կը ծառայեն և ուղած բաները կը բռնեն ։ Եւրոպիոյ կարիճները երեք սանթիմէթրո են, սրջը չհաշուելով ։ Սպանիոյ և Ալճերիոյ կարիճը հինգ, վեց սանթիմէթրո է ։ Հնդկաստանի և Ափրիկէի կարիճն ութը սանթիմէթրո. որ խիստ ահարկու է, և կը կոչուի Ափրիկեան կարիճ. գոյնն է փայլուն գորշագոյն կամ շագանակագոյն. կարիճն իր ձագերը ետին կը կրէ ։ Այս տեղի կարիճները թունաւոր չեն ։

Մ Ա Ր Ո Ւ Ե

3. Մարախները շատ տեսակներու կը բաժնուին. կան որ կը բնակին գաշտերու մէջ և մեծ վնաս կուտան իրենց ունեւաձեւ ակռաներովը՝ ցորենի, գարիի, փարսակի եւ այլն. կան սր փուռերու և ծինելոյղներու ետին կը բնակին և միօրինակ և յարատեւ ձայնով կ'երգեն «քրի-քրի». ասոր համար կը կոչուին «քրի-քրի». կան տեսակներ ալ որ բանջարեղէններն արմատէն կը կտրեն և մեծ վնաս կուտան բանջարանոցին ։ Շատ տեղեր կը տեսնուին նաեւ կանանչ և մեծ մարախներ՝ վնասակար երկրագործութեան. ամէնէն ահարկու մարախները թանձր ամպի մը նման կ'երբեւնան խմբովին օդին մէջ, և յանկարծ իջնելով պարտէզներու, գաշտերու, բանջարեղէններու վրայ, կ'աւերեն զանոնք ։ Ափրիկէի սեւամօրթ ժողովուրդը չորցնելով կ'ուտէ զայն իբր կերակուր ։

Ո Ւ Տ Ի Ճ

3. Ուտիճներն* այլ և այլ տեսակներու կը բաժնուին. շատերը միայն մանրագէտով կը տեսնուին: Ուտիճը կը գըտնուի բուսոց, ծառոց, տերեւոց, կաթնատու կենդանեաց, թռչնոց վրայ, և մեծ վնաս կուտայ անոնց. կը տեսնուի նաև շրջագայող* մարդոց զգեստուց վրայ, պանիրներու մէջ, վէրքերու** բերանը կամ խորը:

Հարցնունք. — Տղրուկին վրայ ի՞նչ գիտես: — Քանի՞ տեսակ տղրուկ կայ. — Ի՞նչ գիտես կարիճին վրայ. — Ի՞նչ տեսակ կարիճներ կան. — Ի՞նչ գիտես ուտիճին վրայ. — Ի՞նչու մարախներէն սմանք «քրի-քրի» կ'ըսուին:

Դ Ա Ս Ժ.

Ո Ր Ո Ճ Ա Յ Ո Ղ Ք

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Ամիկ. — Այծու ձագ:	Կճղակաւոր. — Ճեղքուած եղունգ
Ընչուղ. — Երինջ՝ մեծ հորթ:	ունեցող անասուն:
Կուտկէն. — Կուղ ուղտի:	Փարսախ. — Մղոն:
Միասագատ. — Մէկ կուղ ունեցող:	Մուշկ. — Միսկ:
Այծուղտ. — Լամա:	Մշկապորտ այծեամ. — Մուշկ ունեցող եղնիկ:
Սառնագատ. — Սառով դոց:	Գրասա. — Բեռ կրող անասուն:
Ճարակել. — Ուտել:	Այժմ. — Հիմակ:

1. Այժմ ձեզ սիրուն դասեր պիտի աւանդեմ, որք կըրնան կրթական դրօսանք մը համարուիլ, ուրիշ ետքը պիտի խաղաք ի՞նչ որ համեստ** և անվնաս է: Դէպի լեռան զառվայրին վրայ նայեցէ՛ք կամ սա՛. դաշտին* մէջ, պիտի տեսնէք հոն որոճացող կենդանիներ: — Ի՞նչ սիրուն այծեր կարածին հոն. ամիկներ իրենց մօր: կաթը կը ծծեն, իսկ ասղին, ի՞նչ գեղեցիկ տեսարան. ոչխարներ, կովեր, եզներ կ'արածին, անոնց քովէն կը ստըտին ընջուղներ, գառնուկներ. շատ հաճելի է այս տեսարանը: — Ասոնք կենդանիներ կ'ըսուին, այնպէս չէ՞. ամենքն ալ կորոճան** այսինքն իրենց շրթամբ կը փրցնեն խոտն և կրկին կրկին ծամելէն յետոյ կը կըլլեն. այս տեսակ կենդանեաց կ'ըսուին Ռոճագող կենդանիք: Հրանտ, ի՞նչ ըսել է որոճացող: — Այն կենդանիները, որ գլուխին ծռած կը ճարակեն խոտն իրենց շրթամբ** և կրկին կրկին ծամելով կը կըլլեն, կ'ըսուին որոճացող: — Մտի՛կ ըրէք. հիմա պիտի ըսեմ թէ այդ տեսակ կենդանեաց կարգէն դեռ որո՞նք կան:

2. Ուղտը, որոյ գլուխն և վիզն երկայն է, կոնակն ունի կուտկէն** մը, որ ամբողջ իւղէ կազմուած է: Ուրերը փափուկ լինելուն կարելի չէ պայտել**, ասոր համար քարի կամ կարծր հողի վրայ ճամբորդելը դժուարին է իրեն. իւր տեղն է անասարտները, ուր շատ երկար և առանց դժուարութեան կրնայ ճամբորդել: Ուղտը շատ քիչ բանով կ'ապրի, անօթի եղած ատեն իւր կուտկէնին իւղովը կը սնանի: Անապատին (1) մէջ կը գոհանայ չոր խոտեր ճարակելով և

[1] Անապատին մէջ խոտ չբուսնիր, խոտն ո՛ւր կ'ուտէ: — Բայց հոն խոտ բուսնող տեղեր չկան:

մինչեւ ի հարկին մէկ շաբաթ առանց ջրի կրնայ մնալ. զի իւր որովայնին մէջ միշտ աւելորդ ջուր կը պահէ պատրաստ Ծարաւի եղած ժամանակ այդ ջուրը կը գործածէ: Ուղտը մեծ, ուժեղ և արագաքայլ է. կան ուղտեր, որ մինչեւ երեք հարիւր օխա բեռ կը վերցնեն և օրը հարիւր հազարամէթր⁽¹⁾ տեղ կ'երթան: Սա շատ կը գտնուի Ասիոյ և Ափրիկէի մէջ: Ուղտերն երկու տեսակ են. միասապատ և երկասապատ ուղտ:

Ա. Յ. Ծ. ՈՒ Դ. Տ

3. Այծուղան՝ ուղտէն շատ փոքր է. կուակէն չունի, Ամերիկայի հարաւային լեռները** կը բնակի. միտը շատ փափուկ է և կ'ուտուի, մազը շատ յարգի է, որովհետեւ անով ընտիր կերպաս** կը շինեն. սա ուղտի նման թէպէտ կուակէն չունի, բայց կաշին տակ սննդարար հիւթ** մ'ունի,

[1] Չափով կամ տեղւոյ տարածութեամբ բացատրէ ուսուցիչն:

որով անօթի եղած ատեն կը սնանի. պոչը կարճ է, ծունկերն և կուրծքը բուրդով ծածկուած, մազերն երկայն և գորշ** են. այս կենդանին իբր գրաստ կը գործածեն տաք երկիրներու մէջ. օրը վեց, ութ փարսախ ճամբայ կ'երթայ, շատ բեռ չկրնար վերցնել, այլ միայն հարիւր լիպրէ: Ամերիկայի մէջ իբրև եղն կամ երկնջ երկիրը հերկելու կը գործածեն. այծուղտը դանդաղ է, եթէ ստիպես որ շուտ քալէ, իսկոյն կ'իյնայ և կը պառկի գետինը և հնար չըլլար վերցնելու, ուստի տէրը շուտով մը կը մօրթէ և կաշին կ'առնէ: Եթէ բարկանալու ըլլայ մէկուն գէմ, անոր երեսը կը թքնէ. կ'ըսեն թէ իր թուքն* այրող զօրութիւն մ'ունի, դպած տեղը կ'ուռեցնէ: Ասոնց վայրենիներն** երբ մէկը տեսնեն, առաջ զարմանալով վրան կը նային, և ետքը կը ձգեն կը փախչին լեռները:

Ե. Գ. Զ. Ե. Կ. Մ. Ն. Ս. Պ. Ռ. Ս. Վ. Յ. Զ. Ս. Վ. Յ. Ս. Վ. Յ.

4. Եղջերուն կճղակաւոր կենդանի մ'է. սառնապատ երկիրներու մէջ բայիւրներու կը լծուի* և ձիու* տեղ կը գործածուի, կճղակները լայն և տափակ ըլլալուն ո՛չ ձիւնին

մէջ կը թաղուին և ո՛չ կը սահին . կաթը շատ ընտիր է , յորմէ աղէկ պանիր կը շինեն . միտը շատ համով է , որ կ'ուտուի . եղջիւրներն** ալ կը գործածեն դանակ , պատառաքաղ , ևլն . շինելու :

5. Մշկապորտ այծեամն եղջերուի** կը նմանի . արուն շան ախոպներ ունի , որ բերնէն դուրս ցցուած են : Սա Չիւնաստանի լեռները* կը բնակի , և մինակութիւնը կը սիրէ . ասոր համար եթէ բռնուելու ըլլայ , կը մեռնի շուտով : Շատ երկչոտ է սոյն այծեամը . զայն կ'որսան մուշկն առներու համար , որ կը գանուի իր փորին տակի փոքրիկ պարկին մէջ : Թոնքինի մուշկը շատ թանկագին է : Մշկապորտ այծեամին պոչը* խիստ կարճ է : Մուշկի հոտն այնչափ զորաւոր է որ մինչև հեռու տեղեր կը բուրէ : Յորենի չափ մուշկի կտորը սենեկին մէջ քսան տարի կենայէն ետքը դարձեալ անուշ հոտը կը պահէ :

Հարցմունք . — Որո՞նք են որո՞ճացողք . — Ըսէ՛ ուղտին նկարագիրը : — Ըսէ՛ այծուղտինը : — Ըսէ՛ եղջերուինը : — Ըսէ՛ մշկապորտ այծեամինը :

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Ուղղելիք . — «Ծառքը պագնելով» մէկ քովը նստայ : — «Տուռը պացի» ներս մտայ : — «Էրկըթէ խալէմը» ի՞նչ ըրաւ : — «Խաբախը» վերցուց , տեսաւ որ կերակուրը «խայնամիշ» կ'ըլլայ «կոր» :

Հետեւեալները բարդ շինէ . — Մեծ-գործ . — Տկար-միտ . — Հնարք-դէտ . — Զոր-մէջ . — Ոխ-կալ . — Յարգ-ծածուկ . — Սին-մէջ . — Պարզ-միտ . — Երկիր-գործ :

Դ Ա Ս Ժ Ա .

ԽՂՃԱՀՍՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Յախճապակի . — Չինի : Յան շիմանել . — Չեխել :
Բեկոր . — Կտոր : Ծանրապէս . — Ծանր կերպով :

1. Գեղանոյշ և Պողոս երկուքն ալ սենեակի մը մէջ էին , քոյրը կար կը կարէր . իսկ եղբայրը կը պտըտէր սենեկին մէջ և ամէն բան կը խառնէր սրտին նեղութենէն : Անդամ մը մտեցաւ սեղանին , որուն վրայ մայրն յախճապակէ գեղեցիկ աման մը դրած էր , զոր նոր գնած էր : Գեղանոյշ գլուխը վեր վերցուց ու ըսաւ . «Պողոս , ատոր մի՛ դպչիր , մայրս արգիլեց :» — «Է՛հ , ի՞նչ կ'ընեմ , ի՞նչ վնաս տուի , միայն կ'ուզեմ իմանալ թէ ի՞նչ կայ մէջը .» և ոտքին մատներուն վրայ կանգնելով գլուխը կ'երկնցնէ , ամանը կը ծռէ** և կը ջանայ մէջը նայիլ :

Բայց ամանը ձեռքէն կը սահի , և ահաւոր ճայթիւնով գետինը կ'իյնայ , որ վեց կտորներու կը բաժնուի : Գեղանոյշ կը վաղէ և կ'ըսէ . «Աստուած իմ . այս ի՞նչ ըրիր :» Պողոս գլուխը կը կախէ , բեկորները կը դիտէ : — Մայրիկը երբ գայ , ի՞նչ պիտի ըսես : — Գեղանոյշ , ըսէ որ ես չի կտորողը :

2. Վայրկեան մը վերջը մայրը ներս կը մտնէ , ամանին բեկորները կը տեսնէ : «Ո՞վ ըրաւ այս , կը հարցնէ բարկացող ձայնով մը և կը դիտէ սղանն» : Գեղանոյշ բան չըսեր , որպէս զի ոչ ամբաստանէ Պողոսը և ոչ ալ սուտ խօսի :

1. ԳՈՒՈՄՊՈՍ ԵՒ ՎԱՅՐԵՆԻՔ

Ուսուցիչն. — Ամերիկան գտնողը, Գոլոմպոս օր մը վայրենիներու կղզի մը ելաւ. ինք բաւական զօրք չունէր. վայրենիները սաստիկ կ'ատէին Գոլոմպոսը և կ'ուզէին սպաննել անիկա: Արդ ի՞նչ կրնար ընել ազատելու համար անոնց ձեռքէն, քանի որ չէր կրնար պատերազմելով յաղթել անոնց. թէպէտ ինք շատ խորամանկ և աստղաբաշխական դիտութեան տեղեակ և դիտուն մարդ մըն էր. բայց իրեն ի՞նչ օգուտ ունէր իր այս դիտութիւնն իր նեղ ժամանակին մէջ:

Աշակերտն. — Իր այդ խորամանկութիւնն ու դիտութիւնը կրնային իրեն փրկութեան օգտակար լինել և զինքն ազատել:

Ուսուցիչն. — Ի՞նչպէս:

Աշակերտն. — Եթէ աստղաբաշխութեան տեղեակ էր, եթէ լուսնի կամ արեւու խաւարման ժամանակը մտեցած էր, կրնար ըսել. «Իմ Աստուածս ձեզ դէմ բարկացած է զիս հալածեղնուդ համար, ուստի արեւուն կամ լուսնին լոյսը պիտի խաւարեցնէ և զձեզ մութի մէջ պիտի թողու.» և երբ խաւարումը պատահէր, վայրենիները սաստիկ վախցած՝ իրեն Աստուծոյն կողմէն զրկուած սուրբ մարդ մը պիտի համարէին և անոր չպիտի վնասէին:

Ուսուցիչ. — Ճիշդ այդպէս ալ պատահած է, Գոլոմպոս ազատած էր այդ կերպով:

2. ԶԻԹԱՊՏՈՒՂԸ

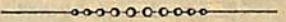
Ուսուցիչն. — Մարդ մը հեռու երկիր երթալով իր սակ-

ւոյն թակոյկն սակով կը լեցնէ և վրան ձիթապտուղ կը դնէ: Ութը տարի յետոյ վերադարձին՝ աւանդապահն ոսկիներն առնելով միայն ձիթապտուղ կուտայ. տէրը դատ կը բանայ, բայց որովհետեւ վկայ չունէր, կը կորսնցնէ. արդ ի՞նչ կրնար ընել ոսկիները առնելու համար:

Աշակերտն. — Նպարավաճառներու քննութեամբ կրնար հաստատել տալ թէ ձիթապտուղն ութը տարուան չէր, այլ վերջէն դրուած մէկ տարուան ձիթապտուղ. այս կերպով տէր կ'ըլլար իր իրաւանց:

Ուսուցիչն. — Այդ կերպով կրնար յաջողիլ:

Հարցմունք. — Գոլոմպոս ի՞նչպէս կրնար ազատիլ վայրենիներուն ձեռքէն. — Մարդը ի՞նչպէս կրնար առնուլ ոսկիներն:

Դ Ա Ս Ժ Գ.

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊՏՈՅՔ

ԴԱՍՍԵՍՍՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ատողձ. — Քէրէսթէ	Եռանիւ. — Երեք անիւ ու
Սնուաւոր. Անիւ ունեցող	նեցող
Կայք. — Տիրէի	Անբաւական. — Չբաւող
Առաջատուոր. — Առաջատու	Ուղղուէր. — Կը շտկուէր
ունեցող	Մեծահանճար. — Շատ խե-
Հանճարեղ. — Խելացի	լացի

Ո՞վ կրնայ գիտնալ թէ մարդ քանի կերպով կրնայ ճամբորդել կամ պտըտիլ: Գիտեմ, պիտի ըսէք թէ շողենաւով, նաւով կը ճամբորդեն մարդիկ և կը պտըտին կառքով, ձիով եւ այլն: Բայց ճամբորդութիւնն և պտոյտը շատ կերպով կ'ըլլայ և տեղի կ'ունենայ ծովու և ցամաքի մէջ. Յամաքի ճամբորդութեան կը ծառայեն ձիերն, ուղտերը, ջորիներն, էջերն ինչպէս նաև բեռ, վաճառք և մարդը փոխադրելու համար՝ կառքերն և սայլերը. Բայց ասոնք անբաւական ըլլալով մարդոց պիտոյից անմիջական գործադրութեանը՝ գիտուն մարդիկ խորհեցան և աւելի արագընթաց կառք մը

յորինեցին, որ կը կոչուի շողեկառք. Սոյն շողեկառքն հնարեց ժորժ Սթեֆլընսըն՝ Անգլիացի մեքենագործն 1830ին: Շողեկառքն օրերով ճամբայները մի քանի ժամէն կ'երթայ, թռչունի նման կը սահի այն երկաթէ գծերուն վրայէն, որ գամուած են՝ գետնին երեսն ամրացած ատաղձներուն վրայ: Մինչդեռ ցամաքի վրայ կը տեսնուէին ասոնք, 1884 Օգոստոս ամսոյն մէջ Ամերիկացի գիտունը տեսան որ, հողմն է որ նաւը կը վարէ անոր առագաստին մէջ լեցուելով, մտածեցին որ ցամաքի վրայ ալ առագաստաւոր կառք մը շինեն, քանի որ հողմն էր որ կը վարէր նաւը ծովուն վրայ, պիտի վարէր նաև կառքը ցամաքին վրայ՝ անոր առագաստին մէջ լեցուելով, բաւական էր որ իւր երթալիք ճամբան հարթ

հաւասար ըլլար: Առագաստաւոր կառքն ունի կայմ և մէկ դեկ մը, որուն միջոցաւ ո՛ր կողմն որ ուղղուի, հոն կ'երթայ. ահա այսպէս ցամաքին վրայ ալ ունեցանք առագաստաւոր նաւ: Հին ժամանակ միայն նաւեր և նաւակներ կային ծովուն վրայ, վերջէն գիտունները խորհեցան և հնարեցին այնպիսի նաւ մը, որ շատ շուտ և առանց թիավառելու կ'երթար. տեսան որ քամին զորաւոր ըլլալով իւր դէմն երաժ ամէն առարկայները կը քշէր, կը տանէր, շինեցին առագաստ մը, ուր լեցուելով հողմն առաջ կը մղէր նաւն և պէտք չէր թողուր թիավարելու: Բայց այդ ալ բաւական չեղաւ. երբ վաճառականութիւնն յառաջ գնաց և ճանապարհորդութիւնը շատցան, գիտունները նորէն աշխատեցան, նորէն յողնեցան, նաւուն առագաստը վերուցին և անոր տեղ դրին մեքենայ մը, որ շողիով կը դառնար և նաւն ա՛լ աւելի արագ կը վարէր, և որովհետեւ շողին էր որ յառաջ կը վարէր, կոչուեցաւ շողենաւ, զոր հնարեց Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգաց Նիւ Եօրք քաղաքին մօտ ծնող այն մեծահանճար մարդը՝ Ռօպերթ Ֆլիթըն, որ ծնած էր 1807ին: Մարդիկ ծովուն վրայ ունէին նաւ, նաւակ, շողենաւ, եւ ցամաքին վրայ շողեկառք եւ ճամբորդութեան ուրիշ միջոցներ, բայց այս ամենքը բաւական չտեսչեցին, ուղեցին ծովուն վրայ ալ կառքով պտըտիլ, ինչպէս կ'ընէին ցամաքին վրայ: Անգլիացի ճարտարագէտը 1883 Յուլիս 28ին հնարեցին ծովային երկանիւ կառքը՝ Թէրրի ճարտարարուեստն առաջին փորձն ըրաւ եւ յաջողեցաւ: Կայ նաեւ օդային ճանապարհորդութիւն, որուն վրայ պիտի խօսինք օդապարիկի գասուն մէջ:

Ասոնցմէ զատ հնարեցին ինքնաշարժ կառքեր ալ, որոնք

ձիու չէին կարօտէր, այլ կազով, շոգիով, ելեքարականու
թեամբ կը շարժէին:

Հարցնունի.— Ո՞վ գտաւ շոգեկառքն եւ ե՞րբ: — Որո՞նք
գտան առագաստաւոր կառքն եւ ե՞րբ: — Շոգեկառքն եւ
առագաստաւոր կառքն ի՞նչ միջոցով կ'երթան: — Ի՞նչպէս
գտան առագաստաւոր նաւն: — Ո՞վ գտաւ շոգենաւն եւ
ե՞րբ: — Ո՞ւր եւ ե՞րբ ծնաւ Ռօպէրթ Ֆլլթըն: — Ի՞նչ ազ-
գէ էր:

Դ Ա Ս Ժ Դ.

ԶԱՐԻՔՆ ԱՆՎԱՐՁ ԶՄՆԱՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻԻՆ

Անվարժ. — Զվարժուած:	Վաճառական. — Թիւճար:
Զայնել. — Պօռալ	Խթել. — Մշտել:
Դռում. — Խապախ	Կը վարձատրուի. — Վարձք կ'առնէ

1. Զարուհի և Ստեփանոս ձմեռ ատեն ելան փայտ
ժողվելու, որովհետև աղքատ էին և չէին կրնար փայտ գնել:
Գերեզմանատան մէջէն անցած ատեննին չիբիմ մը տեսան,
կեցան անոր առջեւն և վրան դրուած սա գիրերը կարգա-
ցին. «Նա մեղաւոր էի, Աստուած զիս պատժեց»: Այս զի-
րերէն շատ յուզուեցաւ Զարուհի, և մինչև իսկ լացաւ, ու
բովհետև ո՛րքան որ ինք գթած էր, ընդհակառակն այնքան
ալ անդուծ էր իր եզրօյլն Ստեփանոս: Գերեզմանատունէն

ելնելով եկան ըրան մը ստորտան, ուր տեսան ձիւներու մէջ
թաղուած անձանօթ մարդ մը, որ թմրած էր ցուրտէն և
այնպէս կ'երեւէր թէ կը քնանար: Զարուհի գթաց վրան,
մօտեցաւ անոր, ձայնեց, խօսեց, բայց մարդը չարթնցաւ:
«Շարժէ', շարժէ', թերեւս արթննայ, ըսաւ Ստեփանոս
ծաղրելով, թո՛ղ քիչ մը պակաս խմեր անպիտանը, չե՞ս
տեսներ, գինով մ'է, գինովի մը համար հոս պապելը ենք,
Աստուած խելք տայ քեզ»: — «Ի՞նչ, ըսաւ Զարուհի, թո-
ղուք որ մեռնի՞ ողորմելին. այս մարդուն կեանքն ազատել
մեր պարտքն է, ես ի՞նչ որ կրնամ ընել պիտի ընեմ', եթէ
դու չես ուղեր ինձ օգնել և սպասել՝ գնա՛»: Ստեփանոս
մէկդի գնաց ըսելով. «Նա այդքան գուժ որ ունենայի, իմ
վրայ կը գթայի»:

Զարուհի առանձին մնաց և մտածեց թէ ձիւնը կը տաք-
ցընէ, լաւ մը ձիւնով ծածկեց զայն, և ինք դիւրը վազեց.
ճամբան դիպուածով դիւզացիի մը պատահեցաւ, որ սայլով
կուգար, հասկցուց դէպքն, աղաչեց անոր ու գուժը շար-
ժեց, որպէս զի օգնէ իրեն: Գիւզացին հաւանեցաւ և Զա-
րուհիի հետ ընկերանալով գնաց կէս մեռած մարդը գտաւ,
և իր սայլին վրայ դնելով տուն ըրաւ: Ազատեցաւ մահ-
ուանէ մարդն, որ Զարուհիի դիւզին մօտ քաղաքէն հարուստ
վաճառականի մը գրազիրն էր: Երբ վաճառականն իմացաւ
Զարուհիին առաքինութիւնն՝ իր սանն ըրաւ, կրթել տուաւ
վարժարանի մէջ: Զարուհի մեծցաւ՝ լաւ, պարկեշտ, ուսեալ
և առաքինի աղջիկ մ'եղաւ, և վաճառականն ալ ամուսնա-
ցուց զայն իր գրազիրն հետ, զոր մահուանէ ազատած էր
Զարուհի: Այսպէս ահա Զարուհիի ըրած «բարիքն անվարձ
չմնաց»:

Իսկ Ստեփանոս եղբայրն, խեղճութեան մէջ ինկաւ, այնպէս որ ուտելու հաց իսկ չունէր, Զարուհի որ մը կոչելով զայն իւր քովն՝ ըսաւ. «Եղբայրս, հիմա կ'ուզե՞ս որ ուրիշ մը գլխայ քու վրադ» — Ա՛հ, պատասխանեց, երկու օրէ ի վեր հաց կերած չեմ. ինչպէ՞ս չեմ ուզեր : — Ահա՛, ի՛նչպէս որ դու կ'ուզես որ ուրիշ մը քեզի աղէկութիւն ընէ, այսպէս ալ ուրիշներ կ'ուզեն որ դու ալ իրենց աղէկութիւն ընես. միաքիչ բեր ձիւնին մէջ թաղուած մարդը. դիտե՞ս, ի՛նչ ըսեր. չգլխայիր այն մարդուն. իսկ ե՞ս, այո՛, գլխայի և երջանիկ եղայ, «դի բարիքս անվարձ չմնաց» : Լա՛ւ միաքիչ պահէ Աւետարանի սա խօսքերն. «Ի՛նչ որ կ'ուզես որ մէկը քեզի ընէ, դու ալ անոր այնպէս ըրէ՛» : Այդ ձիւնին մէջ թաղուած մարդն իմ ամուսինս է այժմ. դու չգլխայիր վրան, իսկ նա և ես կը գլխամբ քո վրադ և կը նուիրեմք այս հինգ սակին, որպէս զի մխիթարուիս և փոխես չար բնութիւնդ» : Ստեփանոս ամչցաւ, զղջաց և լալով եկաւ համբուրեց քրոջը ձեռքն և ներումն խնդրեց :

Հարցումնաւնի.— Ինչո՞ւ լեռն եղան տղաքը : — Ի՛նչ տեսան դերեզմանատան մէջ : — Ի՛նչ տեսան ճամբուն վրայ : — Ի՛նչ ըսաւ Զարուհի և ի՛նչ՝ Ստեփանոսն : — Ի՛նչպէս փրկուեցաւ մարդն : — Ի՛նչ եղաւ Զարուհի : — Ի՛նչ եղաւ Ստեփանոսն : — Ի՛նչ խրատ տուաւ Զարուհի եղբորը :

ՀՐԱՀԱՆԳ.— Նմանորիւնի. — Մահուան պէս տոգոյն, մարմարի պէս ցուրտ, անձեզի պէս շաղակրատ, գիշերուան պէս մութ, պղնձի պէս կարծր :

Կ Ա Ս Ժ Ե

ԼՈՒ, ՄՐՋԻՒՆ, ՍՊՈՒՆԳ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. — Կապ, անդամ :	Գրգռել . — Վառել, յուզել
Բիծ. — Արատ :	բան մը :
Սաւան. — Զարչափ :	Ոխտ առ խիտ. — Սիխ :
Տարբեր. — Զատ :	Սպունդ. — Սիւնկէր :
Օձապտոյտ. — Պտոյտաւոր :	Հնձել. — Յորենը քաղել :
Նախանձ. — Ոխ, եռանդն,	Թեւաւոր. — Թեւ ունեցող :
փափաք :	Ճճի. — Որդ :
Ս.մրար. — Ս.մպար	

1. Լուերը** թեւ չունին, իրենց առաջին ոտքերը կարծ, եւքինները՝ երկայն են : Իրենց գլխուն վրայ երկու աչք ունին :

Լուին ոտքերն յողերով բաղկացած լինելուն՝ անմիջապէս և գիւրութեամբ կը ցատկէ : Բերանը մարդուն մարմնոյն մէջ խրելով** արիւնը կը ծծէ, անկողնոյն վրայ բծի նման ձու կ'ածէ և մաս մ'ալ արիւն կը թողու քովը, որպէս զի իր ձագերուն սնունդ* ըլլայ : Ամառ ատեն փոշոյ մէջ կը ծնանի : Լուերն զմեզ անհանգիստ կ'ընեն գիշերները : Ամերիկայի մէջ տեսակ** մը լու կայ, որ մարդուն եղունդին մէջ մտնելով հոն կը բնակի. զայն հանելու համար մեծ զգուշութիւն պէտք է, զի եթէ կենդանին հոն ձեզբուի, պէտք կ'ըլլայ մարդուն մասը* կարել :

2. Շատ անգամ տեսած էք միջիւններ**, որ հողին եւ բերքը կը շինեն իրենց բոյնը, որ յայտնի է՝ ստիւրական հողին գոյնէն տարբեր գոյնով հասիկ հատիկ հոգեբայլը. իրենք կը բնակին հողէն վար մէկ մէկթօ խորութեամբ բոյնի* մը մէջ, ուր օձապտոյտ** ճամբայներով կ'երթան. առանք իրենց բերանն առած ցորեն, գարի, մրգեղինաց կուտեր, սեխի և ձմերուկի* կուտեր կը բերեն իրենց ստիւրքը. միջիւններն եւ բերք կարգի կը բաժնուին. արու և էգ և սրահապան միջիւն, որ կը սպասէ բոյնին մօտ, որպէս զի թեւաւոր միջիւնը ներս չմտնէ, մինչև որ ինքն անոր թեւերը** փրցնէ. ուրեմն մըրջիւնները թեւաւոր ալ կրնան ըլլալ:

Ամերիկայի մէջ տեսակ մը մրջիւն կայ, որ շատ մեծ է, արտերէն ցորեն, գարի և այլն ժողովելով իրեն բոյնին յատակն արտ մը կը շինէ, կը ցանէ, կը վարէ** և երբ բուսնին, կը քաղէ և կը հնձէ զանոնք. ահա այսպէս միջիւնները մարդու մը նման եւ թերեւս մարդէ մը աւելի կ'աշխատին եւ մեր նախնանք կը գրգռեն:

3. Սպունգը* տեսակ մը կենդանեաց բնակարանն է: Սպունգը կը գանուի Միջերկրականի, Արշիպելագոսի եւ Ամերիկայի ծովերուն մէջ: Սպունգի ճճիները** լրճնուա են եւ միասին ապրիլ ստիւրելով խիտ առ խիտ կը բնակին. եւ եթէ ասանցմէ ոչնչացողներ ըլլան, իրենց տեղը սրարապ մընալով, ուրիշներ կուգան ձու կ'ածեն հոն, որք կը մեծնան, կ'ըլլան ճճի:

Մարդիկ սպունգն առնելու համար կը հանուին և ծով մտնելով այդ ճճիներուն բոյնն եզող սպունգները կը ժողովեն, կը մաքրեն լաւ մը, եւ կը շինեն այն մաքուր** եւ փափուկ**

սպունգն, որ կը տեսնէք: Սպունգները կ'ածին, կը մեծնան բոյսերու նման՝ ճճիներու շատութեանը համեմատ:

Հարցմունք. — Ի՞նչ պատճառաւ կարող են ցատկել լուերը: Ի՞նչպէս կը մեծցնեն իրենց ձագերը: — Ի՞նչպէս է Ամերիկեան լուն: — Ի՞նչ գիտես մրջիւններուն վրայ: — Քանի* տեսակ են: — Ի՞նչպէս կը պատրաստեն իրենց արտը: — Ի՞նչ բանէ շինուած է սպունգը: — Ո՞ր կը գտնուի: — Ի՞նչպէս կը պատրաստեն: — Ի՞նչպէս կ'ածի:

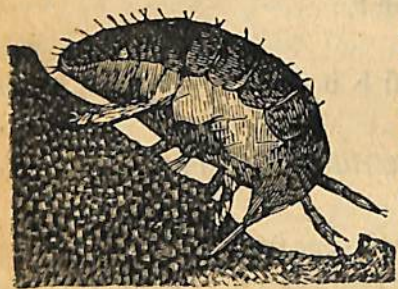
Դ Ա Ս Ժ Զ .

Ո Ր Թ Ա Լ Ո Ւ Ի Ժ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԻՆ

Սրածայր. — Ծայրը սուր:	Հիւթ. — Էօզ:
Դիւրաշարժ. — Դիւրաւ շարժող:	Արգասաւորեալ. — Պողաբերեալ:
Կոճղ. — Բէօք:	Լուիճ. — Բուսոց վնասակար ճճի:
Բարունակ. — Բարակ ոտ:	Փճացնել. — Ոչնչացնել.
Դեղնագոյն. — Դեղին գոյն ունեցող:	Ողողել. — Ջրով ծածկել:
Մանրացոյց. — Մանր ցուցնող	Լուծել. — Հալեցնել, քակել:
գործիք:	Կենսատու. — Կեանք սուտղ:

1. Ո՞վ գիտէ. ի՞նչ է որթալուիճը: Որթալուիճն այգիներուն վնասակար ճճի՞ մ'է. ունի վեց ոտք, և աչք, դըլուխ, փշիկ, բողկուկ՞: — Ապրի՛ս, ուշիմ՛ Պարէտ: Մտի՛կ ըրէք, այժմ պիտի խօսիմ անոր բուն նկարագիրը՞: Որթալուիճը ա՛յնչափ փոքր միջատ մ'է որ հազիւ կը տեսնուի մանրացոյցի տակ: Մարմնոյն ձեւը հաւկթածեւ՞ է և օղակաւոր, լուի նման իր գըլուխը զինուած է երկու խոշոր և հաստ բողկուկներով, ունի կտուց մի, երկայն և սրածայր՝, ինչպէս կը տեսնէք պատկերիս մէջ, և վեց հաստ ոտքեր՝ ճանկերով՞՞ վերջաւորուած. սա իր կռնակին վրայ ունի կանոնաւոր կերպով շարուած ուռեցքներ՞՞:

Երբ գեւ նորածին ճճիներ են, շատ դիւրաշարժ են և կսկսին արմատներուն վրայ աստ և անդ ճամբորդել, մինչեւ որ գտնեն արմատներու նուրբ թելերու՞ ծայրերը, ուր կը հաստատուին և որթոյ կենսական հիւթը կը ծծեն: Այս ատեն որթալուիճը շերամներու նման մարթերնին կը փոխեն:

Իրենց ծննդեանէն քսան և հինգ օր վերջը իրենք եւս կ'սկսին ձու ածել գարնան սկիզբէն մինչեւ աշնան վերջերը: Որթալուիճը մինչ 10-12 սերունդ հաւկիթ՞ կ'ածէ և այս բնիթացքով մայր մը յաջորդ սերունդներով՞՞ ի միասին 25-30 միլիոն հաւկիթ կ'ածէ:

2. Ամառուան սկիզբներն և մինչեւ իսկ դէպի վերջերը, 3-4 տարիէ ի վեր՝ որթալուիճ ունեցող որթերու արմատներ-

ըէն դուրս կուգան թեւաւոր՝ ոտքալուիճներ, որք էգ են և միւս էգերէն մեծ են հասակաւ: Ասոնք որթոյ ոստերուն վրայ կամ կոճղին՞ կեղեւին տակ քանի մը հաւկիթ կ'ածեն: Այս հաւկիթներն են դեղնադոյն ճերմակ, և կը բաժնուին երկու տեսակի. երկայն և կարճ: Երկայն ձուերն արու, իսկ կարճերն էգ որթալուիճներ յառաջ կը բերեն: Այս նորածիններուն էգերը, որ կտուց չունին, կ'երթան բարունակներուն՞՞ կամ հողին մօտ՝ կոճղին վրայ և խոշոր հաւկիթ մը միայն կ'ածեն, որ գլանաձեւ է և կը կոչուի ձմեռուան հաւկիթ:

Թեւաւոր որթալուիճները, կտուց չունեցող արուներն և էգերը, ինչպէս նաև հողին տակ գտնուող որթալուիճներու մեծ մասը ձմեռը կը մեռնին: Իսկ մնացեալները, որ մեծաւ մասամբ նոր սերունդ են, կը թմրին և կը դիմանան ձմեռուան ամենասաստիկ ցուրտերուն:

Ձմեռուան հաւկիթները, ամբողջ ձմեռն անցնելէ յետոյ, Ապրիլ և Մայիս ամիսներուն մէջ կը բացուին: մէջէն արգասաւորեալ հաւկիթներով լի մայր մը դուրս կ'երնէ, որ հողին տակ կ'իջնէ՝ հոն ածելու համար այդ հաւկիթները: Երբեմն ալ որթերուն վրայ կ'երնէ և տերեւները՝ խայթելով՞՞, այդ խայթուածներուն մէջ կ'ածէ ձուերը՞ և ինքն ալ հոն կը փակուի: Այս լուիճներն հաստատուելով արմատներու վրայ, կը ծակեն դայն իրենց կտուցով և կ'սկսին որթոյ՞՞ հիւթը ծծել: Մի քանի օր խայթած տեղերը կ'ուռենան, որով որթը բոլորովին կը փափ:

Հարցմունք. — Ի՞նչ կաղմութիւն ունի որթալուիճը: — Գանի՞ տեսակ են ձուերը: — Գանի՞ տեսակ են որթալուիճք:

— Ո՞րչափ հաւկիթ կ'ածեն:— Ի՞նչ գիտես ձմռան հաւկիթներուն վրայ: — Հողին տակ որթալուծիճներ կա՞ն:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Հեճեւեալներն առանց աի բարդ շինե. — Փոյթ-եռանդն. Մակ-երեւոյթ. Ժանս-երես. Մառ-ուղի. Թան-ապուր. Գահ-երէց. Բան-դէտ:

Գ Ա Ս Ժ Է.

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Ի Դ Է Մ Ք

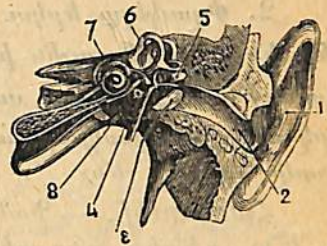
ԴԱՍՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ — ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռնդուսք. — Բթի ծակեր
Բիմք. — Տամախ
Գանգ. — Գլխուն դասն
Ճակատակր. — Ճակտի ոսկր
Սկնակապիճ. — Աչքին ծակը
Բունկոսկր. — Բունկի ոսկր
Փղոսկր. — Ֆիլ տիշի
Ճնշումն. — Ճղմելն
Տեամսելիք. — Աչք

Ռնդոսկր. — Բթի ոսկր
Ստորնածնոտ. — Վարի ծնոտ
Վերնածնոտ. — Վերի ծնոտ
Ընչացք. — Պեխ
Այտոսկր. — Այտի ոսկր
Առատաղ. — Թալան
Բիմքոսկր. — Բիմքի ոսկր
Անդոյգ. — Զոյգ չունեցող, առանձին

Մարդուս գլխուն ոսկորներն իրարու միացնելով գանգ մը կը կազմուի: Գլխուն վրայի մասն, որ սկաւառակաձեւ է, գանգ կը կոչուի: Գանգին մէջ ամփոփուած է ուղեղը: Գանգք վեց գլխատ որ ոսկորներէ կը բաղկանայ, որոնց եր-

կուքը զոյգ և երկուքն ալ անդոյգ են: Անդոյգներն են 1. Ճակատոսկրը, որ ճիշդ ճակտին վրայ կը գտնուի և ունի չորս զոյգ ոսկորներ, որոց երկուքը գանգին աջ ու ձախ կողմերը գտնուելով կողային ոսկր առնուն ալ կ'առնուն: 2. Գանգոսկրք՝ որ ականջին քովերը կը գտնուին, մարդուն կենդանութեան ատեն կակուղ են և մահուանէն վերջը կը կարծրանան. իսկ տղայութեան ատեն խիստ փափուկ են, այնպէս որ փոքր ճնշում մի անհաճոյ տպաւորութիւն և վրտանգ կը պատճառէ տղուն. ուստի, տղայք, պէտք է զգուշանաք գանգոսկրաց զպէտէ: Լսողական գործարանն այս ոսկերաց մէջ կը պարունակի:

Երեսին ոսկորները տասն և չորս հատ են, որոնց վեցը զոյգ և երեքն ալ անզոյգ են: Զոյգերն են ունգոսկր, վերնածնոտ, այտոսկր, քիմքոսկր, փղոսկր. իսկ անզոյգներէն է ստորնածնոտն, որ աւուայներուն մէկ մասը իւր վրայ կը կրէ:

1. Ռնդոսկրք կըսուին այն երկու մանր ոսկորները, որ քթին վերի երկու կողմերը կը գտնուին և այնպէս ուժով իրարու միացած են որ շատ գժուարութեամբ իրարմէ կը տարբերին:

Վերնածնոտ ըսուած ոսկորները բերնին վրայ երկայն լայն ոսկորներն են, որոնց վրայ ընչացքները կը բուսնին, որք ստորնածնոտին հետ միանալով հաց և ուրիշ բաներ ծամելու կը ծառայեն:

Այտոսկրք երեսին երկու կողմերը կը գտնուին և առոր համար է որ այտոսկրք կը կոչուին. քառակուսի են

այն ոսկորներն որ ակնակապիճին ստորին կողմը կը կազմեն քիւմքոսկերը երկու հատ՝ իրարու միացած չափով և անկանոն ոսկորներ են, որ բերանի առաստաղը կը կազմեն: Այս ոսկերը երկու մասերու կը բաժնուին:

2. Փղոսկերը երկու հատ՝ իրենց վրայ դարձած ոսկորներ են, որք ռեզային խոռոչին ստորին երկու կողմերն կը գտնուին: Այս երկու ստորին փղոսկրերէն զատ կան նաեւ երկու զոյգ փղոսկրեր ալ, որք առաջին փղոսկերաց վրայի կողմը դրուած են:

Հարցմունք. — Գանգն ի՞նչ ոսկորներէ կը բաղկանայ: — Ի՞նչ գիտես ռեզոսկերաց քիւմքոսկերաց, այտոսկերաց, գանգոսկերաց վրայ:

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Զագեր. — Գաւազ կը նշանակէ բաղէի ձագ, իսկ վառեա՞կ: — Թոժիւն կը նշանակէ արջու ձագ, իսկ ամի՞կ: — Կորիւն կը նշանակէ առիւծի ձագ, իսկ գառնո՞ւկ: — Եղնորդ կը նշանակէ եղնիկի ձագ, իսկ սկո՞ւնդ: — Քուռակ կը նշանակէ իշու կամ ձիու ձագ, իսկ հո՞րք: — Ըսէ՛, ի՞նչ կը նշանակեն դաւազ, թոժիւն, կորիւն, եղնորդ, քուռակ: (Բառարանը նայելով գրել նշանակութիւնը անծանօթ բառերուն):

Գ Ա Ս Ժ Ը.

Ա Ղ Օ Յ Ք Ե Ր Ե Կ Ո Յ Ե Ա Ն

ԴԱՍԱԽՕՍՍՈՒԹԻԻՆ - ԸՆԹԵՐՑՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հոգատար. — Հոգ տանող: Աներկիւզ. — Մնւլախ:
Բիծ. — Արատ: Դժբաղդ. — Բաղդ չունեցող:
Զերմ. — Տաք: Փայփայել. Շոյել:

1. Ո՞վ Աստուած իմ, օրհնեա՛լ ըլլայ քու անուն. Աշխատեցայ, խնդացի, զուարճացայ**.
Քնանայէս յառաջ առ քեզ կ'աղօթեմ.
Գոհութիւն** քեզ, ո՞վ Աստուած իմ, վառք քեզ, Հայր:

Գոհութիւն քեզ ամէն շնորհացըդ* համար.
Լուսոյն, թռչնոց, ծաղկանց համար գոհութիւն,
Եւ գեղեցիկ, զուարթ այգուն**, որ տուիր.
Բայց անա՛ լոյսն կը վարատի, չը կայ ձայն.
Ո՞վ Աստուած իմ, գոհութիւն տամ քեզ դարձեալ,
Որ այս գիշեր հսկես* վրաս մութին մէջ,
Եւ աներկիւզ անկողնոյս* մէջ ննջեմ ես
Գլուխս բարձիս՝ համբոյրներուն տակ իմ մօր:

2. Դո՛ւ ինձ տուիր շատ բարիքներ քաղցրանուէր,
Եւ հողատար* մայր մը, հայր մը ու քոյրեր,
Եւ խնամքներ, զոր քու ձեռքդ կը բաշխէ.
Անոր ժըպտիս, որ կը սիրէ զքեզ սիրով,
Որ կը ժպտիս բարի ծնողացս դիմաց,
Եւ զիս զըզուես անոնց բազկաց մէջ սիրուն,
Ուր կը դընես գորով** ու սէր քու անհուն:

3. Ներէ՛ ինձ, Հայր, զի քեզ մեղայ ես այսօր,
Ոչ մէկ բան կայ, որ մնալ ուզէ ի ծածուկ**,
Ամենատես* քու աչք տեսնէ ամէն բան.
Աստղերու** մէջ եղած բիծերն* դու գիտես,
Եւ սպիտակ շուշանին** մէջ գեղափայլ.

Պահէ՛ զիս, Հայր, որ բարի մարդ մը լինիմ ես,
Եւ հրեշտակի՞ նման արդար, սուրբ, մաքուր :

4. Կ'ըսեն. տղայք կան, որ չունին հայր ու մայր,
Ո՞րչափ ցաւիմ անոնց վրայ... գթա՛ Տէր.
Մայր չունենա՛լ... ա՛հ, իմ մայրս պահէ ինձ,
Որ զիս սիրէ, իւր բազկաց* մէջ առնու զիս,
Իւր ձեռքերովն փափկիկ մազերս փայփայէ**
Եւ իմ փոքրիկ ձեռքէս բռնած քայլ առ քայլ**
Եկեղեցին, Գո Սուրբ Տաճարը՝ զիս տանի,
Ուր ծնրագրած՝ անոր հետ փառք տամ քեզ, Տէր :

5. Ո՞վ Աստուած իմ, օրհնեա՛լ ըլլայ քու անուն.
Աշխատեցայ, խնդացի, զուարճացայ.
Քնանալէս յառաջ առ քեզ կ'աղօթե՛մ.
Գոհութի՛ն քեզ, ո՞վ Աստուած իմ, փառք քեզ, Հայր :
Հարցնունի. — Քնանալէն առաջ ի՞նչ կրնէր տղան. —
Գիշերը ո՞վ կը հսկէր տղան. — Իր մօր համար ի՞նչ կը մաղ-
թէր տղան :

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Գործածութիւն բառից. — Ընկղմիլ. —
Երբ ո եւ է ծանր նիւթ մը, որ չմնար ջուրին վերեւը, այլ
գէպի խորը կ'իջնէ, կ'ընկղմի. չենք ըսեր նաւը ջուրին խո-
րին խորը իջաւ, այլ ընկղմեցաւ. փոխաբերաբար կը գոր-
ծածուի, ինչպէս. մոլութեան մէջ ընկղմեցաւ :

Դ Ա Ս ԺԹ.

Օ Դ Ա Պ Ա Ր Ի Կ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՆ

Մեքենագործ . — Մեքենայ	Հոսանք . — Վազելն , վազող
չինոզ :	(չըջող նաւ :
Յրուր, օդ :	
Յրապարիկ . — Յրին մէջ	Օդայած . — Օդին մէջ պտըտող :
Մարուս . — Ճանֆէս :	Ղեկ . — Նաւը ուղղելու գործիք :
Ճարտարագէտ . — Վարպետ :	Գործարան . Աշխատելու տեղ
Սպայ . — Ազատ զինուոր :	(Ֆապրիգա) :

1. Դուք տեսած էք կառքեր, որոնց մէջ մարդիկ նըս-
տելով կը ճամբորդեն : — Այո՛, հայրիկս անցեալ կիւրակէ
կառք մը բռնեց, կառապանին տասն զուրուշ տալով, անոր
մէջ հայրս, մայրս, քոյրս և ես նստեցանք և եկեղեցի
գացինք, որովհետեւ այն օր անձրեւ կուգար : — Լա՛ւ, բայց
երբ Պոլիս երթալու ըլլայ հայրդ, ծովէն կ'անցնի, այնպէս
չէ՞ : — Այո՛, մինչեւ նուամաստոյցը կ'երթայ ցամաքով, անկէ
անդին ծովով : — Ծովէն կառքով կ'երթայ թէ ուրիշ բա-
նով : — Ո՛չ, ծովէն կառքով չերթուիր, այլ շոգենաւով : —
Ահաւասիկ երկու տեսակ ճամբորդութիւն սորվեցաք, ծովու
և ցամաքի. բայց լսած էք օդային ճամբորդութիւնը : —
Ո՛չ, մարդ ի՞նչպէս օդին մէջ կրնայ ճամբորդել : — Այո՛,
օդային ճամբորդութիւն այլ կայ և անով մարդ ա՛լ դիւրաւ
կը ճամբորդէ ուզած տեղն, և բարձրէն կը դիտէ աշխարհի
պրանչելիքը : — Ուրեմն թռչունի նման կը թռչի՞ մարդն ալ :

Այո՛, մտիկ ըրէք թէ ի՞նչպէս : Ժամանակաւ Լէօնարաօ տը Վինչի անուն մեքենագործը ջանաց մարդն ալ թռցունել թեւեր շինելով . բայց չյաջողեցաւ : Շատ ժամանակ անցնելէն ետքը գիտուններն յոգնեցան ու աշխատեցան որ օդային ճամբորդութեան դաստիարակը գտնան : Ստեփանն և Յովսէփ Մոնկոլֆիէ՛ գաղղիացի երկու եղբայրներ, որ թղթավաճառ էին, թղթէ օդապարիկ մը շինեցին և ապա կատարելագործեցին, և յաջողեցան թռչիլ իբր թռչուն օդին մէջ : Այս գիւտն եղաւ 1782ին : Բայց այդ ատենէն մինչեւ վերջին օրերս տակաւին մարդը չէր կարողացած ուղած կողմն երթալ, այլ միայն բարձրանալ և հողմոյն հոսանքն ո՛ր կողմ՝ ըլլար, հոն երթալ, և այս՝ վտանգներ ունէր իրեն մէջ :

2. Գիտունները վերստին շատ մտածեցին մինչեւ 1884րդ տարին, որ ատեն երկու գաղղիացի ճարտարագէտ սպայներ՝ Պէրնար և Բլէպս անունով, օդապարիկին ղեկը գտան : Ղեկաւոր օդապարիկը առաջին անգամ՝ բարձրացաւ 1884 Օգոստոս 9ին Մէօտանի օդապարիկի զինուորական գործարանէն, իւր մէջ ունենալով վերոյիշեալ երկու զինուորական սպայները : Այս փորձին մէջ տեսնուեցաւ որ օդաչու մարդիկ ո՛ր կողմն որ երթալ ուզէին, ղեկին շնորհիւ կրնային երթալ՝ առանց ենթակայ լինելու հողմոյն հոսանքին ազդեցութեան :

Օդապարիկը բարակ կտաւէ, սնդուսէ կամ քառաչու անուն կտաւէ շինուած գունդ մ'է, որուն մէջ լեցուած է տեսակ մի կազ, որ օդէն շատ թեթեւ լինելով շուտով կը վերանայ օդին մէջ : Օդապարիկին յատակը կայ նաւ մը, ուր կը նստի օդաչու մարդն, որ կ'ըլլայ անոր վարիչը :

Անդեկ օդապարիկը գրեթէ տանձի ձեւ մը ունի, իսկ ղեկաւորը ձկան ձեւ, և ղեկն ալ ձկան պոչին նման ետեւի կողմն է, զի ձուկն օրինակ բռնելով շինուած է, և դուք գիտէք արդէն թէ՛ եթէ ձուկը պոչ չ'ունենար, չէր կրնար ուղած կողմը դառնալ . զի պոչն՝ ետին իբր ղեկ կը ծառայէ : Արդ աւելի լաւ չըլլա՞ր եթէ ըսեմք թէ օդանաւ ալ ունեցանք : Ի՞նչ սրանչելի արուեստ, և ի՞նչ երջանիկ օրեր մեր նախնիք ո՛չ շողենաւ ունէին, ո՛չ շողեկառք, ո՛չ օդապարիկ կամ լաւ եւս օդանաւ . մենք ունինք այդ ամենքն ալ, և երբ՝ կատարելագործուի և սովորական դառնայ օդանաւի գործածութիւնը, այն ժամանակ թռչունի նման օդին մէջէն թռչելով, ո՛ւր որ ուզենք պիտի երթանք : Պիտի կարենանք ելնել առաւօտուն տունէն, ցերեկը պտրտիլ Գերմանիա, և երեկոյին ալ իջնել Լոնտոնի մէջ, պանդոկ մը ճաշելու և ննջելու և միւս առաւօտ վերադառնալու համար : Պիտի տեսնեմք օրեր որ սուրհանդակներ և ճամբորդներ պիտի վազեն մեր գլխուն վրայէն, և վաճառականք ապրանքներ պիտի տանին օդին մէջէն :

Հարցումով . — Ի՞նչ տեսակ ճամբորդութիւններ գիտես : — Ի՞նչ հնարեց Լէօնարաօ տը Վինչին : — Ի՞նչ հնարեցին Մոնկոլֆիէ եղբայրք : — Ե՞րբ և որո՞նք գտան ղեկը : — Ո՞ւրկէ թռուցին ղեկաւոր օդանաւը : — Ի՞նչպէս շինուած է օդանաւը : — Ղեկաւոր օդանաւն ի՞նչ ձեւ ունի ո՞ւր է ղեկը :

Դ Ա Ս Ի

Կ Է Տ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԴԱՍՍ.ԽՕՍՈՒԹԻԻՆ—ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻԻՆ

Կը տարբերին . — Կը զանա-	Կը բազկանայ . — Կը կաղմուի :
զանուին :	Սարբինայ . — Ասմայլիս :
Կէտադրութիւն . — Կէտ դնելն :	Շփոթ . — Խանգարուած .

Տղա՛յք, երբ ո՛ր և է բան մը կարդաք կամ դրէք, կը տեսնէք փոքրիկ նշաններ, որ գրեթէ քով դրուած են, բայց ուշադրութիւն ըրած էք. այդ նշանները կը տարբերին, այնպէս չէ՞ : — Ա.յո՛ւ : — Կրնա՞ն այդ տեսած նշաններդ գծել սա սեւ տախտակին վրայ : Մինաս մտիկ ըրէ՛ . առանց կէտադրութեան, այսինքն այդ նշաններուն՝ գրուած մը տարբեր ու չփոթ իմաստ մը կրնայ ունենալ, և պէտք կ'ըլլայ առանց շունչ առնելու կարդալ մինչեւ որ աւարտի . ուստի ուշադրութիւն ընելու է կէտադրութեան գործածութեան :

Կէտադրութիւնը կը բազկանայ ընդհանրապէս տասն երեք մասերէ, որոնք են . Պարոյկ (°), որ կը գրուի հարցական խօսքերու մէջ . ինչպէս, ինչո՞ւ չես այլատիր : Ի՞նչ կ'ըսես : — Երկար ('), որ կը գրուի զարմացում, բարկութիւն, կարեկցութիւն եւայլն յայտնող բառերու վրայ, ինչպէս . վա՛խ, խե՛ղճ աղայ : Ի՞նչ գեղեցիկ օր : — Շեշտ ('), որ կը գրուի հրամայական բառերու վրայ, ինչպէս . Ա՛ռ սա գիրքը, կարդա՛ : Գնա՛, ըսէ՛ թէ չպիտի դամ այսօր : Գոցէ՛

վարագոյրը : — Միջակէտ (·), Բութ (˘), Ենթամնայ (-), Ստորակէտ (,) , Զակերտ (« »), Վերջակէտ (:), Փակագիծ () , Կախման կէտ (. . .) , Մակակէտ (') , այս վերջի ամենքը պիտի ուսանիք, երբ քիչ մ'ալ մեծնաք :

Հարցմունք . — Քանի՞ նշաններ կան կէտադրութեան մէջ : — Որո՞ւ վրայ կը գրուի պարոյկ, երկար, շեշտ : — Գրէ՛ բութը, ենթամնան, ստորակէտը, չակերտը, միջակէտը, փակագիծը, կախման կէտը, մակակէտը :

ՀՐԱ.ՀԱՆԳ . — Ուղղելիք . — Ինչ կ'ըսես : — Ձեր գիտեր որ պիտի դային : — Ուր տարիք զամբիւղն : — Ինչ կուզես ինձմէ : — Երբ եկար հոս : — Որ ատեն գրիչս ուզեցիր ես չտուի : — Ով բերաւ յքեզ հոս : — Այդ ինչ է դիտուդ վրայ :

Նմանաձայն—սարակիչք . — Խորդ (թուշուն մը) : Խորթ (անհարազատ որդի, այսինքն միեւնոյն ծնողքէ չեղող) : Թիակ (պղտիկ թի), Դիակ (մեռած մարմին) : Քուղ (գերձան), Կուղ (խաթ) : Կուռ (ամուր), Կուր (կերակուր, նաւ) :

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ 172, չարիքն անվարձ չմնար պէտք է կարդալ բարիքն անվարձ չմնար :

ՅՈՒՋՆԻԿՆ Ի ԾԱՌ

Ի՞նչ անուշիկ գեղօններ նուագես ով թռչնիկ,
Անտառիս խիտ ծառերուն թերթոց մէջ փափկիկ,
Երգէ թռչնակ բնութեան դաշնակ գեղեցիկ,
Երգէ փափուկ ու մեղմ երգեր անուշիկ :

Ահա քեզ երկնից վրայ երգակից կերելին,
Թռչնոց պարք որք կը թռչին խումբ խումբ միասին,
Երանի քեզ զուարթ ուրախ կերդես միշտ,
Կաշնակաւոր երգոցդ մէջ դու չունիս վիշտ :

ԳԻՇԵՐ ԲԱՐԻ

Գիշեր բարի Տիկնայք,
Գիշեր բարի Տեարք,
Գիշեր բարի Պարոնայք :

ժամ է արդ բաժանման
Մնայք մնայք բարեալ :
Զուարթ սրտիւ այժմ կերթաք,
Զուարթ սրտիւ այժմ կերթաք :

Անոյշ երազ Տիկնայք,
Անոյշ երազ ձեզ Տեարք,
Անոյշ երազ Պարոնայք,
ժամն հասաւ բաժանման,
Զուարթ սրտիւ արդ կերթանք :
Մնացէք բարեալ :

2013
3628

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Ս Ծ

Surbef Աշխարհիկ Ազգաթի Ա. հասար	3
» » » Բ. »	5
» » » Գ. »	5
Տարբերակային Պ. Գարեհանի	15
Կենսագրություն Պ. Գարեհանի	10
Հանգիստ Տ. Վերջինի, Արժանաց	1

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ե Լ Ի

Surbef Աշխարհիկ Ազգաթի Գ. հասար	
Առեր Գրոց Պատկերային Ա. գիրք	
» » » Բ. »	
Քրիստոնեական Հարստ Ա. »	
» » » Բ. »	
Աղոթագիրք	
Մատենագրություն Գլխաւորայ	

Հեղինակին հասցէն

ՀԱՄԱՅԵԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅ ԻՐԱՆԻՔԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՄԱՐԿԱՔԱՆՆԵԱՆ ԿՐԹԱՆՈՒՆ

Կ Ե Ր Գ Ր Ո Ն Ա Տ Ե Ա Ք Ն Ե

Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ե Ա Ն Գ Ր Ա Տ ՈՒ Ն

Կ. Պոլիս, Մէրճան Զարչր, թիւ 57.